

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

unicef
pro každé dítě

Financováno
Evropskou unií

Mapování nabídky a poptávky po formálních a neformálních službách předškolního vzdělávání a péče

Pro projekt „Vytvoření komplexního monitorovacího a evaluačního rámce pro
předškolní vzdělávání a péči v České republice“

Mapování nabídky a poptávky po formálních a neformálních službách předškolního vzdělávání a péče

Jaroslava Simonová | Kamila Brožová | Jana Straková | Petra Holečková

Praha,
Únor 2024

Tato zpráva vznikla jako součást projektu „Vytvoření komplexního monitorovacího a evaluačního rámce pro předškolní vzdělávání a péči v České republice“, který je financován Evropskou unií prostřednictvím Nástroje pro technickou podporu a implementován UNICEF ve spolupráci s Evropskou komisí.

Podpora Evropské komise při vytvoření této zprávy nezakládá souhlas s jejím obsahem, který odráží pouze názory autorek. Komise nemůže být činěna odpovědnou za jakékoli použití informací v ní obsažených.

Použité zkratky

CPD	Centra pro předškolní děti
ČŠI	Česká školní inspekce
ČSÚ	Český statistický úřad
DDM	Dům dětí a mládeže
DS	Dětská skupina
EU	Evropská unie
FG	Fokusní skupina (focus group)
IR	Individuální rozhovor
LMŠ	Lesní mateřské školy
LK	Lesní kluby
MŠ	Mateřská škola
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NNO	Nevládní a neziskové organizace
ORP	Obec s rozšířenou působností
PO	Podpůrná opatření
PVP	Předškolní vzdělávání a péče
RILSA	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
SO	Správní obvod
SOÚ	Sociologický ústav Akademie věd ČR
SVP	Speciální vzdělávací potřeby
ŠVP	Školní vzdělávací program
TSI	Technical Support Instrument, Nástroj pro technickou podporu
UNICEF	Dětský fond Organizace spojených národů
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR
ZŠ	Základní škola

Obsah

Použité zkratky	3
1. Úvod	5
2. Metodika	7
3. Výsledky	8
3.1 Přehled typů formálního a neformálního předškolního vzdělávání a péče	8
3.2 Nabídka v zařízeních formálního a neformálního předškolního vzdělávání a péče	30
3.3 Poptávka po zařízeních formálního a neformálního předškolního vzdělávání a péče	45
3.4 Analýza rozdílů mezi nabídkou a poptávkou	71
3.5 Silné stránky a výzvy systému předškolního vzdělávání a péče	78
4. Doporučení pro veřejnou politiku týkající se mapování nabídky a poptávky v sektoru předškolního vzdělávání a péče	85
5. Závěry	88
Literatura	90
Příloha 1 Přehled zdrojů informací pro mapování nabídky a poptávky	92
Příloha 2 Podrobný popis metodiky	97
Příloha 3 Rámec kvality pro předškolní vzdělávání a péči	101

1. Úvod

Tato zpráva vznikla jako součást projektu „Vytvoření komplexního monitorovacího a evaluačního rámce pro předškolní vzdělávání a péči v České republice“, který za české úřady vede Ministerstvo práce a sociálních věcí v úzkém partnerství s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Projekt je financován Evropskou unií prostřednictvím Nástroje pro technickou podporu (Technical Support Instrument, TSI) a implementován UNICEF ve spolupráci s Evropskou komisí.

Hlavním cílem projektu je podpořit Českou republiku při zvyšování kvality a rovného přístupu ke vzdělávání a péči v raném dětství, zejména ke službám pro děti ve věku od 0 do 3 let, a to vytvořením zastřešujícího systému monitorování a evaluace a poskytnutím technické podpory obcím při rozšiřování přístupu ke službám předškolního vzdělávání a péče a zvyšování jejich kvality, včetně služeb pro nejzranitelnější skupiny dětí (více na <https://www.unicef.org/eca/media/32756/file/TSI%20Brief%20for%20Czech%20Republic.pdf>).

Zpráva je prvním výstupem projektu. Cílem mapování nabídky a poptávky je poskytnout ucelený obraz o současném stavu a fungování formálních a neformálních služeb předškolního vzdělávání a péče (PVP) pro děti od 0 do 6 let v celé České republice, o názorech zúčastněných stran, o postupech výběru zařízení pro své děti ze strany rodičů a o jejich postojích k nabídce, které ukazují na aktuální trendy v poptávce.

Zpráva byla zpracována týmem z Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, který je hlavním výzkumným partnerem projektu.

K přípravě zprávy přispěli členky a členové odborné pracovní skupiny projektu, která je složena ze zástupců ministerstev, státních institucí, sdružení obecních a krajských samospráv, střešních organizací a platforem, profesních asociací, výzkumných institucí, akademické sféry a dalších aktérů a odborníků v oblasti předškolního vzdělávání a péče v České republice. Součástí zprávy je:

- přehled dostupných typů institucí a služeb předškolního vzdělávání a péče v České republice,
- geografické znázornění využívání služeb předškolního vzdělávání a péče v České republice,
- identifikace nedostatků v dostupnosti služeb z geografického a regionálního hlediska,
- identifikace faktorů poptávky související s potřebami rodičů, jejich očekáváními, překážkami v přístupu a postoji ke službám předškolního vzdělávání a péče, včetně zranitelných a znevýhodněných dětí a rodin,
- zmapování úlohy a názorů různých zúčastněných stran,
- identifikace silných stránek a výzev systému předškolního vzdělávání a péče,
- doporučení pro veřejnou politiku ohledně mapování nabídky a poptávky po službách předškolního vzdělávání a péče.

Ve zprávě v některých případech hovoříme o pedagogických pracovnících, učitelích, asistentech pedagoga apod. pouze v mužském rodě, a to zejména v případech, kdy tak o těchto kategoriích hovoří zákon nebo tam, kde by použití obou rodů významně snižovalo čitelnost textu. V ostatních případech se dbá na použití genderově vyváženého jazyka – neutrálních tvarů či použití obou rodů.

Na závěr úvodní části bychom rádi poděkovali členkám a členům pracovní skupiny a dalším aktérům, kteří s námi velmi ochotně sdíleli svá data i zkušenosti se službami a zařízeními předškolního vzdělávání a péče. Úplný seznam podkladů, který jsme od pracovní skupiny obdrželi, je uveden v Příloze 1. Dále děkujeme Mgr. Vojtěchovi Úlehlovi z Přírodovědecké fakulty UK za vytvoření kartogramů.

2. Metodika

Zpráva zahrnuje tři typy zdrojů. V první řadě provádí rešerši legislativních dokumentů týkajících se předškolního vzdělávání a péče a dostupných analytických publikací. Dále zpracovává dostupná data ze statistických sběrů MŠMT, z ČSÚ a z Evidence dětských skupin a využívá je ke konstrukci 15 ukazatelů charakterizujících nabídku a poptávku PVP. Posledním zdrojem jsou data získaná v projektu v rámci kvalitativního šetření různých skupin matek a poskytovatelů předškolního vzdělávání a péče, do kterého se zapojilo více než 50 respondentů a respondentek. Tato data byla zpracována metodou otevřeného kódování a byla využita k doplnění kvantitativních informací.

V příloze 2 uvádíme podrobně postup získávání podkladů, popisujeme administrativní data použitá k výpočtu ukazatelů a podáváme podrobné informace k provedenému kvalitativnímu šetření včetně charakteristiky respondentů.

3. Výsledky

3.1 Přehled typů formálního a neformálního předškolního vzdělávání a péče

V následující kapitole uvádíme přehled jednotlivých typů formálního a neformálního vzdělávání a péče. Pro usnadnění orientace jsme použili jednotnou strukturu informací, u každého typu popisujeme vymezení daného typu školy nebo zařízení a jeho legislativní ukotvení, dále poskytovatele/zřizovatele a regulaci, podmínky pro provozování, kvalifikační podmínky, standardy a financování. Všechny předložené informace byly do jisté míry zjednodušeny, aby informace o jednotlivých typech škol a zařízení byly co nejstručnější při zachování přiměřené míry přesnosti. Pro podrobnější dohledání dalších informací uvádíme u každého typu zařízení zdroje pro případné doplnění.

3.1.1 Formální zařízení předškolního vzdělávání a péče

Mateřské školy (včetně MŠ zřízených podle § 16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb.)

1. Vymezení. Mateřské školy jsou součástí vzdělávací soustavy ČR a poskytují předškolní stupeň vzdělávání. Jsou financovány státem a jsou zařazeny do Rejstříku škol a školských zařízení administrovaného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Cílem předškolního vzdělávání je dle zákona č. 561/2004 Sb. (Školský zákon)¹ podpora rozvoje osobnosti dítěte, jeho citového, rozumového a tělesného rozvoje a osvojení základních pravidel chování a základních životních hodnot a mezilidských vztahů (§ 33). Mateřské školy poskytují vzdělání dětem ve věku od 2 let do zpravidla 6 let s tím, že dítě od 3 let má na přijetí do mateřské školy právní nárok. Od počátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne pátého roku věku, do zahájení povinné školní docházky je předškolní vzdělávání povinné, a to v rozsahu 4 hodin denně (§ 34 odst. 1).

Mateřské školy mohou fungovat v celodenním, polodenním či internátním provozu. Specifickým typem mateřských škol jsou lesní mateřské školy a mateřské školy při zdravotnickém zařízení. Lesní mateřská škola je škola, ve které probíhá vzdělávání především ve venkovních prostorách mimo její zázemí (§ 34 odst. 9). Pro děti s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, závažnými vadami řeči, závažnými vývojovými poruchami učení, závažnými vývojovými poruchami chování, souběžným postižením více vadami nebo autismem, lze zřizovat školy nebo ve školách třídy podle § 16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb.

2. Právní ukotvení. Zřizování a podmínky provozu mateřských škol definuje zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a prováděcí právní předpisy, zejména vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání². Povinný rozsah, obsah a podmínky vzdělávání jsou pro mateřské školy obsaženy v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV)³. Poslední revize RVP PV, která je účinná od 1. září 2021, proběhla současně s novelou vyhlášky č. 14/2005 Sb. ve znění vyhlášky č. 271/2021 Sb.⁴.

Vzdělávání v mateřských školách musí zajišťovat pedagogičtí pracovníci podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů⁵. Provozní podmínky a hygienické požadavky mateřských škol se řídí vyhláškou č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění pozdějších předpisů⁶, pro mateřské školy zařizující stravování jsou výživové normy stanoveny vyhláškou č. 107/2005 Sb. o školním stravování, ve znění pozdějších předpisů⁷. Specifické podmínky pro stavby, tvořící zázemí lesních mateřských škol, jsou ukotveny v zákoně č. 283/2021 Sb.⁸

3. Zřizovatel, regulátor a regulace. Podmínkou výkonu činnosti mateřské školy je zápis do Rejstříku škol a školských zařízení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Mateřské školy zapsané v Rejstříku škol a školských zařízení mohou být veřejné (jejich zřizovatelem je kraj, obec nebo svazek obcí), státní (zřizované přímo Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy), církevní a soukromé (§ 8 Školského zákona). K 30. 9. 2023 bylo 90 % mateřských škol zřizováno obcemi, druhým největším zřizovatelem byl privátní sektor (8 %) (Česká školní inspekce, 2023). Soukromé mateřské školy, které jsou zapsány v rejstříku škol a školských zařízení, se řídí při zřizování a poskytování služeb právními předpisy platnými pro mateřské školy.

Jako vzdělávací instituce patří MŠ do gesce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, hodnocení jejich činnosti a výsledků pak náleží České školní inspekci a krajskému úřadu (§ 12 Školského zákona). Agregovaná data o mateřských školách jsou zahrnuta v každoroční výroční zprávě MŠMT o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky, stejně jako v příslušných zprávách o vzdělávací soustavě v jednotlivých krajích. Mateřské školy jsou rovněž zahrnuty ve výročních zprávách České školní inspekce.

Kapacity mateřských škol, respektive minimální a maximální počty přijatých dětí ve třídách, jsou dány vyhláškou č. 14/2005 Sb.⁹. Minimální počet dětí ve třídě se odvíjí od počtu tříd v dané MŠ a situace v obci. V případě, že je v obci pouze jedna MŠ, ve které je zřízena jedna třída, může v této třídě být minimálně 13 dětí. V ostatních případech je minimální počet dětí v jedné třídě 15. Třídy běžné mateřské školy se naplňují do počtu 24 dětí. Třída lesní mateřské školy má nejméně 15 dětí. Třída menší minima stanoveného vyhláškou č. 14/2005 Sb. může vzniknout pouze na základě povolení výjimky zřizovatelem, jenž se zaváže uhradit tímto zvýšené výdaje za vzdělávací činnost

2 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-14>

3 dostupné z <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-rvp-pz/>

4 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-271>

5 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

6 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>

7 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-107>

8 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-283>

9 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-14>

školy (§ 23 zákona č. 561/2004 Sb.) Místa v MŠ mohou být také sdílená v případě, že některé děti nenavštěvují MŠ v plném rozsahu nabízených hodin.

Zákonem danou nejvyšší kapacitu může zřizovatel školy navýšit až o 4 děti, tedy do maximálního počtu 28 dětí, a to za předpokladu, že toto zvýšení počtu není na újmu kvality vzdělávací činnosti školy a jsou splněny podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví. Ke snížení nejvyššího počtu dětí ve třídě dochází v případě zařazení dítěte s přiznaným podpůrným opatřením 4./5. stupně nebo v případě dítěte s přiznaným podpůrným opatřením 3. stupně z důvodu mentálního postižení, a to o 2 děti za každé zařazené dítě. Nejvyšší počet dětí podle odstavce 3 se dále snižuje o 1 za každé dítě s přiznaným podpůrným opatřením třetího stupně. Nejvýše lze počet dětí snížit o 5 dětí.¹⁰ V případě zařazení dítěte dvouletého se nejvyšší počet dětí ve třídě snižuje o 2 děti za každé zařazené dítě, nejvýše o 6 dětí. Ke snížení počtu nedochází v případě, že by v jeho důsledku bylo zabráněno plnění povinného předškolního vzdělání dítěte.

Kapacita mateřské školy jako celku tedy vyplývá z počtu tříd v dané škole, který se odvíjí od možností zřizovatele a poptávky v místě, kde se škola nachází. Obec je povinna zajistit podmínky pro předškolní vzdělávání dětí od tří let věku, které svým bydlištěm náleží do jejího školského obvodu.

4. Podmínky pro provozování. Pro zápis zařízení do rejstříku škol a školských zařízení je zapotřebí, aby škola splňovala hygienické podmínky, podmínky pro požární bezpečnost a prostorové podmínky pro výuku předškolních dětí¹¹. Tyto požadavky lze nalézt ve vyhlášce č. 410/2005 Sb., případně v zákoně č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů¹² a vyhlášce č. 268/2009 Sb., o technických požadavcích na stavby¹³. Zde jsou definovány podmínky pro prostory mateřské školy, a to jak prostory vnitřní, tak prostory školní zahrady. Dále se jedná o zajištění vhodného hygienického zařízení, sběr a odstraňování odpadů a zajištění prostor dodržujících normy pro školní stravování.

Prostor mateřské školy musí umožňovat vzdělávání, volné hry dětí, jejich odpočinek, osobní hygienu, tělesná cvičení a zajištění stravování, pokud toto není zajištěno v jiném stravovacím zařízení. Venkovní prostor pro pobyt a hry musí mít rozměr alespoň 4 m² na 1 dítě.

5. Kvalifikační podmínky. Pracovníci a pracovnice v mateřských školách jsou pedagogickými pracovníky a musí splňovat profesní kvalifikaci pro výkon této profese, při zohlednění možnosti výjimky podle § 22 odst. 10 zákona č. 563/2004 Sb.¹⁴ Pedagogickým pracovníkem může být dle výše uvedeného zákona osoba, která je plně svéprávná, má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává, je bezúhonná, zdravotně způsobilá a prokáže znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak.

Tuto kvalifikaci lze získat čtyřletým studiem na střední odborné škole pedagogické

10 Podle § 16 zákona č. 561/2004 Sb. mohou být dítěti se speciálními vzdělávacími potřebami přiznána na základě posouzení školským poradenským zařízením podpůrná opatření s cílem kompenzovat jeho speciální vzdělávací potřeby.

11 Plný výčet podmínek pro zápis do Školního rejstříku je možno nalézt v § 142-152 Školského zákona.

12 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-258>

13 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-268>

14 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

zakončeným maturitou, na vyšších odborných školách, či v bakalářských a magisterských programech realizovaných pedagogickými fakultami vysokých škol (zákon č. 563/2004 Sb., § 6). Učitelé a učitelky ve třídách či školách zřízených pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami musí mít odbornou kvalifikaci k výkonu této pozice podle § 6 odst. 2 zákona č. 563/2004 Sb.

Dále mohou v mateřských školách pracovat asistentky a asistenti pedagoga, kteří tuto kvalifikaci získají například ukončením středního vzdělávání v oboru vzdělávání zaměřeném na přípravu asistentů pedagoga, ukončením základním nebo středním vzděláním a následným studiem pro asistenty pedagoga, nebo studiem střední pedagogické školy ukončeným maturitou (§ 20 zákona č. 563/2004 Sb.)¹⁵.

Ve třídách, ve kterých je umístěno alespoň jedno dítě ve věku do tří let, může navíc také působit pečující osoba s profesní kvalifikací chůvy pro děti do zahájené povinné školní docházky (ta je ovšem nepedagogickým pracovníkem), nebo školní asistenti podporovaní z Operačního programu Jan Amos Komenský, kteří mohou díky odpovídající kvalifikaci vykonávat činnost chůvy.

Ve třídě běžné mateřské školy působí zpravidla dvě učitelky, jejichž působení by se mělo optimálně v rozsahu 2,5 hodin denně překrývat (sekce 7.6 RVP PV z roku 2021¹⁶). Ve třídě lesní mateřské školy, kde je přítomno více než 8 dětí, musí být kromě pedagogického pracovníka přítomen souběžně nepedagogický pracovník s odbornou způsobilostí¹⁷. Reálně tedy může být ve třídě až 28 dětí na jednu pečující osobu v době, kdy je učitelka ve třídě sama, ale i pouhých 6 dětí na jednu pečující osobu v případě maximálního možného snížení kapacity a přítomnosti obou učitelek a chůvy či asistenta/ky.

6. Standardy. Standardy vzdělávání v mateřských školách jsou ukotveny v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV). Zde jsou stanoveny konkrétní cíle, forma, délka a povinný obsah předškolního vzdělávání a podmínky, za kterých se má uskutečňovat. Na základě RVP PV jsou pak vytvářeny školní vzdělávací programy (ŠVP) jednotlivých mateřských škol, které s ním musí být v souladu. V rámci ŠVP dochází ke konkretizaci vzdělávací nabídky školy, jejích cílů, formy, obsahu a časového plánu tak, aby odpovídal specifickým podmínkám a zaměření dané školy. RVP PV i jednotlivé ŠVP zohledňují také vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (§ 5 Školského zákona).

Stávající RVP PV obsahuje pět vzdělávacích oblastí – dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost a dítě a svět. Pro každou z těchto oblastí jsou určeny dílčí vzdělávací cíle, vzdělávací nabídka, očekávané výstupy na konci před-

15 Asistent pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve třídě, ve které se vzdělávají děti se speciálními vzdělávacími potřebami nebo ve škole zajišťující vzdělávání dětí formou individuální integrace, získává odbornou kvalifikaci minimálně středním vzděláním s maturitní zkouškou a studiem pedagogiky podle § 22 odst. 1 zákona o pedagogických pracovnících (§ 20 odst. 1). Asistent pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost spočívající v pomocných výchovných pracích ve škole, ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání, ve školském výchovném a ubytovacím zařízení, ve školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči, získává odbornou kvalifikaci minimálně základním vzděláním a studiem pro asistenty pedagoga, kteří vykonávají přímou pedagogickou činnost spočívající v pomocných výchovných pracích (§ 20 odst. 2).

16 dostupné z <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-rvp-pz/>

17 Konkrétně se jedná o odbornou způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry, dětské sestry, zdravotnického asistenta, porodní asistentky, zdravotnického záchranáře, učitele mateřské školy, vychovatele nebo chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky.

školního období a rizika ohrožující úspěch vzdělávacích záměrů v dané oblasti. Dále rozpracovává RVP PV podrobněji základní podmínky, které je třeba při vzdělávání dětí dodržovat. Dodržování standardů v mateřských školách kontroluje Česká školní inspekce na základě Kritérií hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání¹⁸ a s pomocí čtyřstupňové hodnotící škály. Kritéria České školní inspekce jsou každoročně schvalována MŠMT. Kontrola hygienických požadavků spadá do gescí jednotlivých krajských hygienických stanic.

7. Financování. Přímé náklady na vzdělávání ve veřejných mateřských školách jsou hrazeny ze státního rozpočtu, provozní výdaje hradí územní samosprávný celek, jenž je zřizovatelem příslušné školy. Financování veřejných škol není od roku 2020 odvozováno od počtu dětí, nýbrž dle reálného objemu pedagogické práce a reálné výše tarifních platů pedagogů¹⁹. Přímé náklady na vzdělávání a provozní výdaje soukromých škol jsou dotovány prostřednictvím normativního financování na základě smluv jednotlivých škol a příslušných krajských úřadů. Církevní mateřské školy jsou financovány podle stejných normativů přímo Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (zákon č. 561/2004 Sb., § 160–163). Přímé i provozní náklady nad výši stanoveného normativu jsou v soukromých a církevních školách dorovnávány z jiných zdrojů (školné, dary...).

Povinná docházka do veřejné mateřské školy v posledním předškolním ročníku není zpoplatněná, pro děti mladší pěti let může být za docházku do mateřské školy vybírána úplata za předškolní vzdělávání.

Ta je nově od roku 2024 stanovena zřizovatelem mateřské školy a její maximum nesmí přesáhnout 8 % minimální měsíční mzdy (1 512 Kč²⁰). Sirovátka et al. (2023) uvádějí jako typickou výši měsíčního poplatku ve veřejné mateřské škole 500–600 Kč. ČŠI (2023) udává jako nejvyšší průměrnou úplatu v Praze (836 Kč) a nejnižší průměrnou úplatu v Kraji Vysočina (264 Kč). Cena stravného je stanovena v závislosti na věku dítěte a frekvenci docházky do zařízení dle vyhlášky č. 107/2005 Sb. Obvykle se pohybuje mezi 800 Kč a 1 200 Kč na měsíc (Sirovátka et al., 2023). Měsíční poplatek za navštěvování soukromé mateřské školy se podle dat ČŠI (2023) pohybuje mezi 1 000 Kč (Královéhradecký kraj) a 12 000 Kč (Praha).

Osvobozen od úplaty je a) zákonný zástupce dítěte, který pobírá opakující se dávku pomoci v hmotné nouzi, b) zákonný zástupce nezaopatřeného dítěte, pokud tomuto dítěti náleží zvýšení příspěvku na péči, c) rodič, kterému náleží zvýšení příspěvku na péči z důvodu péče o nezaopatřené dítě, nebo d) fyzická osoba, která o dítě osobně pečuje a z důvodu péče o toto dítě pobírá dávky pěstounské péče, pokud tuto skutečnost prokáže řediteli mateřské školy (§ 6 odst. 6 vyhlášky č. 14/2005 Sb.).

18 <https://www.csicr.cz/cz/cz/DOKUMENTY/Kriteriia-hodnoceni>

19 <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/reforma-financovani-regionalniho-skost-vi?lang=1; a>

20 Přepočet z měsíční minimální mzdy pro 2024 <https://www.mpsv.cz/minimalni-mzda>

Dětské skupiny

1. Vymezení. Dětské skupiny poskytují pravidelnou péči o dítě ve věku od šesti měsíců do zahájení povinného předškolního ročníku (o děti mladší než 1 rok je možné pečovat jen ve skupině maximálně 4 dětí mladších 4 let). Maximální kapacita dětské skupiny je 24 dětí. Tato služba je poskytována mimo domácnost dítěte a je zaměřena na zajištění potřeb dítěte, jeho výchovu a rozvoj schopností, kulturních, hygienických a sociálních návyků. Dětské skupiny musí dle zákona poskytovat své služby alespoň 6 hodin během provozního dne, nicméně z průzkumu RILSA vyplývá, že většina jich poskytuje péči 8–10 hodin denně (Paloncyová & Höhne, 2023). Reálná doba strávená dítětem v zařízení je na dohodě rodiče a poskytovatele. Jedno místo v dětské skupině může sdílet více dětí, pokud využívají kratší dobu, než je celková doba, po kterou je péče poskytována. Maximální kapacita DS nesmí být překročena, ale děti se v DS mohou různě střídat (dle smlouvy s rodičem), tedy ve své evidenci může mít poskytovatel více dětí, než je stanovená kapacita dětské skupiny. V jednom okamžiku však dětí nesmí být v dětské skupině více, než je tato stanovená kapacita.

2. Právní ukotvení. Legislativně fungování dětských skupin upravuje zákon č. 247/2014 Sb. o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů²¹. V roce 2021 novela tohoto zákona začlenila do této kategorie i tzv. mikrojesle, které byly do té doby provozovány samostatně v rámci pilotního programu MPSV.

Standardy kvality péče pro všechny dětské skupiny a provozní podmínky a hygienické požadavky na provoz dětské skupiny do 12 dětí stanovuje vyhláška č. 350/2021 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů²². Provozní podmínky a hygienické požadavky dětských skupin nad 12 dětí se řídí vyhláškou č. 410/2005 Sb. stejně jako mateřské školy²³. Výživové normy pro děti ve věku 1–3 roky jsou zahrnuty ve vyhlášce č. 350/2021 Sb., výživové normy pro děti starší 3 let jsou stanoveny vyhláškou č. 107/2005 Sb.²⁴²⁵

3. Poskytovatel, regulátor a regulace. Dětské skupiny patří do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí, které uděluje po splnění zákonně daných podmínek oprávnění k jejich provozování a spravuje Evidenci poskytovatelů dětských skupin.

Dle zákona o dětských skupinách je poskytovatelem služby péče o dítě v dětské skupině primárně zaměstnavatel rodiče. Pokud zaměstnavatelem není, musí být jedním z následujících typů subjektů: ústavem; právníkou osobou registrovanou nebo evidovanou podle zákona č. 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech); územním samosprávným celkem nebo jím založe-

21 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-247>

22 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-350>

23 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>

24 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-107>

25 Poskytování stravy v dětské skupině se odvíjí od smlouvy, kterou poskytovatel uzavírá s rodičem dítěte. Pro děti ve věku 6–12 měsíců zajišťuje stravu vždy rodič, povinnost řídit se uvedenými výživovými normami náleží poskytovateli pouze v případě, že žádá o příspěvek na náklady spojené se stravováním dětí.

nou nebo zřízenou právnickou osobou; obecně prospěšnou společností; nadací nebo nadačním fondem; vysokou školou; spolkem; veřejnou výzkumnou institucí, nebo pečující osobou poskytující službu péče o dítě v dětské skupině o kapacitě nejvýše 4 dětí (§ 3 zákona č. 247/2014 Sb.). Z provedených šetření mezi provozovateli dětských skupin (např. Paloncyová & Hohne, 2023) vyplývá, že ačkoliv původním záměrem při uzákonění dětských skupin bylo, že budou primárně provozovány zaměstnavateli rodičů, jejichž děti budou skupiny navštěvovat, realita je taková, že těchto, takzvaných zaměstnaneckých, dětských skupin je menšina (Paloncyová & Hohne, 2023 uvádějí 9 %). Dle údajů MPSV z evidence dětských skupin byla k 16. 12. 2023 většina dětských skupin (83 %) provozována spolky, ústavy, obecně prospěšnými společnostmi či nadačními fondy. 12,3 % dětských skupin bylo provozováno veřejnými zřizovateli (obec, kraj, příspěvková organizace zřízená samosprávným územním celkem) (Paloncyová & Hohne, 2023).

Oprávnění poskytovat službu péče o dítě v dětské skupině vzniká dnem zápisu do Evidence poskytovatelů vedené MPSV a váže se vždy na konkrétní dětskou skupinu. Kapacitu dětské skupiny a rozpětí věku dětí určí provozovatel sám, při žádosti o zápis do evidence pak poskytne doklady o vyhovujících podmínkách pro její provoz. Kapacitou je v případě dětských skupin chápán maximální počet dětí v daném časovém okamžiku. Oprávnění může být ministerstvem pozastaveno na jím stanovenou dobu, během které je poskytovatel povinen odstranit zjištěné nedostatky. Pokud se tak nestane, či pokud poskytovatel přestane splňovat podmínky pro zápis do Evidence poskytovatelů, ministerstvo oprávnění zruší (§ 19 zákona č. 247/2014 Sb.).

4. Podmínky pro provozování. K zákonným podmínkám patří zejména doklad o vlastnickém nebo jiném právu k objektu nebo prostorám, stanovisko krajské hygienické stanice o splnění hygienických požadavků na stravování, prostory a provoz, splnění požadavků požární ochrany, pojištění odpovědnosti za újmu, doklad o bezúhonnosti poskytovatele i pečujících osob. Přílohou žádosti je rámcový popis majetkového zajištění a financování poskytování služby (§ 16 zákona č. 247/2014 Sb.). Kontrolu plnění povinností v oblasti hygieny a zdravotní způsobilosti pečující osoby provádějí krajské hygienické stanice. Kontrolu dodržování standardů kvality péče a financování prostřednictvím státního příspěvku na provoz dětské skupiny provádí MPSV. Kontrolu plnění podmínek a povinností stanovených zákonem č. 247/2014 Sb. kontroluje Státní úřad inspekce práce (SÚIP) a oblastní inspektoráty.

5. Kvalifikační podmínky. Pečující osoba v dětské skupině musí být zletilá, svéprávná a bezúhonná a odborně a zdravotně způsobilá k výkonu této služby. Odborná způsobilost pečující osoby v dětské skupině je stanovena zákonem č. 247/2014 Sb. (§ 5 odst. 4), jedná se o osoby s kvalifikací ve zdravotnické oblasti²⁶, sociální²⁷ či pedagogické oblasti²⁸ či s profesní kvalifikací Chůva pro děti v dětské skupině a Chůva do zahájení povinné školní docházky. Vždy alespoň jedna z pečujících osob v dětské

26 odborná způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry, praktické sestry, dětské sestry, porodní asistentky, zdravotně-sociálního pracovníka, zdravotnického záchranáře, psychologa ve zdravotnictví nebo specializovaná způsobilost k výkonu povolání klinického psychologa
27 odborná způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka nebo odborná způsobilost pracovníka v sociálních službách se středním vzděláním s maturitní zkouškou
28 odborná kvalifikace učitele mateřské školy, učitele prvního stupně základní školy, asistenta pedagoga podle § 20 odst. 1 zákona o pedagogických pracovnících, speciálního pedagoga nebo vychovatele

skupině musí mít buď kvalifikaci z oblasti zdravotnictví²⁹ nebo profesní kvalifikaci chůvy pro děti v dětské skupině, nebo odbornou způsobilost k výkonu povolání lékaře. Zároveň je stanoveno, že pokud je v dětské skupině alespoň jedno dítě starší tří let k 1. září, musí být jeho výchova a péče zajišťována alespoň 20 hodin týdně osobou s pedagogickou kvalifikací³⁰.

Poskytovatel je povinen zajistit všem pečujícím osobám další vzdělávání v oblasti péče o děti, a to v rozsahu nejméně 8 hodin za kalendářní rok. V rámci dalšího vzdělávání musí pečující osoba alespoň jednou za 2 kalendářní roky absolvovat kurz první pomoci zaměřený na dětský věk.

Dále zákon č. 247/2014 Sb. udává minimální počet pečujících osob v závislosti na počtu dětí ve skupině, a to „alespoň jedna pečující osoba na kolektiv nejvýše šesti dětí, dvě pečující osoby na 7 až 12 přítomných dětí, tři pečující osoby na 13 až 24 dětí.“ Pokud je v dětské skupině dítě ve věku od 6 do 12 měsíců, péče musí být poskytována vždy jen ve skupině maximálně 4 dětí mladších 4 let (§ 7).

Standardy. Součástí novely zákona č. 247/2014 Sb. v roce 2021 bylo i zavedení standardů kvality péče o dítě v dětské skupině, respektive rozšíření původních standardů, které obsahovaly pouze provozní a hygienické požadavky, o požadavky týkající se kvality v oblasti péče o dítě a naplňování potřeb dítěte.

6. Standardy kvality péče jsou rozděleny do tří základních oblastí – péče o dítě a naplňování potřeb dítěte, personální zabezpečení a provozní zabezpečení. Kritéria pro posuzování kvality péče v každé z těchto oblastí, včetně kvality plánu výchovy a péče, stanovuje vyhláška č. 350/2021 Sb.³¹ Plán výchovy a péče udává podmínky a způsoby zajištění výchovy a péče o dítě, rozvoje jeho schopností, kulturních a hygienických návyků a podporu fyzického a psychického vývoje dětí v dané dětské skupině. Poskytovatel je povinen plán výchovy a péče zpracovat, obeznámit s ním rodiče před podpisem smlouvy a zajistit jeho dodržování.

7. Financování. Zákon definuje poskytování služby péče o dítě v dětské skupině jako nevýdělečnou činnost. Je poskytována buď bez úhrady nákladů, s částečnou nebo plnou úhradou nákladů.

Výše financování ze státního rozpočtu pro děti, kterým je 1. září daného školního roku 3 a více let, je vázána na výši normativu MŠMT pro jedno dítě v soukromé mateřské škole a školní jídelně – výdejně. Pro mladší děti je příspěvek 1,7násobkem této částky.

Příspěvek na provoz DS představuje dlouhodobou stabilní finanční podporu dětských skupin ze strany státu. Podílí se na financování běžných výdajů, které souvisejí s poskytováním služby, tedy mzdových nákladů, nákladů na povinné další vzdělávání pečujících osob, nákladů na stravu a dalších provozních nákladů.

Na příspěvek mají nárok všichni poskytovatelé zapsaní v evidenci s platným oprávněním. O příspěvek je nicméně třeba žádat a dokládat počet obsazených kapacitních

29 odborná způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry, praktické sestry, dětské sestry, porodní asistentky, zdravotně-sociálního pracovníka, zdravotnického záchranáře, lékaře, psychologa ve zdravotnictví a nebo klinického psychologa

30 odborná způsobilost k výkonu povolání učitele mateřské školy, učitele prvního stupně základní školy, asistenta pedagoga podle § 20 odst. 1 zákona č. 536/2004 Sb., speciálního pedagoga nebo vychovatele

31 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-350>

míst. Podmínkou získání příspěvku je účast rodiče dítěte na trhu práce, případně jeho studium v denní formě studia, evidence na pracovním úřadě, nebo jeho status OSVČ. Provozovatel dětské skupiny musí tuto skutečnost v rámci žádosti o příspěvek dokládat čestným prohlášením rodiče. Příspěvek se vyplácí dětským skupinám zálohově vždy na třetinu kalendářního roku (§ 20 zákona č. 247/2014 Sb.), údaje o obsazenosti, ze kterých výše příspěvku vyplývá, jsou podávány každý měsíc.

Výše rodičovského poplatku je předmětem dohody mezi poskytovatelem a rodiči dítěte a je uvedena ve smlouvě, kterou spolu uzavírají. Pokud dětská skupina žádá na příslušné dítě příspěvek na provoz, je nejvyšší možná měsíční úhrada rodičů u dětí z mladší věkové kategorie, tj. do 31. srpna po třetích narozeninách, zastropována dle zákona č. 247/2014 Sb. Maximální úhrada byla poprvé v roce 2021 stanovena na 4 000 Kč s tím, že pokud dojde v předchozím kalendářním roce k růstu úhrnného indexu spotřebitelských cen o alespoň 5 %, bude k 1. 1. daného roku maximální výše úhrady zvýšena dle skutečného růstu tohoto indexu. V roce 2023 tak maximální výše úhrady stoupla na 4 720 Kč, pro rok 2024 je stanovena na necelých 5 060 Kč. U dětí starších není limit zákonem upraven (§ 6 zákona č. 247/2014 Sb.).

Přípravné třídy základních škol, přípravný stupeň ZŠ speciální

1. Vymezení. Přípravné třídy základních škol a přípravný stupeň základních škol speciálních jsou součástí vzdělávací soustavy ČR poskytující předškolní stupeň vzdělávání. Přípravné třídy základních škol jsou třídy pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj, přednostně pro děti, kterým byl povolen odklad povinné školní docházky, tak aby mohly následující školní rok nastoupit do první třídy základní školy. Ve třídě může být 10–15 dětí.

Přípravný stupeň základní školy speciální umožňuje nezbytnou přípravu na vzdělávání dětí se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, postižením více vadami nebo s autismem. Do třídy přípravného stupně lze zařadit dítě od školního roku, v němž dosáhne 5 let věku, a dítě v ní může být až 3 roky. Třída přípravného stupně základní školy speciální má nejméně 4 a nejvýše 6 dětí (§ 48a odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb.³²).

Docházka do přípravné třídy nebo třídy přípravného stupně je jedním ze způsobů plnění povinnosti předškolního vzdělávání (§ 34a Školského zákona).

2. Právní ukotvení. Přípravné třídy jsou definovány v § 47 zákona č. 561/2004 Sb. a vyhláškou č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů³³. Kvalifikaci učitelů v přípravné třídě udává zákon č. 563/2004 Sb.³⁴

Přípravný stupeň základní školy speciální je definovaný v § 48a zákona č. 561/2004 Sb. O zařazení dítěte do třídy přípravného stupně základní školy speciální rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení.

32 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>
 33 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-48>
 34 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

3. Zřizovatel, regulátor a regulace. Přípravná třída je zřízena při základní škole v případě, že se sejde alespoň 10 dětí, které se v ní budou vzdělávat. Pro zřízení přípravné třídy obcí, svazkem obcí nebo krajem (tj. při veřejné základní škole) je nezbytný souhlas krajského úřadu. Pro zřízení přípravné třídy při jiném typu základní školy (církevní, soukromé) je třeba obdržet souhlas MŠMT.

Zřizovatel základní školy speciální může zřídit třídy přípravného stupně této školy se souhlasem krajského úřadu s výjimkou případu, kdy je zřizovatelem církev nebo náboženská společnost. V tomto případě je nezbytný souhlas MŠMT.

Jako součást základní školy, resp. základní školy speciální patří přípravné třídy a třídy přípravných stupňů do gesce MŠMT. Hodnocení a kontrola jejich činnosti je prováděna Českou školní inspekcí a krajskými úřady, kontrola hygienických a provozních podmínek pak krajskými hygienickými stanicemi.

4. Podmínky pro provozování. Provozní podmínky a hygienické požadavky škol se řídí vyhláškou č. 410/2005 Sb.³⁵ a dalšími právními předpisy. Ty mimo jiné určují specifické podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně žáků a žákyň se zdravotním postižením. Mezi tyto podmínky patří například větší minimální plocha učebny na jednoho žáka a vyšší počet hygienických zařízení v poměru k počtu žáků.

5. Kvalifikační podmínky. Učitelé a učitelky v přípravných třídách a třídách přípravného stupně jsou pedagogickými pracovníky a musí splňovat kvalifikaci dle zákona č. 563/2004 Sb. Učitel přípravné třídy základní školy musí splňovat odbornou kvalifikaci učitele mateřské školy (viz výše) nebo učitele prvního stupně základní školy. Učitel přípravného stupně základní školy speciální musí mít odbornou kvalifikaci podle § 7 odst. 2 zákona č. 563/2004 Sb.

V přípravných třídách a třídách přípravného stupně ZŠ speciální mohou působit také asistentky a asistenti pedagoga, jejich kvalifikaci udává tentýž zákon. Minimální kvalifikace pro asistenty pedagoga působící v těchto třídách je střední vzdělání s pedagogickým zaměřením zakončené maturitní zkouškou či střední vzdělání jakéhokoli oboru zakončené maturitní zkouškou a studium pedagogiky.

6. Standardy. Přestože jsou přípravné třídy zřizovány při základních školách, vzdělávání v nich se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (RVP PV). RVP PV³⁶ neobsahuje specifickou sekci, která by se zaměřovala na přípravné třídy běžných základních škol, přípravné stupně základních škol speciálních zohlední při tvorbě ŠVP sekci o vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Nicméně děti se speciálními vzdělávacími potřebami se často vzdělávají i v přípravných třídách, takže i tam musí být v ŠVP část, která se jim věnuje. Relativní volnost, kterou školy mají při tvorbě školních vzdělávacích programů, by měla umožnit adaptaci RVP PV jak pro přípravné třídy, tak pro třídy přípravného stupně.

35

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>

36

[dostupné z https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-rvp-pz/](https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-rvp-pz/)

Dodržování standardů ve školách kontroluje Česká školní inspekce na základě Kritérií hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a s pomocí čtyřstupňové hodnotící škály. Kontrola hygienických požadavků spadá do gescí jednotlivých krajských hygienických stanic.

7. Financování. Základní podmínky financování základních škol a potažmo přípravných tříd a tříd přípravného stupně jsou obdobné financování mateřských škol (viz výše). Podpůrná opatření pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, která vyžadují dodatečné finanční prostředky, jsou financována ze státního rozpočtu. Právním předpisem je pro každé z nich stanovena tzv. normovaná finanční náročnost, od které se odvíjí poskytování státních financí škole (vyhláška č. 27/2016 Sb. a její příloha³⁷).

Docházka do přípravné třídy či třídy přípravného stupně veřejné školy není zpoplatněna, jelikož se vždy jedná o plnění povinné školní docházky.

Denní a týdenní stacionáře

1. Vymezení. Jedná se o zařízení pro děti s vážnými vývojovými problémy, s mentálním a kombinovaným postižením a poruchami autistického spektra poskytující sociální služby. Cílem je poskytovat ambulantní služby dětem, které mají sníženou soběstačnost z důvodu chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Jedná se zejména o pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

2. Právní ukotvení. Základní činnosti jsou poskytovány podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, zejména § 46–47³⁸.

3. Poskytovatel, regulátor a regulace. Poskytovateli sociálních služeb jsou územní samosprávné celky a jimi zřizované právnické osoby, další právnické osoby, fyzické osoby a ministerstvo a jím zřízené organizační složky státu nebo státní příspěvkové organizace, které jsou právnickými osobami. Patří do gesce MPSV a jsou regulovány zejména zákonem č. 108/2006 Sb.

4. Podmínky pro provozování. Podmínky pro provozování sociálních služeb obecně upravuje § 78-84 zákona č. 108/2006 Sb. Podmínkami registrace jsou odborná způsobilost a bezúhonnost, zajištění personálních, materiálních a technických podmínek odpovídajících druhu poskytovaných sociálních služeb, zajištění hygienických podmínek a vlastnické nebo jiné právo k objektu nebo prostorám, v nichž budou poskytovány sociální služby.

5. Kvalifikační podmínky. Kvalifikační podmínky jsou upraveny zákonem č. 108/2006 Sb., předpoklady k výkonu povolání sociálního pracovníka jsou plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost. Odborná způsobilost je daná vyšším odborným vzděláním získaným absolvováním vzdělávacího programu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální péči, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost, nebo vysokoškolským vzděláním získaným studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku.

6. Standardy. Standardy kvality sociálních služeb jsou souborem kritérií, jejichž prostřednictvím je definována úroveň kvality poskytování sociálních služeb v oblasti personálního a provozního zabezpečení sociálních služeb a v oblasti vztahů mezi poskytovatelem a osobami a jsou upraveny § 99 zákona č. 108/2006 Sb. Znění kritérií Standardů je obsahem přílohy č. 2 vyhlášky MPSV č. 505/2006 Sb.³⁹, prováděcího předpisu k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění. Standardy neobsahují žádná kritéria, která by se vztahovala specificky k péči o dětské klienty.

7. Financování. Financování denních a týdenních stacionářů je upraveno § 101a–105a zákona č. 108/2006 Sb.

Denní rehabilitační stacionář

1. Vymezení. Jedná se o zdravotnické zařízení, které zajišťuje ošetrovatelskou, rehabilitační a speciálně pedagogickou péči o děti, které vyžadují specializovanou zdravotní péči anebo které vzhledem ke svému zdravotnímu znevýhodnění nemohou navštěvovat běžnou mateřskou školu.

2. Právní ukotvení. Činnost je definována zákonem č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a navazujícími vyhláškami⁴⁰. Zde je stacionární péče ukotvena jako jedna z forem pravidelné ambulantní péče (§ 7).

3. Poskytovatel, regulátor a regulace. O udělení oprávnění k poskytování zdravotních služeb rozhoduje krajský úřad, v jehož správním obvodu je zdravotnické zařízení, v němž budou zdravotní služby poskytovány. Detailnější podmínky stanovuje zákon č. 372/2011 Sb. a navazující vyhlášky.

4. Podmínky pro provozování. Podmínky pro provozování zdravotních služeb, včetně ambulantní stacionární péče, upravuje zákon č. 372/2011 Sb. a navazující vyhlášky. Zákon stanovuje obecné podmínky pro personální zabezpečení a technické a věcné vybavení zdravotnického zařízení. Neobsahuje žádná specifika týkající se provozu denních rehabilitačních stacionářů pro dětské pacienty.

5. Kvalifikační podmínky. Kvalifikační podmínky jsou upraveny vyhláškou č. 99/2012 Sb. o požadavcích na minimální personální zabezpečení zdravotních služeb⁴¹. Podle ní stacionární péči v rehabilitační a fyzikální medicíně zajišťují rehabilitační lékař, všeobecná sestra způsobilá k výkonu povolání bez odborného dohledu, fyzioterapeut způsobilý k výkonu povolání bez odborného dohledu, ergoterapeut způsobilý k výkonu povolání bez odborného dohledu, sanitář, klinický psycholog a klinický logoped.

6. Standardy. Hodnocení kvality a bezpečí zdravotních služeb je stanoveno v zákoně č. 372/2011 Sb. v části deváté. Neobsahuje žádná ustanovení, která by se týkala specificky dětských pacientů a pacientek.

7. Financování. Zvláštní zdravotnická zařízení, mezi které stacionáře patří, mají obvykle formu příspěvkové organizace. Zdravotní služby v nich poskytované jsou hrazeny dle vyhlášky č. 319/2023 Sb. o stanovení hodnot bodu, výše úhrad za hrazené služby a regulačních omezení pro rok 2024⁴².

40 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-372>

41 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-99>

42 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2023-319>

3.1.2 Neformální zařízení předškolního vzdělávání a péče

Neformální zařízení PVP mají obvykle některou z forem nevládní neziskové organizace, příspěvkové organizace zřizované obcí (například komunitní centra), podnikatelského subjektu, anebo jsou bez formálního ukotvení. Níže uvádíme přehled těch, které se vyskytují nejčastěji, tento přehled ovšem není vyčerpávající. Název neformálního zařízení často nevyovídá o jeho formě, aktivita nazvaná „adaptační program“ či „adaptační kroužek“ tak může být organizovaná zapsaným spolkem, komunitním centrem, které je příspěvkovou organizací města, společností s ručením omezením, nebo neformální skupinou rodičů. Další formy předškolní péče zajišťuje řada nevládních neziskových organizací, na jejichž správě se podílejí jednotlivci i organizace. Názvy neformálních služeb nejsou oficiální. Používáme názvy, které jsou pro daný typ služby nejčastěji používány jejími poskytovateli.

Lesní kluby

1. Vymezení. Lesní kluby jsou obvykle komunitními projekty realizovanými nevládními neziskovými organizacemi, nejčastěji spolky. Poskytují vzdělání ve venkovních prostorách dětem z komunity, ve které se nachází, a je pro ně typická vysoká míra dobrovolné práce a výrazně komunitní charakter, kdy péči o děti doplňují různé kulturní a vzdělávací akce pro širší komunitu. Na rozdíl od lesních mateřských škol se nejedná o zapsané školy či školská zařízení, a tudíž nepodléhají zákonu č. 561/2004 Sb.

2. Právní ukotvení. Lesní kluby nejsou nijak specificky právně ukotveny, jejich fungování se řídí obecnými veřejnoprávními předpisy, jako jsou občanský zákoník č. 89/2012 Sb.⁴³ a zákon o ochraně veřejného zdraví č. 258/2000 Sb.⁴⁴

Pokud děti plní v lesním klubu povinný rok předškolní docházky, musí být přihlášeny v režimu individuálního vzdělávání dle zákona č. 561/2004 Sb.

3. Poskytovatel, regulátor a regulace. Lesní kluby nepodléhají žádným povinným kontrolám. Asociace lesních MŠ nabízí certifikaci členským lesním klubům, které splňují standardy kvality organizace. Tato asociace má vlastní Skupinu pro kvalitu, expertní orgán, který kontroluje dodržování těchto standardů v jejích členských organizacích⁴⁵.

4. Podmínky pro provozování. Vzhledem k tomu, že lesní kluby postrádají specifické právní ukotvení, nejsou vůči nim uplatňovány specifické podmínky pro jejich provoz. Výchovně-vzdělávací program lesních klubů, certifikovaných Asociací lesních MŠ, je realizován zpravidla celoročně venku v přírodě, nejčastěji v lese, kluby ale také disponují vhodným vyhřívaným zázemím s toaletou a pitnou vodou⁴⁶.

⁴³ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

⁴⁴ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-258>

⁴⁵ <https://www.lesnims.cz/asociace-lms/co-je-asociace-lesnich-ms.html>

⁴⁶ <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/standardy-kvality/obsah-standardu-kvality.html>

5. Kvalifikační podmínky. Zákonně nejsou stanoveny žádné kvalifikační podmínky pro personál v lesních klubech. V lesním klubu certifikovaném Asociací lesních MŠ má alespoň jeden praktikující učitel/ka kvalifikaci pedagoga dle zákona č. 563/2004 Sb.⁴⁷ nebo ukončil či navštěvuje akreditovaný vzdělávací kurz organizovaný touto asociací. Personál by také měl absolvovat kurz první pomoci, a to minimálně 1x za dva roky.

6. Standardy. Žádné zákonem vázané standardy nejsou. Již zmiňované standardy, na základě kterých uděluje Asociace lesních MŠ certifikaci lesním klubům, obsahují mimo výše zmíněných také podmínky pro dokumentaci, ustanovení ŠVP a dalších vnitřních směrnic pro provoz včetně etického kodexu pedagoga a provozního řádu⁴⁸.

7. Financování. Lesní klub bývá hrazen výhradně z příspěvků rodičů.

Mateřská, rodinná a komunitní centra

1. Vymezení. Mateřská, rodinná či komunitní centra (dále jen rodinná centra) jsou převážně nevládní neziskové organizace poskytující zejména služby pro děti a rodiče, případně pro širší veřejnost (seniorské kluby apod.). Základní službou, kterou rodinná centra poskytují, je nabídka volnočasových aktivit pro rodiny s dětmi, především dětmi v předškolním věku, a to jak v podobě pravidelných setkávání, tak jednorázových akcí. Zároveň ale rodinná centra nabízejí celou řadu vzdělávacích, sociálních a preventivních služeb jak pro děti, tak pro rodiče a další členy rodiny. Do poskytování služeb pro rodiče se relativně často řadí i možnost krátkodobého hlídání malých dětí a řada mateřských center provozuje i vlastní dětskou skupinu (Paloncyová & Höhne, 2023), případně adaptační kroužek pro děti, který není formálně registrován jako dětská skupina, ale funguje velmi podobně. Adaptační kroužky zpravidla poskytují péči o děti ve věku od 1,5 roku do 4 let ve skupině do 12 dětí s tím, že je některé děti navštěvují každý den v týdnu, jiné jenom několik dnů v týdnu. Některá rodinná centra provozují rovněž adaptační skupiny pro předškolní ukrajinské uprchlické děti.

2. Právní ukotvení. Ve většině případů (79 %) je právní formou center zapsaný spolek (Paloncyová & Höhne, 2023). Jeho podobu upravuje zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník⁴⁹, konkrétně § 214–302 a zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob⁵⁰. Pokud mateřské centrum provozuje dětskou skupinu, podléhá její provoz zákonu o dětských skupinách (viz výše).

3. Poskytovatel, regulátor a regulace. Pokud je mateřské centrum formou zapsaný spolek, pak je k jeho zřízení potřeba minimum tří osob se společným zájmem, které se shodnou na obsahu stanov tohoto spolku. Legálně vzniká spolek až zápisem do spolkového rejstříku, který spravuje Ministerstvo spravedlnosti.

Jelikož nejsou rodinná centra dotčena ani zákonem č. 561/2004 Sb., ani nespádají do systému sociálních služeb, nepodléhají regulaci ani MŠMT ani MPSV. Kontrola

47 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>
 48 <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/standardy-kvality.html>
 49 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>
 50 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-304>

a regulace může tedy probíhat pouze ze strany krajských hygienických stanic, v jejichž kompetenci je kontrola zajištění vhodných podmínek pro provozování aktivit pro děti. Regulace či kontrola může být také podmínkou zařazení daného centra do jednoho ze spolků sdružujících podobné organizace (např. v podobě společných stanov či etického kodexu).

4. Podmínky pro provozování. Podmínky pro zařízení prostorů pro pobyt dětí v zařízeních pro zájmové vzdělávání a provozovnách pro zájmové vzdělávání jsou definovány v § 7 vyhlášky č. 410/2005 Sb. Požadavky na vybavení hygienických zařízení v závislosti na počtu dětí jsou v téže vyhlášce. Součástí právního ukotvení nejsou žádné podmínky pro provozování rodinných center.

5. Kvalifikační podmínky. Vzhledem k podstatě rodinných center neexistují žádné dané pracovní pozice ani kvalifikace, které by personál v mateřských centrech měl splňovat. Výjimkou je, pokud mateřské centrum zřizuje vlastní dětskou skupinu, ve které pak musí pracovat kvalifikované pečující osoby.

6. Standardy. Rodinná centra, jejichž právní formou je zapsaný spolek, musí mít stanovy, respektive zakládající listinu, na kterých se usnesou jeho zakladatelé. Dle občanského zákoníku by stanovy měly zahrnovat účel spolku a práva a povinnosti členů, nicméně jde o dokument, který každý spolek, tj. každé rodinné centrum, vytváří samostatně. Dokument podléhá kontrole rejstříkového soudu, který v souladu se zákonem povoluje, nebo nepovoluje vznik spolku.

Jisté zastřešující standardy mají spolky sdružující rodinná centra. Například Síť pro rodinu, největší sdružující organizace pro mateřská, rodinná a komunitní centra v České republice, podmiňuje členství přijetím stanov a dodržováním etického kodexu spolku (Síť pro rodinu, 2023).

7. Financování. Financování center je typicky vícezdrojové. Dle průzkumu RILSA využívají rodinná centra v průměru 4,7 zdrojů financí. Největší zastoupení mívají příspěvky od rodičů, dotace z obcí a krajů, ve kterých centra působí, a příspěvky od sponzorů a dárců. Potenciálně významným zdrojem financí jsou dotace z evropských fondů či dotačních programů ministerstev. Ty ovšem záleží na úspěchu centra při podávání žádosti o podporu a představují méně jistý příjem než dotace z obcí nebo příspěvky od rodičů (Palonciová & Höhne, 2023).

Předškolní kluby při sociálních službách

1. Vymezení. Předškolní kluby jsou zařízení, která jsou obvykle zřizována jako sociální služba pro osoby sociálně vyloučené a osoby sociálním vyloučením ohrožené. Hlavním cílem předškolního klubu je připravit dítě i jeho rodiče na nástup do běžných mateřských škol. Předškolní klub se zaměřuje na zlepšení předškolních dovedností, na adaptaci na dětský kolektiv, přijímání dospělé autority, vytváření režimu, respektování pravidel, posilování slovní zásoby a na vytváření pozitivních zážitků a rozšiřování obzorů. Zároveň se zaměřuje na spolupráci s rodiči na včasné a pravidelné docházce a na zajištění financí na zaplacení mateřské školy. Díky docházce do předškolního klubu vzniká příležitost pro včasné podchycení případných výchovných a vzdělávacích obtíží, zprostředkování návštěvy ve školském poradenském zařízení a zajištění návazné služby.

2. Právní ukotvení. Fungování předškolních klubů není upraveno žádným specifickým zákonem či vyhláškou. Pokud fungují v rámci konkrétního typu organizace (například zapsaný spolek či ústav), řídí se předpisy pro daný typ organizace. Pokud jsou zřizované sociální službou, spadají pod zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách⁵¹.

3. Poskytovatel, regulátor a regulace. Předškolní kluby obvykle vznikají v rámci nevládních neziskových organizací poskytujících sociální služby. Vzhledem k tomu, že jejich vznik není přímo upraven legislativou, realizace školního klubu se řídí legislativou pro poskytování příslušné sociální služby.

4. Podmínky pro provozování. Podmínky pro provozování se řídí legislativou pro poskytování příslušné sociální služby.

5. Kvalifikační podmínky. Kvalifikační podmínky se řídí legislativou pro poskytování příslušné sociální služby.

6. Standardy. Standardy se řídí legislativou pro poskytování příslušné sociální služby.

7. Financování. Financování předškolních klubů bývá vícezdrojové. Pro jejich fungování se využívají dotace financující poskytování příslušné sociální služby (s povolením krajského úřadu), případně doplněné financováním z grantů či darů.

Centra pro předškolní děti (CPD)

1. Vymezení. Centra pro předškolní děti⁵² jsou koncipována jako služba pro rodiče a děti nabízená domy dětí a mládeže. Poskytují celotýdenní dopolední program zájmového vzdělávání, některé z nich je možno navštěvovat příležitostně či pravidelně, do jiných je docházka pravidelná, principiálně fungují jako polodenní školka. V jedné skupině je maximálně 10–20 dětí ve věku zpravidla 3–5 let. Některé DDM organizují rovněž skupiny pro děti ve věku 2–3 roky. Centra představují efektivní využití prostorů upravených pro práci s dětmi, které jsou v dopoledních hodinách prázdné, neboť těžiště jejich práce spočívá v odpolední činnosti se školními dětmi. Zároveň je zde k dispozici kvalifikovaný personál.

2. Právní ukotvení. Domy dětí a mládeže, jejichž součástí jsou centra pro předškolní děti, jsou školskými zařízeními, a řídí se tudíž zákonem č. 561/2004 Sb.⁵³ Forma zájmového vzdělávání, které v nich probíhá, je definována vyhláškou č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání⁵⁴. Kvalifikace pedagogických pracovníků ve volnočasových zařízeních je definována v § 17 zákona č. 563/2004 Sb.⁵⁵ Samotná centra pro předškolní děti nejsou v žádném z těchto právních předpisů jmenována nebo nijak upravena a jejich podoba se může v jednotlivých lokalitách odlišovat⁵⁶. Závažným materiálem pro provoz center pro předškolní děti v Praze je dokument *Centra pro předškolní děti (CPD) projekt hl. m. Prahy* (Magistrát hl. m. Prahy, 2009) vytvořený jako podklad projektu jejich budování.

3. Zřizovatel. Zřizovatelem domů dětí a mládeže může být obec, školský úřad, církev, soukromý nebo jiný subjekt. V Praze fungují centra pro předškolní děti v DDM, zřizovaných Magistrátem hlavního města Prahy. Centra pro předškolní děti byla zřizována zejména v letech 2009–2011 jako součást stejnojmenného projektu hl. m. Prahy pro řešení nedostatku míst v MŠ.

4. Podmínky pro provozování. Prostorové a hygienické podmínky pro zařízení pro zájmové vzdělávání a provozovny pro zájmové vzdělávání jsou definovány v § 7 vyhlášky č. 410/2005 Sb.⁵⁷ Domy dětí a mládeže tyto podmínky musí splňovat bez ohledu na to, zda mají centrum pro předškolní děti, či ne – zřízení centra pro předškolní děti tedy neznamená nutnost proměny zařízení, ale zpravidla s sebou nese stavební úpravy spojené s přizpůsobením prostoru menším dětem.

52 Centra pro předškolní děti fungují pod tímto názvem v Praze. V jiných lokalitách ČR fungují pod jinými názvy (např. v Brně je stejný typ zařízení označován jako Maceška).

53 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

54 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-74>

55 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

56 Centrální evidence center předškolních dětí, respektive kroužků zřizovaných středisky volného času, jejichž činnost je analogická mateřské škole, neexistuje. Podle informací předsedy Sdružení pracovníků domů dětí a mládeže v České republice se zdá, že CPD jsou nejvíce etablována v Praze, nicméně fungují i v jiných lokalitách.

57 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>

5. Kvalifikační podmínky. V každém centru pro předškolní vzdělávání by měli po celou dobu provozu působit dva kvalifikovaní pedagogičtí pracovníci či pracovnice s kvalifikací pedagoga předškolního vzdělání dle zákona č. 563/2004 Sb.

6. Standardy. Výše zmíněný projektový dokument odkazuje na RVP PV, udává návrhy různých výchovných částí programu a modelový časový harmonogram programu. V dokumentu nejsou stanoveny žádné konkrétní výstupy docházky do centra pro předškolní děti ani konkrétní kompetence, které by přítomní pedagogové měli v dětech rozvíjet. V projektu není stanovena žádná metodika monitoringu či evaluace.

Jako školská volnočasová zařízení nemají DDM povinnost vytvářet vzdělávací plány, nicméně některé DDM vypracovaný školní vzdělávací plán mají. Všechny DDM mají vypracovaný vnitřní řád, který definuje práva a povinnosti účastníků, provoz a režim DDM a organizační podmínky jeho provozu.

7. Financování. Domy dětí a mládeže jsou příspěvkovými organizacemi. Dle průvodních dokumentů projektu centra pro předškolní děti by finance na provoz CPD měly být poskytovány jako vázané prostředky pro přímou potřebu CPD. Dotace na CPD tedy nejsou vázány na celkový rozpočet DDM, v rámci kterého funguje. Kurzovné bylo v projektovém dokumentu stanoveno na 100 Kč denně nebo 850 Kč měsíčně při pravidelné denní docházce. V lednu 2024 denní poplatek v Brně činil 350 Kč. Pražské CPD jsou aktuálně podporovány zřizovatelem HMP prostřednictvím mezd zaměstnanců. Příspěvek je vázaný dle výkazu na cca 2 poloviční úvazky. Roční poplatky jsou různé – od 9 500 Kč do 20 000 Kč. Většina CPD má roční poplatek stanovený mezi 12 000–16 000 Kč.

Péče o děti zajišťovaná na základě živnostenského oprávnění

1. Vymezení. Péči a vzdělávání pro děti předškolního věku lze v České republice poskytovat také na základě živnostenského oprávnění v rámci několika oborů činnosti. Jedná se o živnost volnou ve dvou oborech činnosti – „Mimoškolní výchova a vzdělávání, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti“ a „Poskytování služeb pro rodinu a domácnost“ a jednu vázanou živnost – „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“. Z nich pouze živnost vázaná umožňuje provozovat péči o dítě v denním nebo celotýdenním režimu pro děti do tří let.

2. Právní ukotvení. Obsahové náplně jednotlivých živností jsou definovány v nařízení vlády č. 278/2008 Sb. o obsahových náplních jednotlivých živností⁵⁸. Požadovaná odborná způsobilost pro provozování vázané živnosti „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“ je uvedena v zákoně č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)⁵⁹. Živnostenský zákon také udává obecné předpisy pro vznik, změnu a zánik živností a jejich kontrolu.

3. Poskytovatel, regulátor a regulace. Živnost může založit právnická nebo fyzická osoba ohlášením na živnostenském úřadě za podmínky plnoletosti, způsobilosti, bezúhonnosti a v případě vázané živnosti splnění kvalifikačních požadavků. Jako ostatní živnosti spadají i ty pečující do gesce Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (MPO). MPO spravuje živnostenský rejstřík, zapsáním do nějž vzniká oprávnění k provozování živnosti. Živnostenský rejstřík je veřejně přístupný elektronicky. Mimo nutnosti předložit kvalifikační dokumentaci při zakládání živnosti vázané neprobíhají ze strany MPO žádné další kontroly podnikatelských subjektů. Prostor, kde je živnost provozována, může v případě vázané činnosti provozované mimo domov podnikatele kontrolovat krajská hygienická stanice.

4. Podmínky pro provozování. Podmínky pro zařízení provozovaná na základě vázané živnosti jsou definovány vyhláškou č. 410/2005 Sb.⁶⁰ Podmínky pro tyto prostory, jedná-li se o prostor mimo domácnost klienta, jsou obdobné podmínkám pro provozování dětské skupiny.

5. Kvalifikační podmínky. Pro provozování volných pečovatelských činností není mimo základních podmínek pro zřízení živnosti – plnoletost, svéprávnost, bezúhonnost – nutno splňovat žádné další požadavky. Kvalifikační podmínky pro provozování vázané živnosti „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“ jsou definované v příloze 2 k zákonu č. 455/1991 Sb. Pro získání oprávnění je třeba odborná způsobilost k práci v oboru zdravotnictví, sociální péče či předškolního vzdělávání⁶¹ (obdobně jako u dětských skupin) a nebo profesní kvalifikace „chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky“.

6. Standardy. Mimo již zmíněných kvalifikačních a hygienických podmínek pro provozování vázané živnosti neexistují žádné univerzální standardy pro poskytování péče na základě živnosti.

7. Financování. Péči o dítě v tomto režimu hradí výhradně rodiče dítěte na základě smlouvy s osobou se živnostenským oprávněním.

60

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>

61

Konkrétně se jedná o odbornou způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry, zdravotnického asistenta, ošetřovatele, porodní asistentky či záchranáře, nebo odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka či pracovníka v sociálních službách nebo odbornou kvalifikaci k výkonu povolání učitele mateřské školy.

3.1.3 Shrnutí

Nabídka pěti typů formálních a pěti typů neformálních zařízení předškolní péče a vzdělávání je poměrně široká. Oproti dostupným studiím přinášíme základní informace také o stacionářích, které se vedle mateřských škol speciálních a přípravného stupně základních škol speciálních zabývají péčí o děti se speciálními vzdělávacími potřebami, a centrech pro předškolní děti při DDM.

Jak vyplývá z výše uvedeného přehledu typů zařízení formálního a neformálního předškolního vzdělávání a péče, Česká republika disponuje poměrně širokou škálou zařízení, zřizovaných různými typy subjektů. Tato široká škála je nicméně spíše důsledkem nekoordinovaného živelného rozvoje než promyšlené veřejné politiky. Nekoordinovanost a živelnost lze spatřovat hlavně v tom, že oba hlavní resorty zajišťující PVP vyvíjejí své vlastní systémy nezávisle na sobě. Ač vývoj jednotlivých systémů může být pečlivě promyšlený a plánovaný, předškolní vzdělávání a péče jako celek tyto charakteristiky nevykazuje. Zároveň vznikají další subjekty zajišťující služby PVP, které nejsou začleněny do systémů ani jednoho z resortů. Důsledkem živelného rozvoje je mj. absence společného registru, ze kterého by bylo možné informace o zařízeních neformální péče čerpat a který by občanům umožnil snadnou orientaci v tom, která zařízení PVP jsou k dispozici na daném území.

Existující zařízení můžeme rozdělit do několika typů. První typ zařízení zajišťuje PVP primárně pro děti mladší tří let, pro které nebyla od zrušení jeslí v roce 2012 až do vzniku dětských skupin ze strany státu zajišťována systematická péče (zejména adaptační kroužky, péče o děti zajišťovaná živnostníky, dětské skupiny a částečně rovněž centra pro předškolní děti, která rovněž poskytují péči dvouletým dětem). Dětské skupiny a centra pro předškolní děti poskytují rovněž péči pro děti starší tří let, které nebyly přijaty k předškolnímu vzdělávání v MŠ či pro ně rodiče zvolili jinou formu předškolního vzdělávání a péče než mateřskou školu. Ty patří do druhého typu zařízení poskytujícího vzdělávání a péči dětem starším tří let spolu s mateřskými školami. Třetí typ zařízení pak zajišťuje vzdělávání a péči pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami – jednak pro děti se sociálním znevýhodněním (zejména předškolní kluby při sociálních službách), jednak pro děti s potřebou podpůrných opatření vyššího stupně⁶² (zejména MŠ zřízené podle § 16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb., přípravný stupeň ZŠ speciální a stacionáře), či pro děti s odkladem povinné školní docházky (přípravné třídy, přípravný stupeň ZŠ speciální). Do této kategorie patří rovněž dětské skupiny poskytující péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami (např. s poruchami řeči, s neurovývojovým oslabením). Obecně DS nemají povinnost přijímat děti se speciálními vzdělávacími potřebami, nicméně tak činit mohou, ale bez nároku na jakýkoli příspěvek od státu na podpůrná opatření pro dítě. Z kvalitativního šetření vyplynulo, že můžeme vyčlenit ještě čtvrtý typ zařízení, související s preferencemi moderních vzdělávacích směrů a přístupů, které nejsou z pohledu rodičů dostatečně zohledňovány v běžných MŠ (sem se řadí především lesní kluby a lesní MŠ, dále soukromé MŠ a část dětských skupin, které poskytují nestandardní služby, typicky výuku angličtiny s rodilými mluvčími nebo pedagogiku Montessori).

Z hlediska využití již stávajících kapacit stojí za pozornost zejména zařízení, která využívají prostory určené pro aktivity dětí v odpoledních hodinách – centra pro předškolní děti. Ty vznikly při DDM a vzhledem k rozsáhlé síti DDM v ČR a jejich systémové podpoře ze strany MŠMT představují unikátní a ne zcela využitý potenciál.

Dalším úvahám o rozvoji systému PVP by měla předcházet diskuze o tom, zda je stávající

62 Děti se speciálními vzdělávacími potřebami jsou přednostně vzdělávány v běžných mateřských školách.

spektrum zařízení žádoucí a zda je vhodné podporovat do budoucna všechny typy zařízení, případně v jakém rozsahu přistoupit k jejich podpoře. Pokud bude pestrost služeb nazírána jako přednost, je vhodné zařízení lépe evidovat, monitorovat a klást na ně požadavky z hlediska kvality poskytované péče.

3.2 Nabídka v zařízeních formálního a neformálního předškolního vzdělávání a péče

V této kapitole uvádíme v části 3.2.1 údaje a závěry dostupných analýz, které se zabývaly nabídkou v zařízeních formálního a neformálního předškolního vzdělávání a péče. V části 3.2.2 pak prezentujeme návrh indikátorů, které o nabídce vypovídají, graficky znázorníme jejich regionální rozložení a popisujeme nedostatky v dostupnosti jednotlivých typů zařízení/služeb. V poslední části 3.2.3 představujeme výsledky kvalitativního šetření zaměřeného na příčiny nedostatků v nabídce zařízení/služeb PVP.

3.2.1 Dostupné analýzy

Pro monitoring vývoje předškolního vzdělávání a péče je k dispozici řada analýz, které popisují stav před vznikem dětských skupin a zavedením povinného předškolního ročníku⁶³. Novější *Analýza dostupnosti zařízení péče o děti v předškolním věku*, publikovaná Oddělením evaluací MPSV (Zykanová & Janhubová, 2020), se zabývá vedle formálních zařízení i snahou o mapování pečovatelských živností. Předškolní péče a vzdělávání jsou zahrnuty také v analýze *Access for children in need to the key services covered by the European Child Guarantee* zpracované Masarykovou univerzitou pro Evropskou komisi (Sirovátka et al., 2023). Tato analýza se zabývá zejména dostupností formálního předškolního vzdělávání a péče pro sociálně znevýhodněné děti ve školním roce 2021/2022. Níže uvádíme nejdůležitější poznatky z dostupných analýz. Tam, kde máme k dispozici novější data, uvádíme rovněž aktualizaci.

Mateřské školy

Stav nabídky mateřských škol je každoročně rekapitulován ve výročních zprávách MŠMT a ČŠI (viz níže). Vzhledem k tomu, že mateřské školy zajišťují péči a vzdělávání pro naprostou většinu dětí v předškolním věku, je přinejmenším shrnutí jejich kapacit zahrnuto ve všech dostupných ad-hoc analýzách předškolní péče a vzdělávání v České republice. Z textů, které se zabývají pouze mateřskými školami, jsou to například: *Analýza demografického vývoje na úrovni ORP* (Kováčová, 2023), *Přehledová studie výzkumů předškolního vzdělávání v České republice v letech 2011–2020* (Syslová & Najvarová, 2021) a dokumenty Platformy pro včasnou péči věnované její činnosti v oblasti zprostředkovávání zápisů sociálně vyloučených dětí do mateřských škol (Platforma pro včasnou péči, 2023).

Ve školním roce 2022/23 zajišťovalo předškolní vzdělávání v České republice celkem 5 374 mateřských škol s celkem 17 120 třídami, do kterých bylo zapsáno 369 205 dětí. V 1,8 % mateřských škol byla zřízena třída podle § 16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb. (ČŠI, 2023). Zykanová a Janhubová (2020) z dostupných údajů odvozují, že k 31. 12. 2018 byla alespoň jedna mateřská škola provozována v 3 403 obcích ČR⁶⁴. V téměř polovině obcí ČR, tedy ve

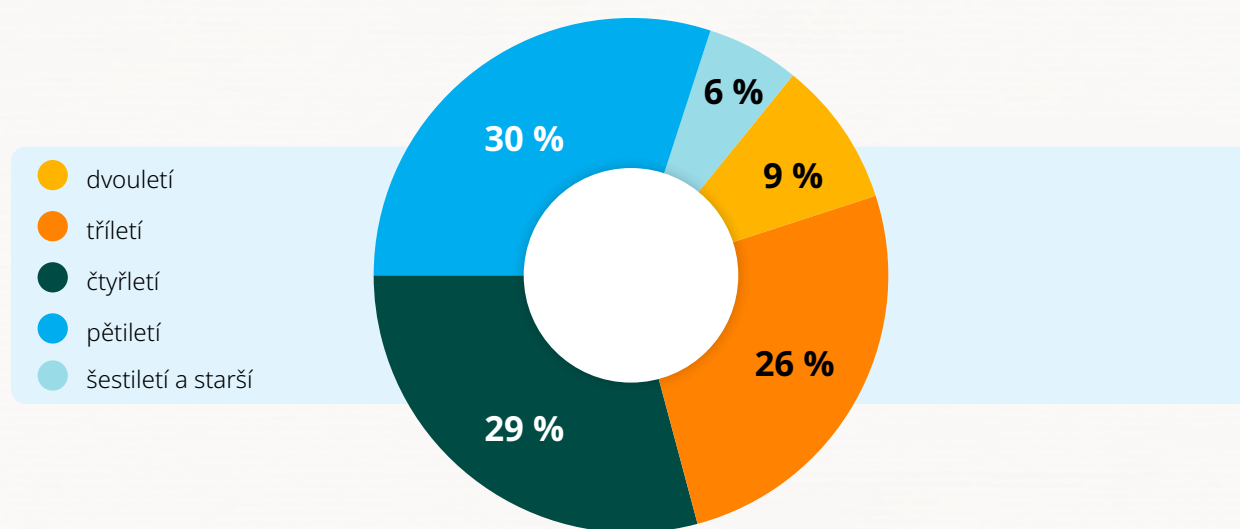
63 Např. monografie *Nové formy denní péče o děti v České republice* (Palonciová et al., 2014) nebo publikace *Péče a vzdělávání v raném věku* (Syslová et al., 2014).

64 V ČR bylo v roce 2023 6 258 obcí, z toho 3 349 obcí mělo méně než 500 obyvatel (<https://www.czso.cz/csu/czso/cesko-v-cislech-2023>).

2 826 obcích, nebyla provozována ani mateřská škola, ani dětská skupina. Nejvíce jsou takové obce zastoupené ve Středočeském kraji (533 obcí) a v Kraji Vysočina (443). Obce bez MŠ i DS měly v naprosté většině pod 1 000 obyvatel a souhrnně v nich žilo pouze 6 % obyvatel ČR. Měřeno počtem dětí zajišťovaly mateřské školy přibližně 95 % péče o děti předškolního věku v zařízeních PVP (Zykanová & Janhubová, 2020).

Ve školním roce 2023/2024 zajišťovalo předškolní péči celkem 5 398 mateřských škol, do kterých bylo zapsáno 364 491 dětí. Mateřskou školu zřízenou podle § 16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb. navštěvovalo 0,8 % dětí, třídu nestátního zřizovatele (MŠ církevní a soukromé) navštěvovalo 4,7 % dětí z celkového počtu dětí zapsaných v MŠ. Alespoň jedna mateřská škola se nacházela v 3 452 obcích (ČŠI, 2023).

Věkové složení dětí zapsaných v MŠ k 30. 9. 2023 ukazuje graf 1.

Graf 1 Podíl dvouletých, tříletých, čtyřletých, pětiletých a šestiletých a starších dětí na celkovém počtu dětí navštěvujících mateřské školy k 30. 9. 2023. Zdroj dat: MŠMT

Z informací o naplněnosti mateřských škol a počtu zamítnutých žádostí o přijetí (ČŠI, 2023) vyplývá, že přestože se kapacity mateřských škol od roku 2019 meziročně zvyšují, nestačí plně pokrýt poptávku, a to zejména ve Středočeském a Moravskoslezském kraji. Nedostatečná nabídka a problematičnost spádovosti mateřských škol spočívající v rozdílech v populacích dětí, které mají v daném území trvalé bydliště a které zde skutečně žijí, a v rozdělení spádovosti mezi jednotlivá ORP jsou zmiňovány již ve výročních zprávách ČŠI z předchozích let a jsou označovány za největší bariéru přístupu dětí k předškolnímu vzdělávání. Další problémy ve spádovosti spočívají v účelovém vytváření spádových obvodů tak, aby se v nich koncentrovaly děti se socioekonomickým znevýhodněním (ČŠI, 2023).

Výzkumná agentura Median, s. r. o., realizovala v roce 2023 dvě fokusní skupiny se zástupci a zástupkyněmi obcí Středočeského kraje a některých městských částí v Praze, jejichž součástí bylo také mapování schopnosti zajistit kapacity v mateřských školách pro všechny spádové děti od tří let věku, jak je to po obcích zákonně požadováno (Median, 2023b). Z pražské fokusní skupiny vyplynulo, že městské části jsou většinou schopné tyto kapacity nabídnout, nicméně někdy i za použití nestandardních řešení, jako je kontejnerová školka nebo rychlá výstavba dřevostavby pro vytvoření prostor pro nové třídy. Výzvou je v některých pražských městských částech zajistit vzdělávání i pro ukrajinské děti a plánovat budoucí kapacity. Ve Středočeském kraji se situace lokálně dost liší. Zástupce malé obce uvedl, že se kapacity pro 3leté děti zajistit nepodařilo kvůli potřebě primárně zajistit povinné před-

školní vzdělávání. Ředitelka jejich mateřské školy má také problém zajistit do MŠ personál. Obec se snaží symbolicky přispívat rodičům, jejichž děti se do veřejné MŠ nedostaly, na docházku do soukromé MŠ. Pro zajištění kapacit v budoucnu mají projekt s dalšími obcemi na svazkovou školu. V jednom případě zástupce středočeské obce zmínil nedostatečné zohlednění dopadů nové výstavby na potřebnou infrastrukturu a občanskou vybavenost. Počítalo se s tím, že děti budou navštěvovat zařízení v okolních obcích nebo v Praze. Tlak z menších obcí pak ve Středočeském kraji dále komplikuje situaci s dostupností kapacit i ve větších obcích. Jako bariéry pro rozšiřování stávajících kapacit byly uvedeny především finance, administrativa a v menších obcích také nedostatek personálu. V Praze je někdy bariérou nedostatek vhodných prostor.

Dětské skupiny

Zejména za účelem mapování situace dětských skupin a zavádění mikrojeslí bylo v posledním desetiletí provedeno množství ad-hoc analýz a studií, a to jak samotným MPSV (Zykanová & Janhubová, 2020), případně výzkumnými agenturami v rámci zakázky MPSV (Median, 2023b), tak i Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí (Barvíková et al, 2018; Paloncyová & Höhne, 2023). Vedle státní správy prováděla v roce 2020 šetření mezi svými členy také Asociace provozovatelů dětských skupin.

Evidence dětských skupin zahrnovala k 6. 12. 2023 1 638 dětských skupin s celkovou kapacitou 22 030 míst, přičemž kapacitou je míněn maximální počet míst v daném časovém okamžiku⁶⁵. Jde o značný nárůst kapacity, k 31. 12. 2018 bylo evidováno 861 dětských skupin (Zykanová & Janhubová, 2020). K témuž datu byly dětské skupiny ve 245 obcích, ve kterých se nacházela i mateřská škola, a ve 29 obcích, ve kterých mateřská škola nebyla (Zykanová & Janhubová, 2020). K 6. 12. 2023 bylo v evidenci 974 poskytovatelů dětských skupin. Většina z nich provozovala jednu (628) nebo dvě (188) dětské skupiny. Více než 5 dětských skupin provozovalo pouze 23 poskytovatelů.

Dotazníkové šetření poskytovatelů dětských skupin provedl v lednu 2023 Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (Paloncyová & Höhne, 2023). Do šetření se zapojilo 318 poskytovatelů. Návratnost tak dosáhla 35 %. V získaných datech byly nejčastěji zastoupenou nabídkou ze strany poskytovatelů středně velké skupiny, tj. s kapacitou 7–12 dětí, které byly nejčastěji v provozu 9–10 hodin denně. Naprostá většina jimi provozovaných dětských skupin poskytovala své služby i během letních prázdnin, kdy jsou mateřské školy zpravidla zavřené. Dalším rozdílem vůči mateřským školám je přijímání dětí v průběhu celého roku.

V rámci stejného výzkumu bylo zjištěno, že naprostá většina poskytovatelů zapojených do výzkumu musela v předcházejícím roce (2022) některé žádosti o přijetí do jejich dětských skupin odmítnout, a to zpravidla z důvodu nedostatečné kapacity zařízení. Toto ukazuje i výzkum provedený Asociací provozovatelů dětských skupin v roce 2020 (156 skupin), podle nějž 73 % dotázaných poskytovatelů vedlo pořadník zájemců o umístění do dětské skupiny, pro které momentálně není ve skupině kapacita. Průměrně měly na takovémto pořadníku 12,5 čekajících.

Oproti mateřským školám, jejichž zřizovateli jsou ve většině případů obce, byly k 31. 12. 2018 obce poskytovateli pouze u 4 % dětských skupin. Nejčastějším poskytovatelem, a to v 80 % případů, byly spolky, obecně prospěšné společnosti, ústavy a nadační fondy (Zykanová & Janhubová, 2020). Ve výše zmíněné fokusní skupině, zaměřené na schopnost obcí zajistit dostatečné kapacity PVP, se zástupci a zástupkyně obcí v diskuzi kriticky vyjadřovali

@UNICEF Česká republika

k administrativní a byrokratické zátěži, které čelí při realizaci projektů a žádostí o platby. Tento proces vnímají jako časově i personálně náročný, což dle jejich názoru může brzdit rozvoj předškolní péče v obci (Median, 2023b).

K 6. 12. 2023 fungovala alespoň jedna dětská skupina ve 439 obcích v ČR. Ve školním roce 2023/2024 dětské skupiny zajišťovaly 5,7 % péče o předškolní děti. 98,7 % dětských skupin má neveřejného poskytovatele (právnícká nebo fyzická osoba) (data MPSV).

Pro srovnání uvádíme v Tabulce 1 srovnání velikostí sektorů MŠ a DS za předpokladu, že kapacita DS je naplněna.

	 počet zařízení	 počet dětí	 počet obcí, ve kterých se nachází zařízení	podíl zařízení neveřejných zřizovatelů/ poskytovatelů	podíl dětí navštěvujících zařízení neveřejných zřizovatelů/ poskytovatelů z celkového počtu dětí zapsaných do předškolních zařízení
MŠ	5 398	364 491	3 452	9,5 %	4,7 %
DS	1 638	22 030	439	87,7 %	86,2 %

Tabulka 1 Srovnání sektoru MŠ a DS (k 6. 12. 2023). Zdroj dat: MŠMT, MPSV

Přípravné třídy a přípravný stupeň základních škol speciálních

Stav nabídky přípravných tříd a tříd přípravného stupně ZŠ speciálních je shrnován každoročně ve výročních zprávách MŠMT a ČŠI (viz níže). V dostupných analýzách nebyly tyto formy předškolního vzdělávání zpravidla zmiňovány vůbec, a pokud ano, tak pouze velice okrajově.

Ve školním roce 2022/23 fungovaly přípravné třídy na 418 základních školách, včetně ZŠ zřizovaných podle § 16 odst. 9 školského zákona. Celkem to bylo 507 tříd a docházelo do nich 6 463 dětí. Vzdělávání v přípravném stupni základní školy speciální se ve školním roce 2022/23 účastnilo 268 dětí v 36 z celkem 320 základních škol speciálních (ČŠI, 2023).

Ve školním roce 2023/2024 se počet přípravných tříd mírně zvýšil. Ve školách v ČR funguje celkem 563 přípravných tříd a dochází do nich 7 074 dětí. Vzdělávání v přípravném stupni základní školy speciální se účastnilo 268 dětí v 52 třídách (ČŠI, 2023).

Denní a týdenní stacionáře

Data o stacionářích nebyla zahrnuta v žádné z dostupných analýz. Jejich statistiku zajišťuje MPSV, které data publikuje ve Statistické ročence z oblasti práce a sociálních věcí. Nejaktuálnější dostupná data jsou z roku 2021. Pro potřeby statistiky MPSV se všichni klienti a klientky mladší 18 let vykazují dohromady, není tedy možno přesně říci, kolik osob využívajících služeb denních a týdenních stacionářů je předškolního věku. V roce 2021 evidovalo MPSV 263 denních a 46 týdenních stacionářů, do nichž docházelo 912 a 70 klientů a klientek mladších 18 let (MPSV, 2022). Lze předpokládat, že dětí předškolního věku, které do těchto zařízení docházejí, jsou řádově nižší stovky.

Denní rehabilitační stacionáře

Data o rehabilitačních stacionářích nebyla zahrnuta v žádné ze zpracovaných analýz. Statistická data o dětských stacionářích sbírá a schraňuje Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS). Vzhledem ke způsobu vykazování počtů pacientů a patientek, kdy se vykazují čísla dle věku v kategoriích 0–2 roky a 3–14 let, není z dostupných statistik možno přesně určit počet předškolních dětí v těchto zařízeních. Nejaktuálnější publikovaná data jsou z roku 2020 a evidují 27 stacionářů, do kterých dochází celkem 1 415 dětí ve věku 14 let a méně, z toho 335 dětí ve věku 0–2 roky (ÚZIS, 2021). Lze odvodit, že dětí předškolního věku jsou v těchto zařízeních řádově stovky.

Lesní kluby

Lesní kluby nejsou zmiňovány v žádné z dostupných analýz, data o části z nich shromažďuje pouze Asociace lesních mateřských škol. Ta eviduje ke konci ledna 2024 100 lesních klubů. V březnu 2023 je navštěvovalo 1 996 dětí⁶⁶.

Rodinná centra

Jediný dostupný průzkum situace mateřských, rodinných a komunitních center provedl v roce 2023 Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (Paloncyová & Höhne, 2023). Pro jeho potřeby bylo osloveno 404 organizací, z nichž se 136 aktivně zúčastnilo. Absolutní počet mateřských center působících na území České republiky je neznámý.

Dle tohoto výzkumu je nabídka mateřských center relativně široká, nicméně stěžejní součástí je nabídka pravidelných a jednorázových volnočasových, vzdělávacích a preventivních aktivit, a to nejen pro děti, ale i pro dospělé. Aktivita bývají převážně cílené na rodiny předškolních dětí, případně jejich rodiče. Rodinná centra třetiny respondentů a respondentek provozují v současnosti dětskou skupinu a téměř polovina z nich nabízí hlídání malých dětí. Centra zpravidla omezují svou dostupnost v období letních prázdnin, pouze necelých 10 % dotázaných center však provoz přerušuje (Paloncyová & Höhne, 2023).

Předškolní kluby při sociálních službách

Předškolní kluby nebyly zmiňovány v žádné z dostupných analýz. Publikace *Průvodce nízkoprahovými předškolními kluby* (Lánská et al., 2015), kterou vydala organizace Člověk v tísni, obsahuje kazuistiky z celkem 18 předškolních klubů, z nichž v té době Člověk v tísni provozoval 10. V roce 2021 bylo předškolních klubů provozovaných organizací Člověk v tísni 13 (Macková, 2021)⁶⁷. Nejaktuálnější dostupná výroční zpráva této organizace je z roku 2022 a neuvádí množství klubů, nicméně uvádí, že v roce 2022 je navštěvovalo celkem 373 dětí. 372 dětí ve 4 předškolních klubech evidovala podle své výroční zprávy z roku 2022 také Charita Česká republika, síť sdružující církevní charity v České republice. Tyto dvě organizace nejsou zdaleka jedinými, které předškolní kluby provozují, nicméně vzhledem k absenci jakékoliv centrální evidence těchto klubů nebo jejich provozovatelů není možno určit, kolik klubů je v současné době aktivních.

Centra pro předškolní děti

Z dostupných analýz nezmiňuje centra pro předškolní děti žádná. V rámci rešerše bylo nalezeno několik diplomových prací, které se různými aspekty jejich fungování zabývaly. Nejdetailnější vhléd z nich nabízela práce z roku 2012 *Centra pro předškolní děti. Popis záměru a realizace projektu Magistrátu hlavního města Prahy v období 2009–2010* (Martínovská, 2012). Podle informací předsedy Sdružení pracovníků domů dětí a mládeže v ČR neexistuje centrální evidence center předškolních dětí ani jejich jednotné metodické vedení. Respondenti a respondentky se nicméně shodují na tom, že centra postupují podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Dle informací vedoucího oddělení volného času z Magistrátu hl. m. Prahy eviduje k lednu 2024 Praha 29 CPD a 4 CPD pro ukrajinské děti. Počet účastníků je závislý na prostorových podmínkách a zpravidla tvoří 10–20 dětí. V Brně funguje 6 center (Macešek), která měla v lednu 2024 ještě volnou kapacitu⁶⁸.

66 Informace poskytnuté zástupci Asociace lesních MŠ v rámci spolupráce v pracovní skupině, data o počtu LK lze získat z webových stránek Asociace lesních MŠ <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/mapa-lesnich-ms.html>.

67 <https://zapojmevsechny.cz/clanek/predskolni-kluby-jejich-prinosy-a-cile>

68 <https://maceska.luzanky.cz/>

Respondenti a respondentky kvalitativního šetření se shodovali na tom, že CPD představují vhodné využití kapacit DDM pro rodiče, kteří potřebují polodenní péči pro své děti. Zdůrazňují, že kapacity MŠ v tomto ohledu naopak nejsou využity efektivně, neboť řada dětí odchází pravidelně po obědě. Předseda asociace Sdružení pracovníků domů dětí a mládeže v ČR se domnívá, že MŠMT CPD obecně nepodporuje, což se mu jeví jako škoda v situaci, kdy kapacita mateřských škol není dostatečná k tomu, aby nasýtila poptávku celé věkové skupiny (tedy od 2 let).

Péče o děti zajišťovaná na základě živnostenského oprávnění

Možnost využití služby pečovatelských živností zmiňují některé z textů shrnujících celkový stav předškolního vzdělávání a péče v ČR (Paloncyová, 2014; Barvíková, 2018), nicméně bližší pokus o jakékoliv mapování jejich nabídky byl učiněn pouze v rámci **Analýzy dostupnosti zařízení péče o děti v předškolním věku** (Zykanová & Janhubová, 2020). Zde zveřejněný odborný odhad byl, že ke konci roku 2018 fungovalo v ČR mezi 20 a 291 zařízení s maximální možnou souhrnnou kapacitou 4 600 dětí provozovaných na základě vázané činnosti „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“. Zároveň tato analýza upozorňuje na to, že většina zkoumaných zařízení uvedených v živnostenském rejstříku byla zároveň registrována buď jako mateřská škola nebo jako dětská skupina, a tudíž vedena v příslušné evidenci.

3.2.2 Indikátory nabídky a jejich geografické znázornění

O rozsahu nabídky v zařízeních PVP si můžeme učinit představu z počtu míst v zařízeních PVP ve vztahu k počtu dětí v dané věkové skupině na příslušném území. Základními indikátory nabídky jsou tedy indikátory, které udávají poměr kapacity příslušného typu zařízení k počtu dětí příslušné věkové kohorty v populaci uvedené níže. Při jejich výpočtu jsme využili data z výkazů MŠMT k 30. 9. 2023 a informace o kapacitách DS k 12. 11. 2023.

Indikátor N1 „Kapacita DS a MŠ pro děti od 1,5 roku do 5 let“

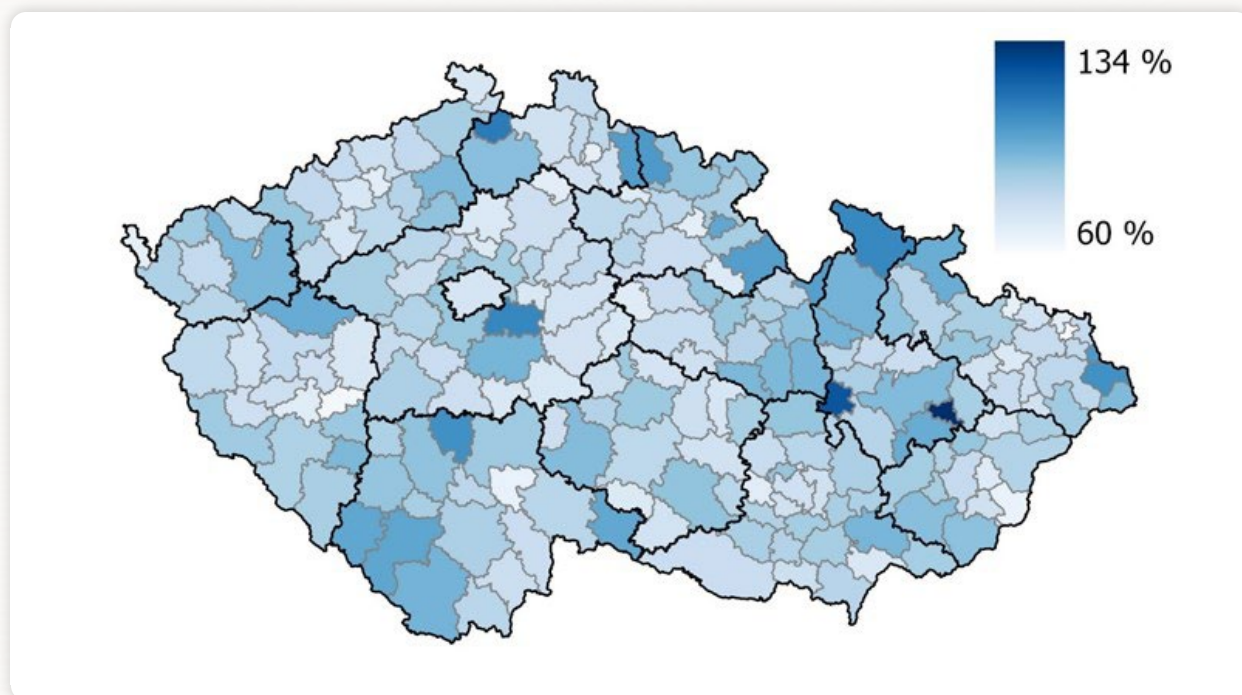
$$N1 = (\text{kapacita MŠ} + \text{kapacita DS} - \text{dětí ve věku 5+ navštěvující MŠ}) / \text{počet dětí v populaci ve věku od 1,5 let do 5 let}$$

Tento indikátor zohledňuje fakt, že část míst z kapacity MŠ je v zásadě vyčleněna pro děti, které plní povinnou předškolní docházku. Proto je počet těchto dětí odečítán od rejstříkové kapacity MŠ. Výsledný rozdíl je vztahován k populaci, které se netýká povinné předškolní vzdělávání.

Hlavní slabinou tohoto indikátoru je nízká kvalita dat o kapacitě MŠ. Dle § 144 zákona č. 561/2004 Sb.⁶⁹ se do rejstříku škol a školských zařízení zapisuje nejvyšší povolený počet dětí, včetně jejich odloučených pracovišť, lůžek, stravovaných, tříd, skupin nebo jiných obdobných jednotek, uvedený v rozhodnutí o zápisu do rejstříku škol a školských zařízení. Pokud dojde ke změně v některém z údajů, uváděném v rejstříku škol a školských zařízení, je nutné podat žádost o zápis změny pouze v případě změny identifikačních a kontaktních údajů. V praxi tedy může dojít k tomu, že mateřská škola v případě změny počtu míst, které jsou k dispozici, nemusela zažádat o změnu zápisu ve školském rejstříku.

Dalším limitem je skutečnost, že data o počtu dětí v daných věkových skupinách z evidence ČSÚ v některých územích jsou pravděpodobně podhodnocena, neboť nezohledňují migraci, tedy ani přistěhovaleckou vlnu uprchlíků z Ukrajiny, která byla tvořena většinou matkami s dětmi. Obecným limitem dat o populaci je pak skutečnost, že pracují s dětmi přihlášenými k trvalému pobytu, nikoliv s dětmi, které v daném území skutečně bydlí.

Hodnoty indikátoru N1 pro jednotlivá ORP ukazuje mapa 1.

Mapa 1 Indikátor N1 – Kapacita MŠ a DS pro děti ve věkové kategorii od 1,5 roku do 5 let k 11. 12. 2023. Zdroj dat: MŠMT, MPSV, ČSÚ

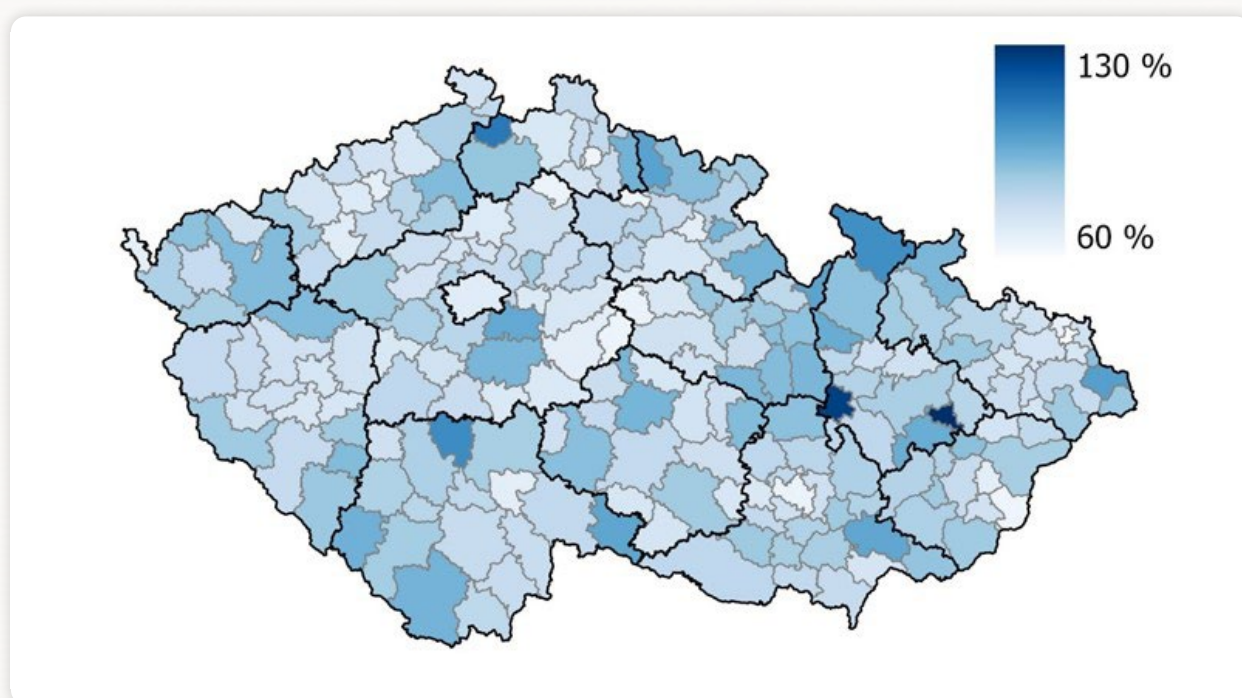
Z kartogramu je patrné, že indikátor N1 v některých ORP vykazuje hodnoty vyšší než 100 %, což by teoreticky znamenalo, že kapacity MŠ a DS jsou na území těchto ORP dostačující. To se však týká pouze 12 ORP. V ostatních ORP kapacita pro celou tuto věkovou skupinu vytvořena není.

Indikátor N2 „Kapacita MŠ pro děti ve věkové kategorii 2–5 let“

$N2 = (\text{kapacita MŠ} - \text{dětí ve věku 5+ navštěvující MŠ}) / \text{počet dětí v populaci 2–5 let}$

Tento indikátor ilustruje kapacitu mateřských škol pro všechny děti, které teoreticky mohou MŠ navštěvovat, ale pro něž není docházka povinná. Jeho nedostatky jsou stejné jako v případě indikátoru N1.

Hodnoty indikátoru N2 pro jednotlivá ORP ukazuje mapa 2.

Mapa 2 Indikátor N2 – Kapacita MŠ pro děti ve věkové kategorii 2–5 let na úrovni SO ORP k 11. 12. 2023.
Zdroj dat: MŠMT, ČSÚ

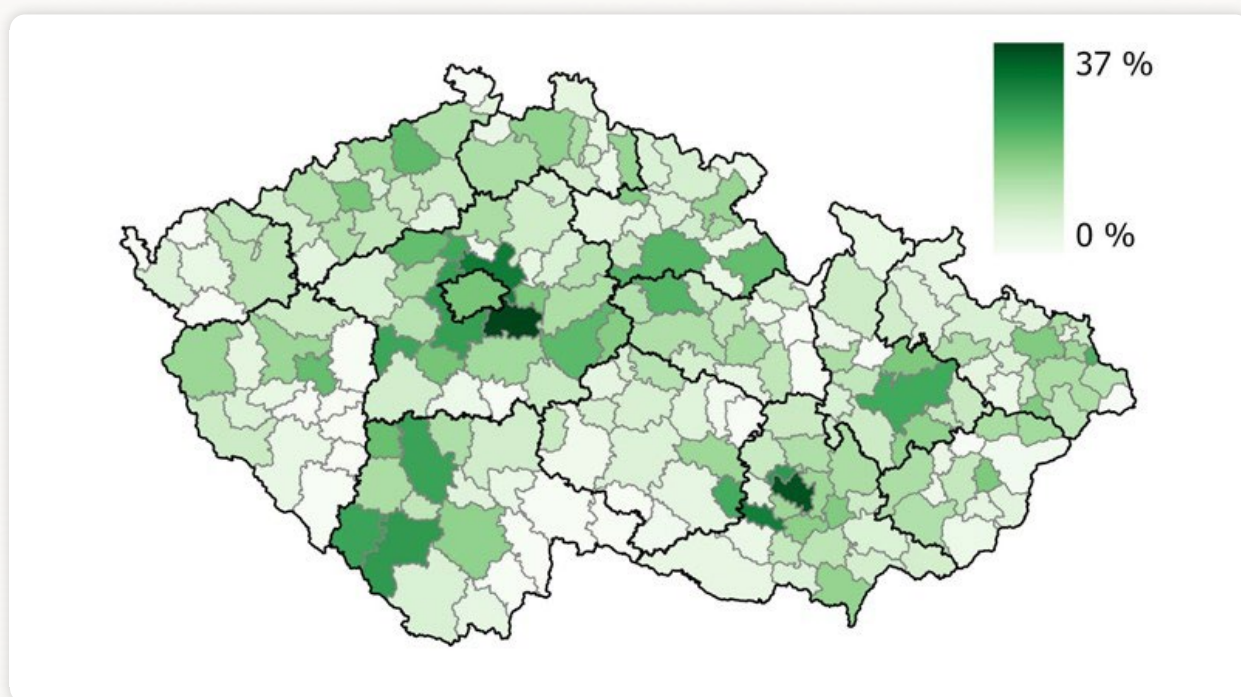
Indikátor N2 vykazuje hodnoty vyšších než 100 % pouze v 5 ORP. V polovině ORP nabývá hodnot nižších než 80 %. I když i zde platí, že hodnoty indikátoru mohou být ovlivněny nepřesnostmi v hodnotách kapacit a v určení dětské populace v SO ORP, svědčí o nedostatečných kapacitách ve většině ORP, pokud bychom chtěli vzdělávání v MŠ nabídnout i dvouletým dětem.

Indikátor N3 „Teoretická kapacita DS pro děti mladší 3 let“

N3 = kapacita DS / počet dětí narozených od září 2020 do února 2022

Při vyjádření volné kapacity dětských skupin jsme zohlednili fakt, že dětské skupiny jsou primárním zařízením PVP pro děti mladší 3 let, ale podle informací provozovatelek i matek je zřídka navštěvují děti mladší než 1,5 roku. Proto jsme se soustředili na vyjádření nabídky primárně k této věkové skupině. Vzhledem k tomu, že DS reálně navštěvují i děti mladší 1,5 roku i starší tří let, tento indikátor vypovídá pouze o teoretické volné kapacitě pro děti v příslušné věkové kohortě. Data o skutečné docházce do DS v příslušných věkových skupinách bohužel nejsou dostupná, a tedy neumožňují vyjádřit kapacitu DS pro příslušné věkové kohorty pregnantněji.

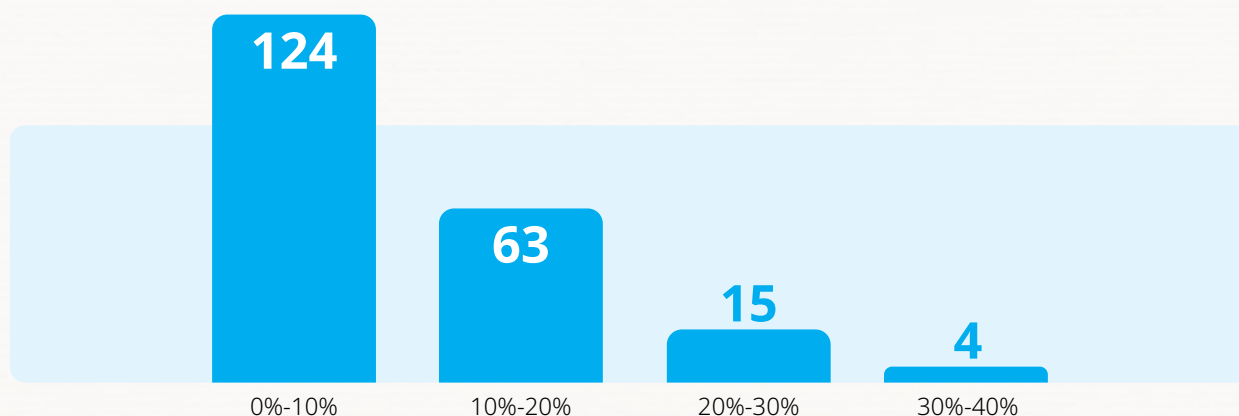
Hodnoty indikátoru N3 pro jednotlivá ORP ukazuje mapa 3.

Mapa 3 Indikátor N3 – Teoretická kapacita DS pro děti ve věku 1,5–3 roky na úrovni SO ORP k 6. 12. 2023.
Zdroj dat: MPSV, ČSÚ

Z kartogramu je patrné, že největší kapacita dětských skupin je k dispozici v Brně a okolí, v okolí Prahy a v některých ORP Jihočeského, Královéhradeckého a Zlínského kraje. Ve většině SO ORP však kapacita dětských skupin není taková, aby mohla plně saturovat nedostačnou kapacitu MŠ pro děti dvouleté a starší.

Další pohled na kapacitu DS přináší graf 2, který zobrazuje počty ORP, které mají pokryté kapacity ve vymezených kategoriích.

Graf 2 Procentní intervaly vymezují podíly z počtu dětí ve věkové kategorii 1,5–3 roky, pro které mají dětské skupiny kapacity, sloupce vyjadřují počet ORP, které spadají do vymezených procentních intervalů. Zdroj dat: MPSV, ČSÚ

Z histogramu v grafu 2 je patrné, že naprostá většina ORP (124) má dětskými skupinami kapacitně pokrytou populaci ve věku 1,5–3 roky pouze do rozsahu 10 %.

Jak již bylo uvedeno výše, s navrženými indikátory se pojí řada omezení. Data ČSÚ vypovídají o dětech, které měly v době svého narození na území ORP trvalý pobyt, a počet těchto dětí se může lišit od reálné populace dětí pobývajících na daném území. Další omezení pak plyne z faktu, že část dětí, které mají místo bydliště na území ORP, může mít svou spádovou mateřskou školu na území jiného ORP v případě, že spádový obvod se nachází ve dvou sousedních ORP. Třetím omezením pak je fakt, že děti mohou docházet do MŠ na území jiného ORP i z jiných důvodů, například dopravní nebo časové dostupnosti.

Navržené indikátory popisují nabídku na území ORP, která podává přehlednou informaci na úrovni celého vzdělávacího systému. Pro monitorování nabídky na úrovni dalších samosprávných celků (obcí a krajů) je užitečné mapovat také nabídku na jejich územích. Obzvláště důležité je to pro obce, které jsou zároveň zřizovateli veřejných MŠ. Obce by zároveň měly mít přehled nejenom o své nabídce včetně nabídky neformálních služeb, ale měly by svoji nabídku vyhodnocovat v souvislosti s nabídkou okolních obcí a také v součinnosti s nimi. Při strategickém plánování by pak měly zohlednit také rozvoj území, tedy zohlednit očekávané přírůstky obyvatelstva.

3.2.3 Příčiny nedostatků v nabídce zařízení/služeb předškolního vzdělávání a péče

Níže uvedené poznatky pocházejí primárně z kvalitativního šetření mezi poskytovateli PVP (viz Příloha 2). Jeho cílem bylo zejména doplnit a aktualizovat poznatky již dříve publikované MPSV, RILSA, ČŠI a MŠMT ohledně problémů, které jednotlivým typům poskytovatelů brání ve vytváření dostatečné nabídky zařízení PVP.

Zřizovatelé veřejných MŠ

Indikátory uvedené výše ukazují, že pokud jde o zařízení/služby PVP pro děti mladší tří let, v současnosti obce nejsou kapacitně připravené tyto děti přijímat. Pro věkové období 3–6 let v části obcí (především ve velkých městech nebo obcích kolem velkých měst) mateřské školy kapacitně nestačí pokrýt potřeby občanů, kteří na katastrálním území obce bydlí. Nedostatečné kapacity mohou být důsledkem několika typů problémů popsanych níže.

Nedostatečné kapacity obcí pro rozšíření stávajících objektů či výstavbu nových budov

Pokud MŠ zřizovaná obcí nemá dostatečné kapacity, řešením je navýšení kapacit rozšířením stávajícího objektu MŠ, adaptace jiného objektu nebo výstavba nových prostor. Všechny tyto přístupy vyžadují stavební úpravy a s tím spojené aktivity – přípravu projektu, stavební řízení a následně zajištění realizace. Zvláště pro menší obce je problematické již zajištění projektové přípravy a stavebního řízení, následné financování stavby pak často přesahuje i možnosti větších sídel. Stávající dotační výzvy mají nízké alokace, velkým problémem posledních let je také skokový nárůst výše investic do výstavby budov. V důsledku naznačených problémů není reálné očekávat, že by bylo možné kapacitní mezeru v obcích s významným převisem poptávky nad nabídkou překlenout.

Nedostatečné kapacity okolních obcí pro vytvoření společných spádových obvodů

Pokud obec nemá vlastní MŠ ani potenciál pro její zřízení, je odkázána na uzavření dohody o vytvoření společného spádového obvodu s jinou obcí, která takovými kapacitami disponuje. Data o tom, jaký podíl obcí nemá společný spádový obvod s jinou obcí smluvně ošetřený, nejsou snadno dostupná (bylo by nutné zkontrolovat u všech obcí, které nezřizují vlastní MŠ, zda mají uzavřenou dohodu o vytvoření společného spádového obvodu). Dle odhadu regionálních geografů Sylvie Rity Kučerové a Petra Meyera jich v případě ZŠ ale může být 10–20 %⁷⁰. Zákon ovšem nemá vytvořené řešení pro situaci, kdy se obec dohodu snaží uzavřít, ale obce, které z hlediska dojezdové vzdálenosti připadají do úvahy, nemají pro takovou dohodu kapacity nebo k ní nemají vůli. Pokud taková dohoda uzavřena není, zákon č. 561/2004 Sb. (§ 178 odst. 3) ukládá krajskému úřadu toto území vytvořit nebo na něj rozšířit školský obvod jiné školy s platností nejdéle na 24 měsíců⁷¹.

Obyvatelé obce, kteří nejsou přihlášení k trvalému pobytu

Do mateřské školy zřízené obcí nebo svazkem obcí se přednostně přijímají děti, které před začátkem školního roku dosáhnou nejméně třetího roku věku, pokud mají místo trvalého pobytu, v případě cizinců místo pobytu, v příslušném školském obvodu (§ 179 odst. 3) nebo jsou umístěné v tomto obvodu v dětském domově. Na území řady obcí však bydlí lidé, kteří v dané obci nejsou přihlášení k trvalému pobytu. Tato skutečnost pak může vést k nedostatku míst v MŠ i v případě, že na základě administrativních dat to vypadá, že kapacity MŠ jsou dostatečné.

Představa, že obce by měly vytvářet dostatečné kapacity pro všechny děti žijící na jejich území, naráží na finanční limity. Nejsou-li děti přihlášeny k trvalému pobytu v obci, obec na ně nedostává příspěvek dle rozpočtového určení daní. Zároveň někdy bývá problematické dosáhnout dohody o tom, zda obce, které využívají školu zřizovanou jinou obcí jako spádovou, budou zřizující obci hradit poplatek za děti s trvalým pobytem na svém území, případně v jaké výši.

70 Jednalo se o dotazníkové šetření, zúčastněnými byli zástupci a zástupkyně municipalit, pod něž spadají záležitosti spojené se zajišťováním základního vzdělání, a jsou tedy kompetentní se k problematice vyjádřit. Výběr konkrétních respondentů a respondentek vycházel z autorovy typologie obcí, cílem bylo zajistit, aby každý z 12 identifikovaných typů obcí měl v šetření své dostatečné zastoupení a také, aby z každé vybrané obce byl zastoupen každý ze tří aktérů. Viz <https://www.eduin.cz/clanky/bez-spadove-oblasti-muze-byt-pres-10-procent-skol-ne-vzdy-je-to-problem/>.

71 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Nekontrolovaný rozvoj území

V některých obcích dochází k významnému navyšování počtu obyvatel, které není doprovázeno vytvářením příslušné infrastruktury. Může pak dojít k tomu, že v obci násobně vzroste počet obyvatel, aniž by byly vytvořeny či dostatečně rozšířeny kapacity MŠ.

Spádová turistika

I v případě MŠ se již začíná objevovat fenomén spádové turistiky, kdy jsou k trvalému pobytu v obci přihlašovány děti, které v ní nebydlí, jenom proto, aby získaly nárok na zapsání do MŠ. Tyto děti pak nejenom navyšují požadavky na celkovou kapacitu MŠ, ale také snižují dostupnost MŠ pro děti z nižších věkových kategorií, které v obci skutečně bydlí.

Kvalita a dostupnost dat pro plánování

Obce při svých prognostických výhledech počítají s omezenými daty. Do demografických prognóz obvykle zahrnují pouze děti, které mají na území obce trvalý pobyt, a nikoliv děti v příslušné věkové kohortě, které na území obce skutečně bydlí. Rozdíl mezi těmito dvěma kohortami může být v některých případech významný (například počet obyvatel s trvalým pobytem cca 4 000, počet obyvatel bez trvalého pobytu na území obce cca 1 500). Počet „reálných“ obyvatel může být významně zkreslen zejména v případě chatových oblastí přestavovaných k trvalému bydlení.

Data týkající se dětí přihlášených k trvalému pobytu mohou být na druhou stranu také nadhodnocena v případě, že část rodičů má zájem o docházku do mateřské školy v jiné obci, než ve které bydlí. Důvodem bývá často nepříznivá provozní doba mateřských škol, která neumožňuje pracujícím rodičům dítě do mateřské školy dopravit a vyzvednout a zároveň pracovat na plný, ale někdy i na částečný úvazek. Například pokud provozní doba MŠ končí v 16:30 hod. a pracovní doba rodiče začíná v 8:00 hod. (což je případ celé řady povolání), nemůže pracovat na plný úvazek, i kdyby pracoval přímo v obci, natožpak když musí za prací dojíždět. Děti těchto rodičů sice snižují nároky na počet míst v zařízení v obci, ve které bydlí, na druhou stranu ale zvyšují nároky na počet míst v obci, do které rodič dojíždí za prací.

Získávání kvalitních dat může nadále komplikovat relativně rozsáhlá praxe mateřských škol spočívající v zapsání dvouletého dítěte do mateřské školy s tím, že reálný nástup nastává až po jeho třetích narozeninách v průběhu školního roku. Takové dítě pak může být zapsané v mateřské škole a zároveň být zapsané a docházet do dětské skupiny až do jeho třetích narozenin, a tudíž statisticky obsazovat dvě místa najednou. Zykanová a Janhubová (2020) odhadují, že zhruba pětina mateřských škol takto dvouleté děti zapisuje.

Zřizovatelé soukromých a církevních MŠ

Problémy, kterým čelí zřizovatelé soukromých a církevních MŠ, jsou v řadě ohledů podobné problémům, kterým čelí zřizovatelé veřejných MŠ – plynou z nedostatku dostupných dat. Navíc ovšem zápasí s problémy se zapisováním do rejstříku škol a školských zařízení, vyplývajících jednak z legislativního nastavení zápisu do rejstříku⁷², jednak z dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v jednotlivých krajích⁷³.

72 Žádost o zápis školy do rejstříku škol a školských zařízení pro následující školní rok se podává u příslušného krajského úřadu do 30. září. K žádosti se musí doložit řada údajů, mj. rámcový popis personálního a majetkového zajištění a financování, doklad osvědčující vlastnické nebo užívací právo, stanovisko příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví a stavebního úřadu, ze kterého vyplývá, že příslušné prostory lze užívat pro navrhovaný účel. V praxi to znamená, že škola musí být připravena na provoz cca rok před zahájením činnosti. I když některé doklady mohou být předloženy dodatečně (např. o vlastnictví nebo pronájmu nemovitosti), bývá pro soukromé zřizovatele obtížné všechno zajistit v tak velkém předstihu.

73 Zřizovatelé soukromých škol v některých případech nezískají zápis kvůli nesouladu s Dlouhodobým záměrem kraje (např. „vznik nové základní školy jen výjimečně, na základě prokázané potřeby a s ohledem na aktuální podmínky v dané lokalitě“) (Sbírka, 2023).

Poskytovatelé dětských skupin

Se zřízením dětských skupin se pojí finanční nároky spojené s úpravou prostor tak, aby vyhovovaly požadavkům kladeným na provoz dětských skupin (například úprava prostor z hlediska požární ochrany). Vzhledem k tomu, že častými poskytovateli dětských skupin jsou neziskové subjekty (dle sdělení zástupkyně zastřešující organizace DS za zřízením dětské skupiny často stojí matky, které se snaží zajistit péči pro své dítě), nemají patřičné finanční rezervy a z toho důvodu potřebují finanční prostředky zajistit formou dotací. K dispozici jsou rozmanité dotační programy, dlouhodobě jsou například k dispozici dotační programy financované z ESF⁷⁴. Z rozhovorů se zástupci a zástupkyněmi Svazu měst a obcí vyplývá, že obce většinou nemají o zřizování dětských skupin velký zájem a zaměřují se zejména na zajištění kapacit v mateřských školách.

Od doby, kdy byly dětské skupiny uzákoněny, dochází k postupnému zpřísnění požadavků na jejich fungování (například v souvislosti s novou vyhláškou č. 23/2008 Sb., o technických podmínkách požární ochrany staveb⁷⁵, konkrétně § 23, účinnou od 1. 1. 2025, bylo vyžadováno jiné požárně bezpečnostní řešení, které vyžadovalo v řadě případů značné investice). Poskytovatelé se sdružují do různých organizací, v rámci kterých se snaží poskytovat zpětnou vazbu ze svého pohledu na navrhované legislativní úpravy, MPSV umožňuje těmto organizacím se k problematice vyjádřit (např. k připravované legislativě).

V podobné situaci se nacházejí rovněž rodinná centra, která zřizují adaptační kroužky v jiném režimu než formou dětských skupin.

74 Jedná se například o výzvu č. 049 OPZ+ – Vybudování dětských skupin (1), v rámci výzvy je možné žádat o podporu na vytvoření nových dětských skupin (neinvestiční výdaje na adaptaci prostor) spolu s podporou prvního roku provozu. Dále také výzva č. 31_22_045 Budování kapacit dětských skupin dle zákona č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů.

75 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-23>

3.2.4 Shrnutí

V kapitole věnované nabídce v zařízeních PVP jsme se pokusili popsat rozsah nabídky, která je k dispozici v jednotlivých ORP. Aktuálně dostupná data ovšem ukázala, že možnosti kvantitativního vyhodnocení nabídky jsou velmi omezené. Hlavním důvodem omezené výpovědi je charakter dostupných dat, a to jak dat o populaci (kolik dětí má trvalý pobyt a bydliště na území ORP), tak dat o kapacitách zařízení (kolik míst celkem mají jednotlivé typy zařízení k dispozici a kolik z nich je v daném období využíváných). Data o populaci referují o dětech, které měly v době svého narození na území ORP trvalý pobyt. Počet těchto dětí se může lišit od reálné populace dětí pobývajících na daném území. Aktualizaci (a také nastavení mechanismu pravidelné aktualizace) potřebují rovněž data o kapacitách zařízení. Dalším zdrojem nepřesností je pak fakt, že spádové obvody MŠ nemusí být vždy zcela v souladu se správními obvody ORP, tedy děti z některých ORP mohou mít svoji spádovou MŠ v sousedním ORP.

Kvalitativní šetření mezi poskytovateli početně nejvíce zastoupených typů služeb potvrdilo problémy se zajišťováním kapacity identifikované v předchozích šetřeních. Jedná se zejména o nedostatečné finanční a prostorové kapacity na straně obcí a nedostatečné finanční zdroje na straně poskytovatelů DS. Řada problémů se zároveň odvíjí od nedostatečných mechanismů mapování poptávky, tedy od omezené kvality dostupných dat a nastavení procesů jejich vyhodnocování a od absence procesů společného strategického plánování sousedících a zároveň dopravně vhodně propojených obcí.

3.3 Poptávka po zařízeních formálního a neformálního předškolního vzdělávání a péče

V této kapitole uvádíme v části 3.3.1 údaje a závěry dostupných analýz, které se zabývaly poptávkou po zařízeních formálního a neformálního vzdělávání. V části 3.3.2 pak představujeme návrh indikátorů, které o realizované poptávce vypovídají, popisujeme jejich regionální rozložení a graficky jej znázorňujeme. V poslední části 3.3.3 představujeme výsledky kvalitativního šetření zaměřeného na faktory poptávky související s potřebami rodičů, jejich očekáváními, překážkami v přístupu a postoji ke službám předškolního vzdělávání a péče, včetně zranitelných a znevýhodněných dětí a rodin.

3.3.1 Dostupné analýzy

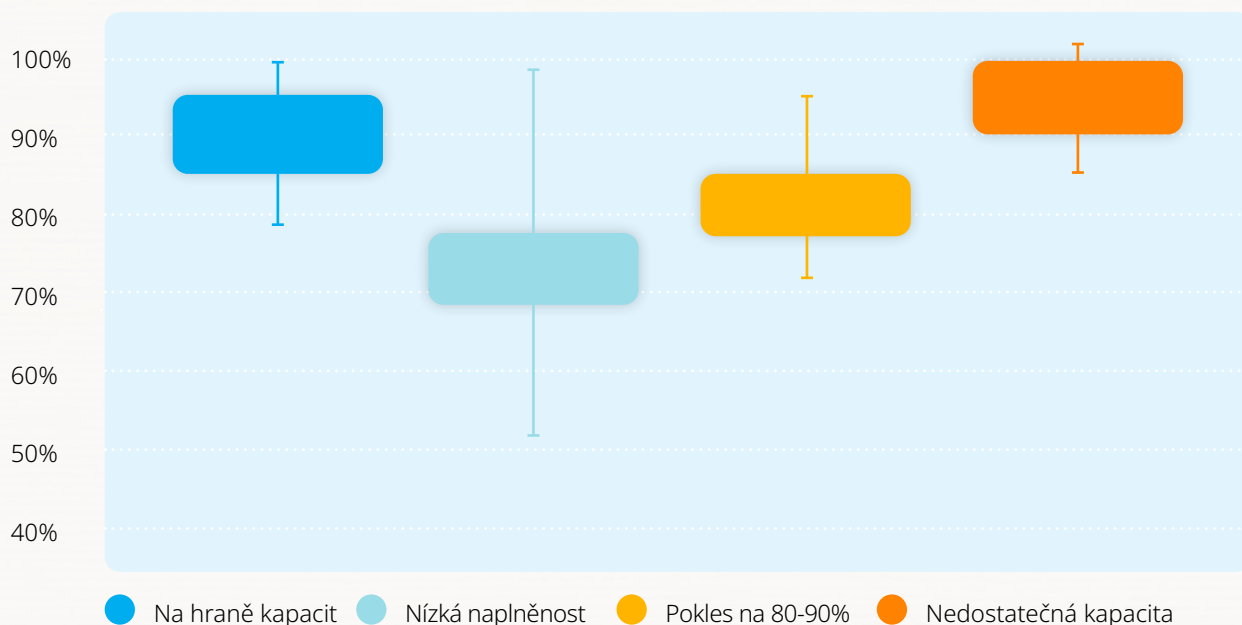
Dostupné zdroje a analýzy se většinou zabývají pouze realizovanou poptávkou, tedy naplněním zařízení předškolního vzdělávání a péče v daném čase. Vzhledem k nedostupnosti dat o ostatních zařízeních se tyto analýzy více méně vždy zabývají pouze realizovanou poptávkou v mateřských školách, případně množstvím zamítnutých žádostí o přijetí (Palonciová & Hohne, 2023; Kováčová, 2023; Zykanová & Janhubová, 2020; Palonciová et al., 2014). Pro výpočty realizované poptávky se tyto zdroje opírají o data ČSÚ pro demografické údaje o populaci a data MŠMT pro údaje z matrik mateřských škol.

Analýza demografického vývoje na úrovni ORP vypracovaná pro MPSV agenturou SC&C spol. s.r.o. (Kováčová, 2023) se zaměřuje na střednědobý demografický vývoj (10 let), předkládá tedy predikci vývoje poptávky do roku 2033. Byla provedena na základě dat ČSÚ (početního stavu obyvatel) ke dni 31. 12. 2022 a dat o mateřských školách ke dni 30. 9. 2022. Vzhledem ke zdrojům použitých dat vykazuje tato analýza stejné problémy, které již byly v této zprávě několikrát jmenovány (např. není jasné, zda zohledňuje uprchlické děti z Ukrajiny, jež byly narozeny mimo území České republiky, ale budou plnit své předškolní vzdělání zde; data ČSÚ jsou vázána na trvalé bydliště, které se nemusí shodovat s bydlištěm skutečným aj.). Sama analýza upozorňuje na limity dlouhodobějších demografických prognóz. Je potřeba je aktualizovat jednou za tři až čtyři roky anebo v případě mimořádných okolností, jako jsou např. pandemie nebo válečné konflikty (sčítání lidu 2021 proběhlo po 1. vlně covidu-19, ale před ruskou invazí na Ukrajinu).

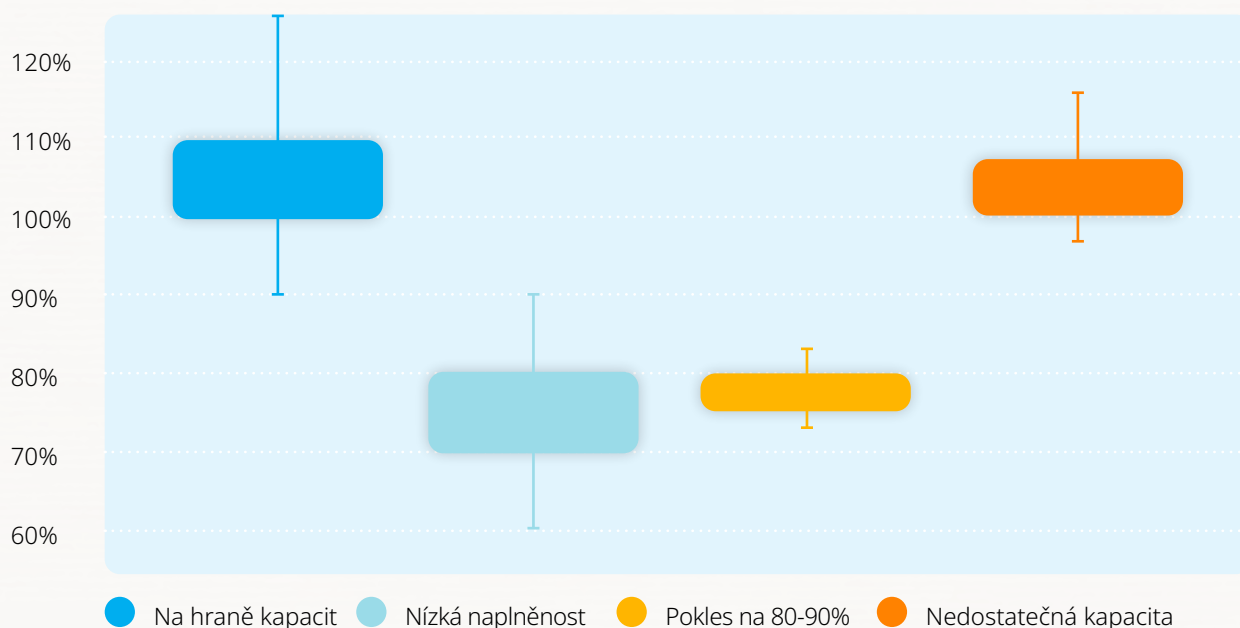
Dle této prognózy v příštích 10 letech poklesne počet dětí v České republice a situace v mateřských školách se bude odvíjet především od míry vnitrostátní migrace. Regiony, které mají dnes silně negativní migrační saldo, budou i nadále regiony s nejnižší obsazeností mateřských škol, a i v případě, že do nich budou umisťovány děti ve věku od dvou let, bude v roce 2032 22 správních obvodů ORP, kde bude obsazenost pod hranicí 80 % kapacit mateřské školy. Naopak regiony s vysokým pozitivním migračním saldem, tedy oblasti kolem Prahy, vybrané městské části Prahy a oblasti bývalých okresních měst, budou čelit nedostatečné kapacitě mateřských škol. Pokud budou do mateřských škol nastupovat děti od dvou let výše, bude kapacita nedostatečná v mateřských školách 128 ORP, z toho u 77 ORP bude poptávka překračovat nabídku o více než 10 %.

V grafu níže jsou výsledky shlukové analýzy naplněnosti mateřských škol dle ORP v roce 2022 a předpokládané naplněnosti v roce 2032. Osa y ukazuje podíl obsazených míst v roce 2022 a předpokládaný podíl obsazených míst v roce 2032. ORP byly rozděleny do 4 skupin: skupina 1 – pro tyto ORP byla charakteristická naplněnost v roce 2022 větší než 90 % a, předpokládaná naplněnost v roce 2032 je zhruba stejná nebo o málo vyšší, může zde tedy dojít k celkové naplněnosti. V této skupině bylo 70 z celkových 227 ORP, tedy

31 %; skupina 2 – v mateřských školách v těchto ORP byla naplněnost v roce 2022 80 % a méně a kvůli výraznému negativnímu migračnímu saldu je předpokládán další snížení do roku 2032. V této skupině bylo 40 ORP, tedy 18 %; skupina 3 – naplněnost mateřských škol v těchto ORP v roce 2022 dosahovala maximálně 90 % a prognóza ukazuje lehký pokles dětí předškolního věku, tedy je předpokládán pokles naplněnosti mateřských škol na hodnotu mezi 80 a 90 % v roce 2032. V této skupině je 92 ORP, tedy 40 %; skupina 4 – jedná se o ORP se zvyšující se porodností a zároveň pozitivním migračním saldem, kde již v roce 2022 dosahovala naplněnost více než 93 % a je zde předpokládán další nárůst počtu dětí, a tedy nedostatečná kapacita mateřských škol v roce 2032. V této skupině je 25 ORP, tedy 11 %.

Graf 3 Naplněná kapacita mateřských škol - stav 2022. Zdroj dat: MŠMT (data k 30. 9. 2022) a ČSÚ, výpočet: Agentura SC&C (Kováčová, 2023: 12)

Graf 4 Očekávaná naplněnost kapacit mateřských škol - stav 2032. Zdroj dat: MŠMT (data k 30. 9. 2022) a ČSÚ, výpočet: Agentura SC&C (Kováčová, 2023: 12)

Několik analýz poukazuje na problémy, na které rodiny při snaze o umístění dítěte do zařízení předškolního vzdělávání či péče narážejí. Dle šetření mezi 30 organizacemi, které jsou členy Platformy pro včasnou péči, bylo klienty těchto organizací v roce 2021 celkem 180 dětí ve věku od 3 let do nástupu do základní školy, jejichž trvalý pobyt není v místě, kde skutečně bydlí. Za poslední tři roky se pouze 10 z 26 organizací pracujících s těmito dětmi podařilo všechny z nich umístit do mateřské školy, 7 organizací naopak neumístilo tyto děti do mateřské školy vůbec či pouze výjimečně. Nejčastěji se organizacím podařilo umisťovat děti v povinném předškolním ročníku (Platforma pro včasnou péči, 2021).

Výzkum společnosti PAQ Research z listopadu 2023, provedený na panelu ukrajinských respondentů a respondentek SOÚ, kteří do ČR přišli od února 2022 do dubna 2023 a stále zde zůstávají, přibližuje překážky, na které naráží při zápisu do českých škol uprchlické rodiny z Ukrajiny. Dle získaných dat bylo v listopadu 2023 zapsáno do MŠ 84 %⁷⁶ ukrajinských dětí předškolního věku. Vzhledem k výrazné neshodě s podobnými daty MŠMT (MŠMT uvádí, že k 1. září 2023 bylo 39 % dětí předškolního věku registrovaných k dočasné ochraně zapsáno do MŠ) odhaduje PAQ Research, že skutečná docházka dětí ukrajinských uprchlíků do MŠ se pohybuje mezi 68 a 84 % (Šafářová et al., 2023b).

Dřívější vlny tohoto výzkumu zahrnovaly i data o dětech, které se do mateřské školy přihlásit nepodařilo. Dle výzkumu z konce roku 2022 se o zápis rodiče neúspěšně pokusili u 24 % dětí (Prokop et al., 2023). U dětí, které se rodičům zapsat nepodařilo, nebo které se rodiče vůbec zapsat nepokoušeli, rodiče jako důvod nejčastěji uvedli nedostatečnou kapacitu zařízení v dostupné vzdálenosti anebo absenci takového zařízení (59 % případů), poměrně častý byl také problém s nedostatkem informací – 15 % rodičů nevědělo, jak dítě do předškolního zařízení zapsat či nerozumělo vzdělávacímu systému (Prokop et al., 2023). Vlna výzkumu z června 2023 pak vykazuje jasné zlepšení, jelikož respondentů a respondentek, jejichž žádost o zápis do MŠ na další školní rok byla zamítnuta, bylo pouze 6 % (Šafářová et al., 2023a).

Analýza *Access for children in need to the key services covered by the European Child Guarantee*, zpracovaná Masarykovou univerzitou pro Evropskou komisi (Sirovátka et al., 2023), identifikuje bariéry dostupnosti zařízení předškolního vzdělávání a péče pro děti ze sociálně znevýhodněných rodin. Jedná se především o finanční bariéry pro zařazení dítěte mladšího pěti let do mateřské školy či jiného vzdělávacího zařízení. Mezi ty se řadí nejen často příliš vysoké poplatky za navštěvování daného zařízení, ale také další poplatky jako poplatek za stravu, pomůcky, nebo školní akce.

Monografie *Rodiny s dětmi v letech 2018–2022* vypracovaná RILSA (Křečková Tůmová et al., 2023) přináší vhled do života českých rodin pomocí dat získaných v rámci několika vln kvantitativních šetření provedených v daných pěti letech. Vzhledem ke škále této studie je předškolní výchova a péče spíše okrajovým tématem, nicméně v rámci baterie o využívání státních služeb a spokojenosti s nimi jsou služby předškolního vzdělávání a péče jednou z položek. Dozvídáme se zde, že naprostá většina rodin služby pro děti předškolního věku využila, nicméně mezi 2,5 % (vícedětné rodiny) a 4,4 % (neúplné rodiny) rodin tyto služby nevyužilo, protože se jim dítě či děti nepodařilo do takového zařízení umístit⁷⁷.

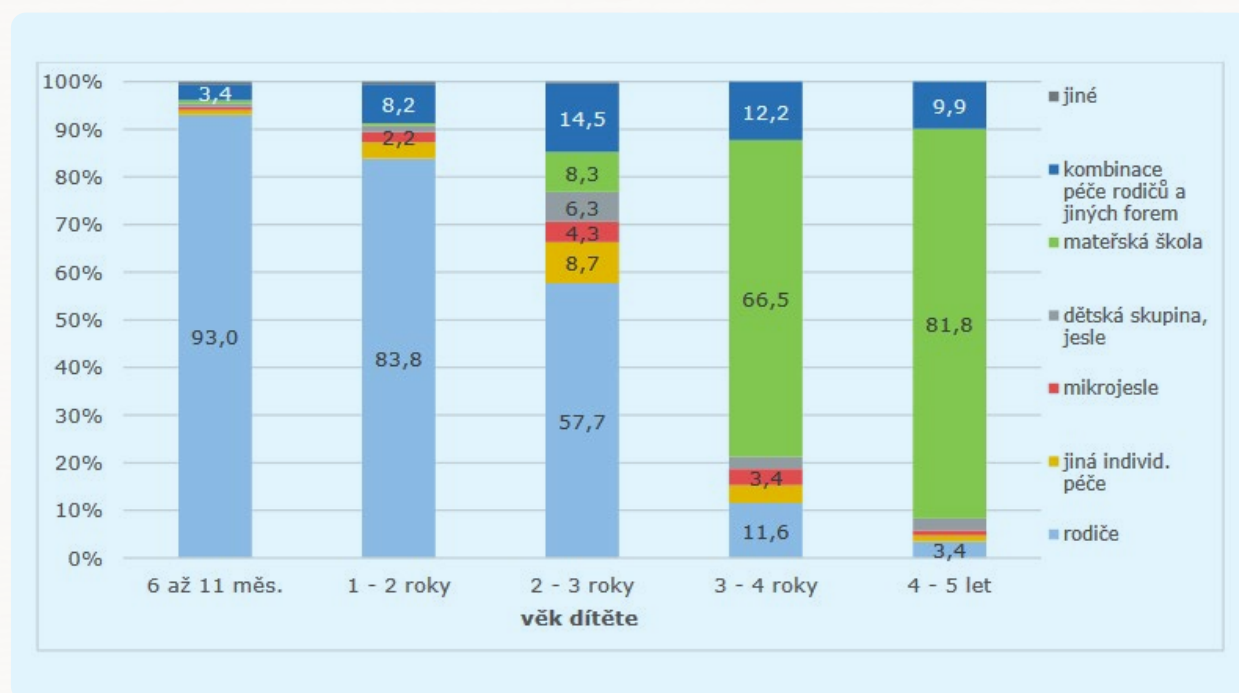
Vzhledem k provázanosti zaměstnanosti matek s malými dětmi a dostupnosti předškolního vzdělávání a péče jsou pro tuto zprávu hodnotné také poznatky z části zabývající se sladováním rodinného a pracovního života. Dle dat z této série studií byl věk nejmladšího dítěte jedním z nejvýznamnějších faktorů ovlivňujících sladování rodinných a pracovních rolí – čím mladší bylo dítě, tím spíše jeho rodiče uvedli, že se jim nedaří sladit rodinné a pracovní povinnosti. Je možné odvodit, že jedním z důvodů, proč tomu tak je, je právě nedostatek vhodných služeb pro rodiče dětí předškolního věku (Křečková Tůmová et al., 2023).

Nejpodrobnější analýzu poptávky rodičů po službách předškolního vzdělávání a péče, která byla k dispozici, vypracoval RILSA v roce 2018 (Barvíková et al., 2018). Jednalo se o průzkum veřejného mínění realizovaný v rámci pilotního projektu zavádění mikrojeslí jako nové formy formální předškolní péče (od roku 2021 jsou mikrojesle jednou z forem dětské skupiny). Pro něj bylo pomocí kvótního výběru vybráno 588 účastnic – matek dětí mladších pěti let – tak, aby byly reprezentovány rovnoměrně všechny kraje České republiky. Výzkum se zaměřoval především na zjištění potenciální poptávky po službě poskytované v mikrojeslích, nicméně zahrnoval i baterii otázek mapující poptávku po službách předškolního vzdělávání a péče obecně. Jasně zde vyplynulo, že do prvního roku věku dítěte preferují téměř všichni rodiče (93 %) péči o dítě zajišťovat sami. Mezi prvním a druhým rokem považovalo rodičovskou péči za ideální 84 % respondentek a dalších 8 % by jako ideální vidělo kombinaci rodičovské a jiné formy péče.

Pouze rodičovská péče se jako ideální jevila nadpoloviční většině rodičů (58 %) i mezi druhým a třetím rokem věku dítěte, nicméně v tomto období je jasná největší variabilita názorů na to, jaká nerodičovská forma péče by byla podle rodičů ideální. Obdobné množství rodičů by zde ideálně zvolilo mateřskou školu (8 %), jinou formu individuální péče (9 %) a dětské skupiny či mikrojesle (6 % a 4 %, celkem 11 %). V tomto věkovém rozhraní byla také nejvíce jmenována jako ideální možnost kombinace péče rodičovské a jiné (15 %). Mezi třetím a čtvrtým rokem věku dítěte považovala nadpoloviční většina (66 %) rodičů za ideální péči v mateřské škole, nicméně nezanedbatelné bylo také množství rodičů, kteří by za ideální považovali péči o dítě pouze rodiči (12 %) nebo kombinaci péče rodičů a jiné formy péče (12 %). Pouze rodičovská péče se jevila jako ideální pro děti ve věku 4–5 let pouhým

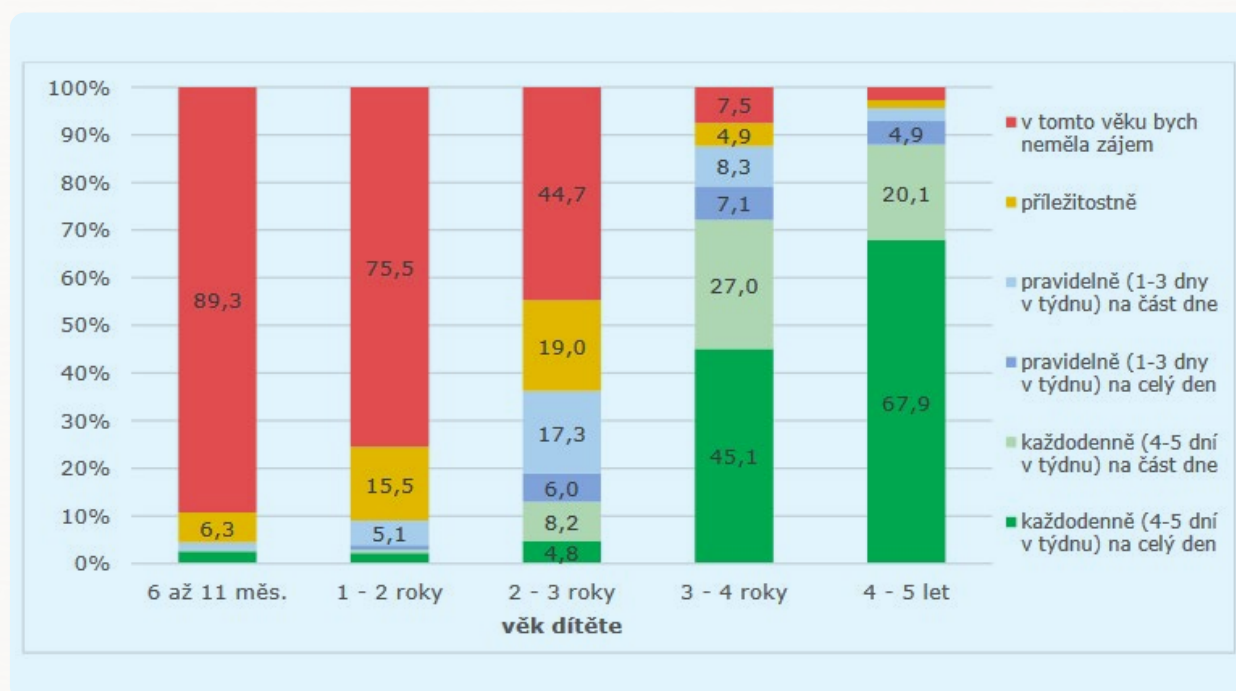
77 Respondenti a respondenty odpovídali na otázku, zda využili služby pro děti předškolního věku (MŠ, jesle), přičemž vybírali ze 4 možností odpovědi: Ano, využili jsme, Ne, nikdy jsme nepotřebovali, Ne, nikdy jsme nedostali, Nevím/neumím posoudit.

3 % rodičů, zatímco 82 % rodičů považovalo za ideální vzdělávání dítěte v mateřské škole a 10 % kombinaci péče rodičů a jiné formy péče.

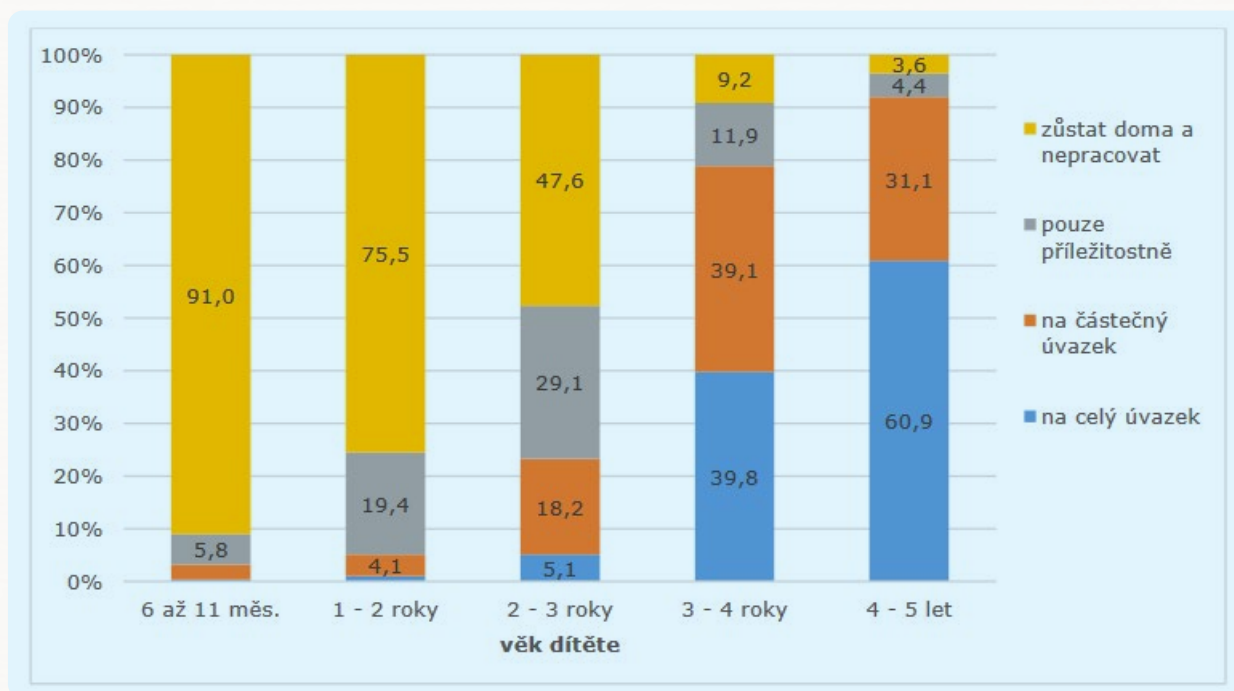
Graf 5 Názor matek na nejlepší způsob zajištění péče (v %). Zdroj: Barvíková et al. (2018: 40)

Kromě formy péče byl zkoumán také časový rozsah péče v kolektivním zařízení, který by byl rodiči považován za ideální. V souladu s předchozí otázkou do prvního roku věku dítěte by o péči v kolektivním zařízení v jakémkoliv rozsahu uvažovalo pouze 11 % rodičů, a to převážně příležitostně (6 %). Po prvním roce věku dítěte by o příležitostnou péči v kolektivním zařízení stálo 16 % rodičů, dalších 5 % i o pravidelnou péči na část dne. 76 % rodičů by stále o péči v kolektivním zařízení nemělo vůbec zájem. Mezi druhým a třetím rokem věku dítěte by většina rodičů (55 %) péči v nějakém rozsahu považovala za ideální, z toho 19 % rodičů by ji využívalo pouze dočasně a zbylých 36 % pravidelně buď na část dne (26 %), nebo i na celý den (11 %). Od tří let věku dítěte by již pravidelnou péči preferovalo 88 % rodičů, mezi čtvrtým a pátým rokem věku dítěte pak už téměř všichni rodiče. 68 % z nich by do kolektivního zařízení dítě umísťovalo každodenně na celý den.

Graf 6 Nejvhodnější rozsah péče o děti v kolektivním zařízení (v %). Zdroj: Barvíková et al. (2018: 42)

Provedený výzkum se zaměřoval i na ideální rozsah pracovního zapojení matky v závislosti na věku dítěte. Zde bylo v souladu s předchozími poznatky zjištěno, že do prvního roku věku dítěte by nechtělo vůbec pracovat 91 % matek, od prvního roku dítěte pak 75,5 %, 19,4 % by ideálně pracovalo pouze příležitostně a pro 4,1 % by byl ideální částečný úvazek. Od druhého roku věku dítěte by chtěla v nějaké míře pracovat většina matek, z toho 29,1 % z nich pouze příležitostně, 18,2 % na částečný úvazek a 5,1 % na plný úvazek. Po třetím roce věku dítěte by chtělo být pracovně zapojeno 90,8 % matek, z toho 11,9 % příležitostně, 39,1 % na částečný úvazek a 39,8 % na plný úvazek. Po čtvrtém roce věku dítěte by na celý úvazek chtělo pracovat 60,9 % matek a dalších 31,1 % by chtělo pracovat na úvazek částečný. 4,4 % matek s dětmi ve věku 4–5 let by chtělo pracovat pouze příležitostně a pouhých 3,6 % by o pracovní zapojení nemělo zájem vůbec.

Graf 7 V jakém rozsahu by matky v daném věku dítěte nejraději pracovaly (v %). Zdroj: Barvíková et al. (2018, 43)

Vzhledem k tomu, že tento výzkum proběhl v roce 2018, tedy před pandemií covid-19 a vypuknutím války na Ukrajině, je možné, že se preference a představy rodičů o ideální formě předškolního vzdělávání a péče změnily, nicméně mohou stále posloužit jako popis výchozího stavu.

3.2.2 Indikátory (realizované) poptávky a jejich grafické znázornění

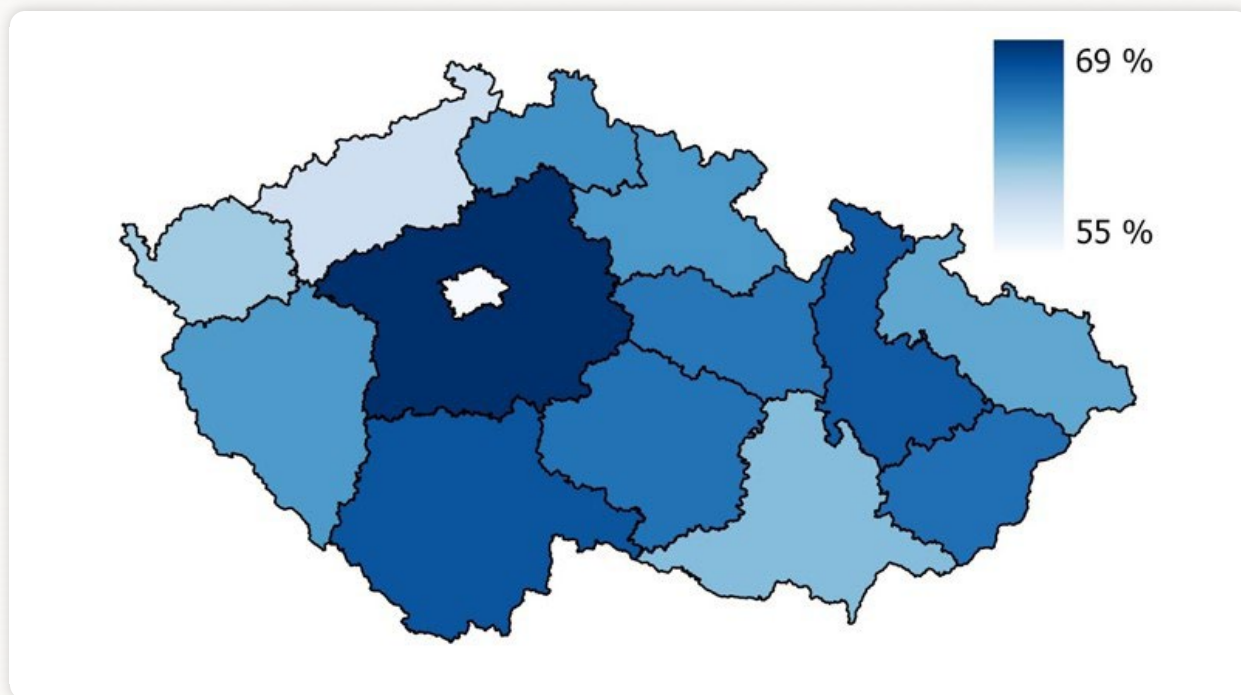
Cílem kvantitativního mapování bylo získat přehled o poptávce po zařízeních PVP. Pro vyhodnocení aktuální poptávky by ovšem bylo nutné realizovat reprezentativní šetření, toto šetření však nebylo součástí zadání. Proto se v následující části věnujeme míře využívání různých typů služeb předškolního vzdělávání a péče a jejich dostupnosti v různých lokalitách, kterou považujeme za indikátor realizované poptávky. Vzhledem k limitům dostupných dat, na které ve zprávě opakovaně upozorňujeme, je nutno zde poskytnutou informaci vnímat pouze jako přibližnou. Dobře však charakterizuje základní trendy i slabiny dat, která jsou aktuálně k dispozici.

V následujících kartogramech uvádíme indikátory charakterizující docházku do různých typů MŠ. Vzhledem k tomu, že počty dětí v některých typech MŠ jsou nízké, uvádíme vybrané indikátory pouze pro orientaci v členění po krajích.

Indikátor P1 „Podíl zapsaných do běžné MŠ z populace dětí ve věku 2–7 let“

P1 = počet dětí ve věku 2–7 let zapsaných do MŠ/počet dětí ve věku 2–7 let v populaci

Hodnoty indikátoru P1 pro jednotlivé kraje ukazuje mapa 4.

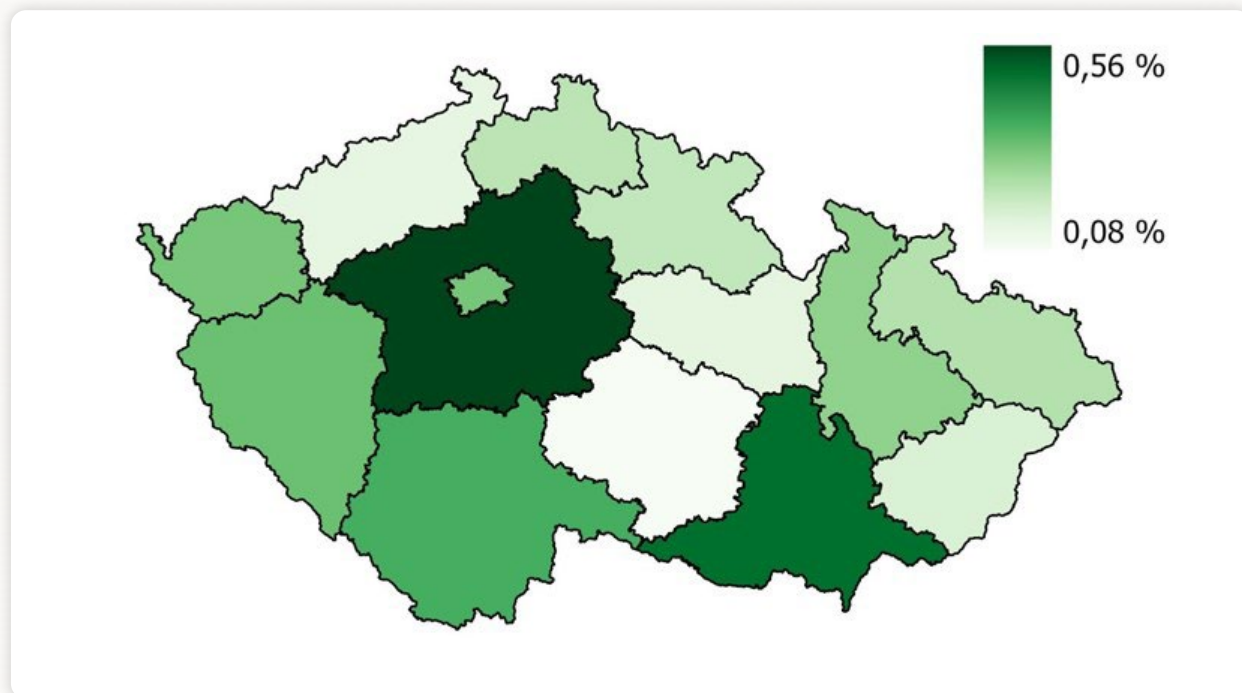
Mapa 4 Indikátor P1 – Podíl zapsaných do běžné MŠ z populace dětí ve věku 2–7 let na úrovni kraje k 30. 9. 2023.
Zdroj dat: MŠMT, ČSÚ

Při interpretaci indikátoru je třeba vzít v úvahu, že docházka dětí mezi 2 a 3 roky je stále relativně nízká (viz graf 1). Hodnoty se pohybují mezi 55 % a 69 %. Hlavní město Praha má nejvyšší podíl dětí v běžných mateřských školách, domníváme se, že to je tím, že je nabídka částečně pokryta jinými službami (viz níže). Relativně nízkým podílem dětí v běžných MŠ se vyznačuje také Ústecký a Jihomoravský kraj. Nejvyšší podíl je v prstenci okolo Prahy. Průměrná hodnota indikátoru je 63,2 %.

Indikátor P2 „Podíl zapsaných do lesní MŠ z populace 2–7“

P2 = počet dětí ve věku 2–7 let zapsaných do lesní MŠ/počet dětí ve věku 2–7 let v populaci

Hodnoty indikátoru P2 pro jednotlivé kraje ukazuje mapa 5.

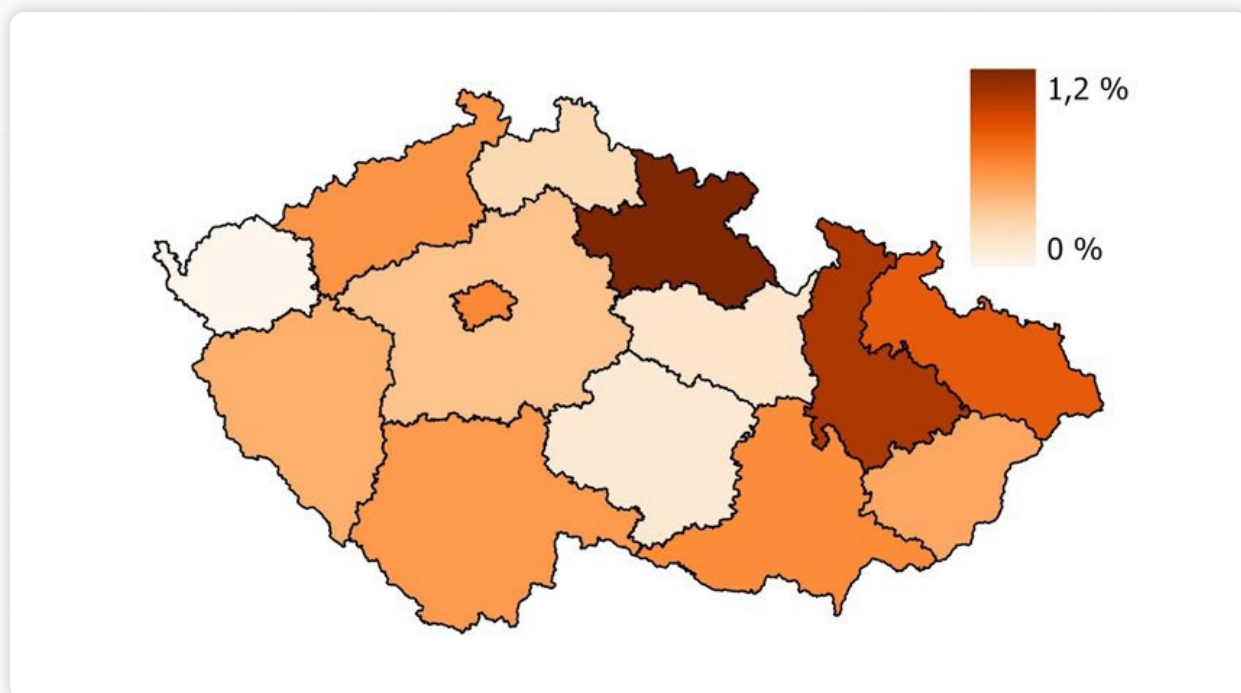
Mapa 5 Indikátor P2 – Podíl zapsaných do lesní MŠ z populace dětí ve věku 2–7 let na úrovni kraje k 30. 9. 2023.
Zdroj dat: MŠMT, ČSÚ

Podíl dětí navštěvujících lesní MŠ je obecně nízký, což je jistě způsobeno i nízkou nabídkou. Průměr přes kraje činí 0,3 %. Hodnota indikátoru je nejvyšší ve Středočeském (0,6 %) a v Jihomoravském kraji (0,5 %). Naopak nejmenší podíly jsou v Kraji Vysočina, v Ústeckém a Pardubickém kraji.

Indikátor P3 „Podíl zapsaných do MŠ zřízené podle § 16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb. z populace 2–7“

P3 = počet dětí ve věku 2–7 let zapsaných do MŠ zřízené podle § 16 odst. 9/ počet dětí ve věku 2–7 let v populaci

Hodnoty indikátoru P3 pro jednotlivé kraje ukazuje mapa 6.

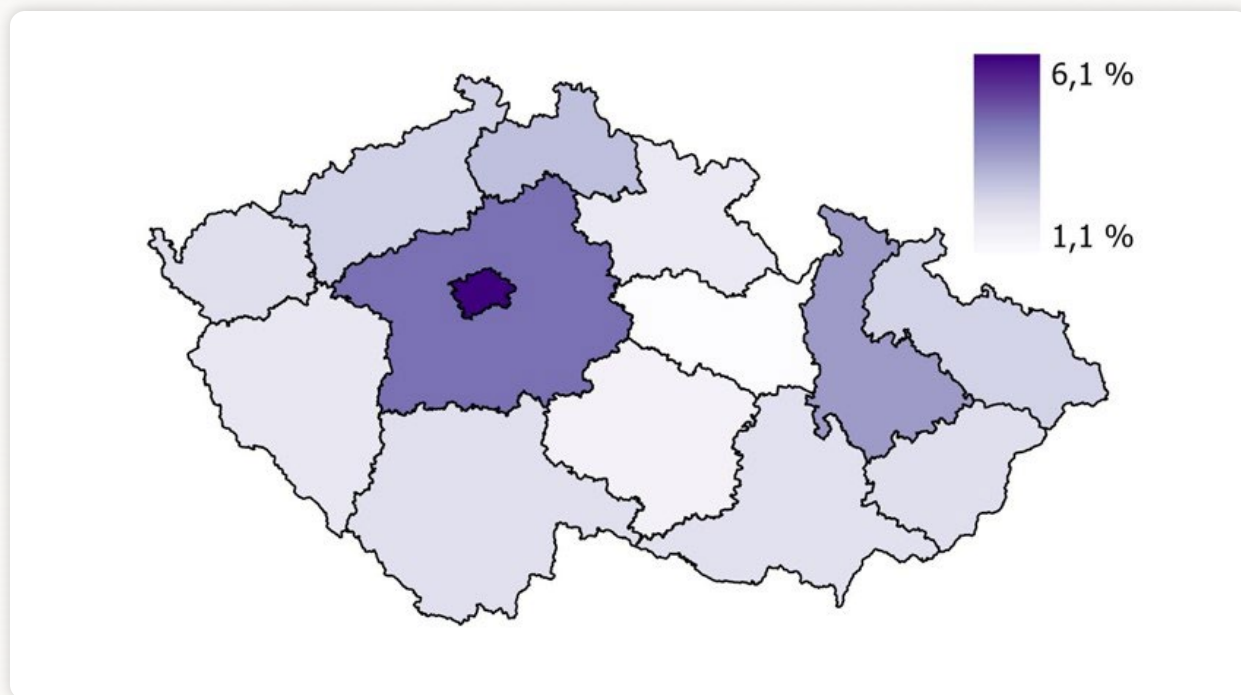
Mapa 6 Indikátor P3 – Podíl zapsaných do MŠ zřízené podle § 16 odst. 9 z populace dětí ve věku 2–7 let na úrovni kraje k 30. 9. 2023. Zdroj dat: MŠMT, ČSÚ

Docházka do MŠ zřízených podle § 16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb. je v ČR značně nerovnoměrná, nejvyšší hodnoty dosahuje v Královéhradeckém a Olomouckém kraji, nejnižší hodnoty pak v Kraji Vysočina a v Karlovarském kraji. Průměr přes kraje činí 0,5 %. Při interpretaci indikátoru je nutno vzít v úvahu, že je v systému podporován inkluzivní přístup, tedy děti se speciálními vzdělávacími potřebami jsou přednostně zařazovány do běžných mateřských škol.

Indikátor P4 „Podíl zapsaných do neveřejné MŠ z populace 2–7“

P4 = počet dětí ve věku 2–7 let zapsaných do neveřejné MŠ/počet dětí ve věku 2–7 let v populaci

Hodnoty indikátoru P4 pro jednotlivé kraje ukazuje mapa 7.

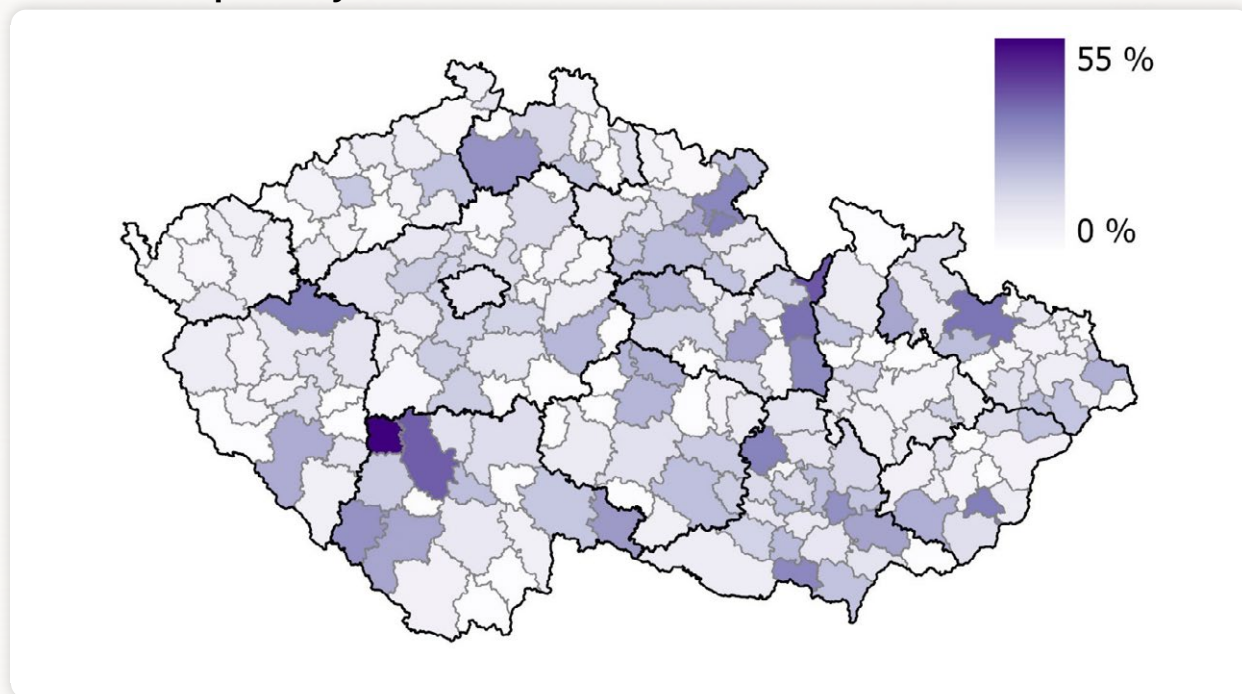
Mapa 7 Indikátor P4 – Podíl zapsaných do neveřejné MŠ z populace dětí ve věku 2–7 na let úrovni kraje k 30. 9. 2023.
Zdroj dat: MŠMT, ČSÚ

V Praze (6,1 %) a Středočeském kraji (4,4 %) navštěvuje nejvyšší podíl dětí mateřské školy soukromých a církevních zřizovatelů. Nejmenší podíl dětí navštěvuje církevní a soukromé mateřské školy v Pardubickém kraji (1,1 %). Průměr přes všechny kraje činí 2,6 %.

Další indikátory ilustrují docházku do povinného předškolního vzdělávání, tyto již prezentujeme v členění po ORP.

Indikátor P5 „Podíl dětí ve věku 5+ v individuálním vzdělávání“

P5 = počet dětí ve věku 5+ nastupujících do individuálního vzdělávání / počet dětí ve věku 5+ zapisovaných do MŠ

Mapa 8 Indikátor P5 – Podíl dětí ve věku 5+ v individuálním vzdělávání na úrovni SO ORP k 30. 9. 2023.
Zdroj dat: MŠMT, ČSÚ

Indikátor P5 ilustruje, kolik dětí, které se hlásí k zápisu do povinného předškolního vzdělávání, nastupuje rovnou do individuálního vzdělávání⁷⁸. Sem patří primárně dvě skupiny dětí, které od sebe neumíme odlišit:

1. děti, jejichž rodiče je nechtějí přihlásit k pravidelné docházce do MŠ – v této skupině mohou být děti rodičů, kteří je chtějí vzdělávat doma, nebo v neregistrovaném předškolním zařízení, tak děti rodičů, kteří nemají o předškolní vzdělávání zájem,
2. děti, jejichž rodiče je chtějí přihlásit k pravidelné docházce do MŠ, ale MŠ, do které podali žádost, je k povinnému předškolnímu vzdělávání nepřijala – v této skupině mohou být jak děti rodičů, kterým se nepodařilo najít místo v žádném zařízení, tak děti, které navštěvují dětskou skupinu.

Vysoké podíly dětí nastupujících do individuálního předškolního vzdělávání naznačují systémový problém s nabídkou zařízení PVP na území daného ORP. Mohou také ale vyplývat ze skutečnosti, že rodiny, které již realizují individuální vzdělávání se staršími dětmi, a které se koncentrují kolem několika ZŠ, do kterých jsou tyto děti zapsány k povinné školní docházce, mohou přihlašovat své děti do MŠ při těchto ZŠ.

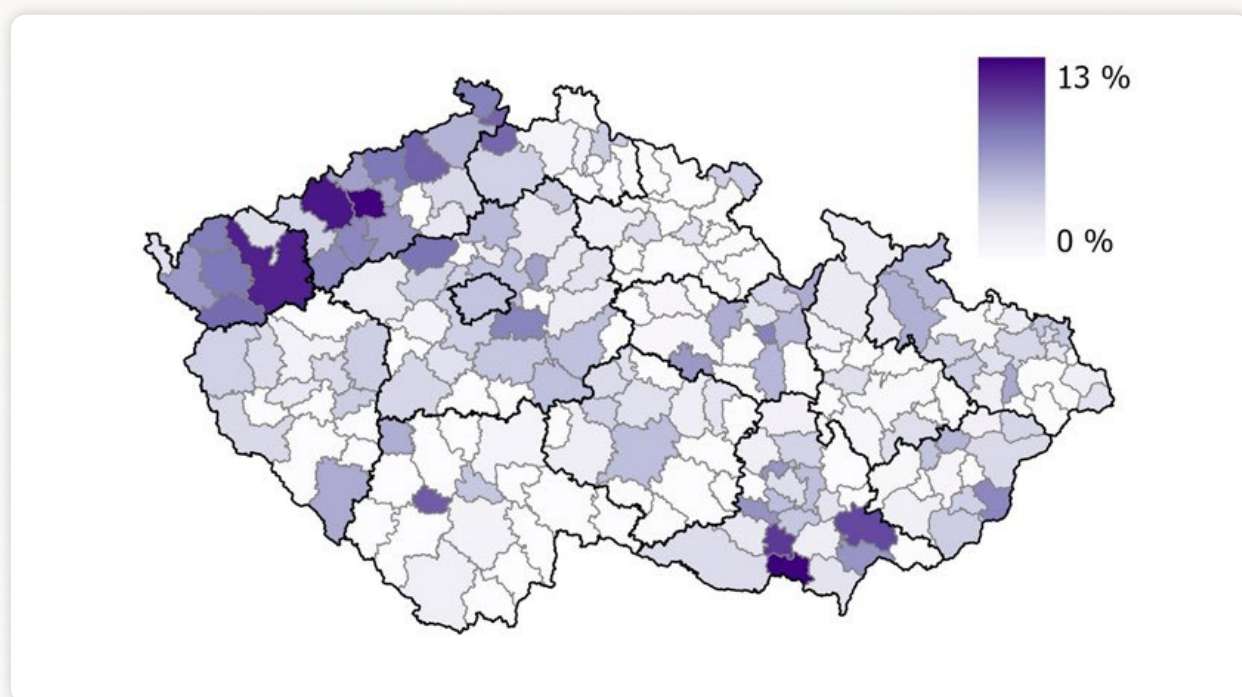
78 Ve školním roce 2022/23 bylo do MŠ zapsáno celkem 369 205 dětí, z toho 2 525 v individuálním vzdělávání.

Indikátor P6 „Podíl dětí ve věku 6 a 7 let v přípravných třídách“

P6 = počet dětí ve věku 6 a 7 let v přípravných třídách / počet dětí ve věku 6 a 7 let v populaci (odložená poptávka)

Indikátor P6 ilustruje zájem o vzdělávání v přípravných třídách. Jedná se o děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj, přednostně děti, kterým byl povolen odklad povinné školní docházky.

Hodnoty indikátoru P6 pro jednotlivá ORP ukazuje mapa 9.

Mapa 9 Indikátor P6 – Podíl dětí ve věku 6 a 7 let v přípravných třídách na úrovni SO ORP k 30. 9. 2023.
Zdroj dat: MŠMT, ČSÚ

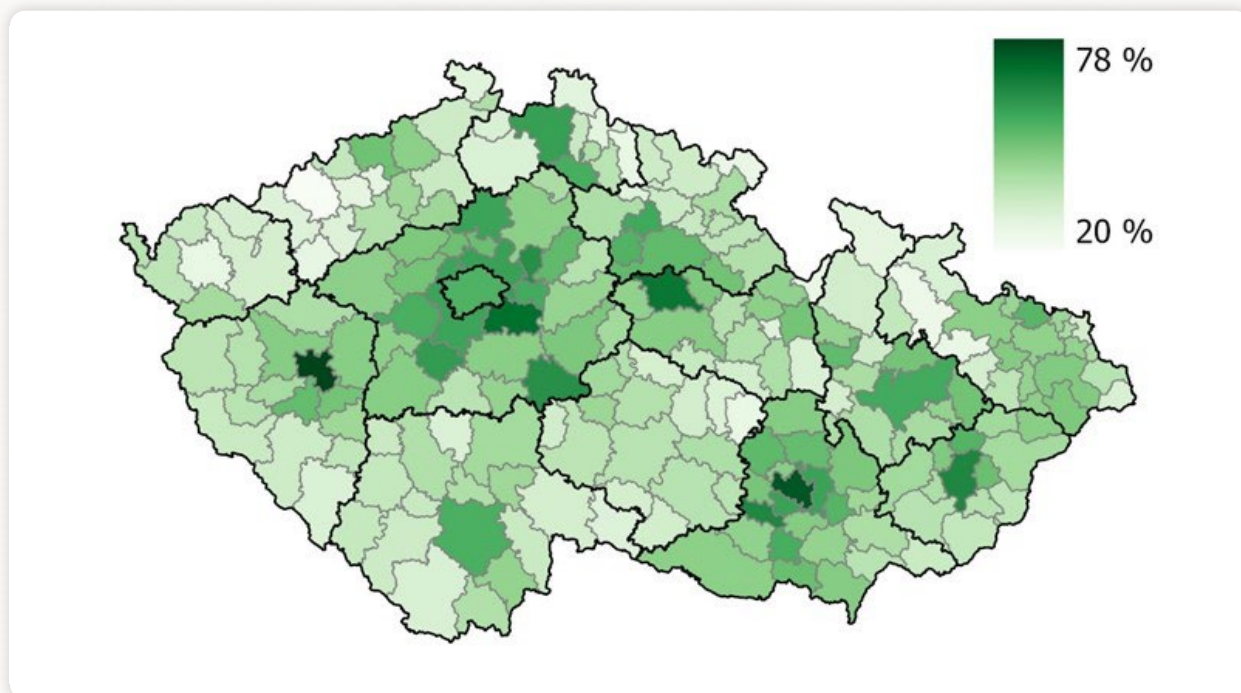
Nejvyšší podíl dětí v přípravných třídách je v nejvíce socioekonomicky znevýhodněných regionech na severozápadě ČR a na jižní Moravě. Dle výpovědí respondentů a respondentek v některých případech může být zřizování přípravných tříd také mechanismem, kterým zřizovatelé řeší chybějící kapacity MŠ či prvního ročníku ZŠ, což je ovšem strategie, kterou MŠMT nepodporuje.

Indikátor P7 „Podíl podaných žádostí na populaci dětí ve věku 2–5 let“

P7 = počet celkového počtu podaných žádostí / počet dětí ve věku 2–5 let v populaci

Indikátor P7 ukazuje zájem o umístění dětí ve věku nepovinného předškolního vzdělávání do mateřských škol, indikuje tedy oblasti s vysokou poptávkou.

Hodnoty indikátoru P7 pro jednotlivá ORP ukazuje mapa 10.

Mapa 10 Indikátor P7 – Podíl podaných žádostí do MŠ na populaci dětí ve věku 2–5 let na úrovni SO ORP k 30. 9. 2023.
Zdroj dat: MŠMT, ČSÚ

Jak je vidět z kartogramu 10, mezi oblasti s vysokou poptávkou patří prstenec kolem Prahy a Brno a okolí, vysokou poptávku vykazují rovněž další velká města, jako jsou Plzeň, Pardubice, Liberec, Olomouc a Zlín. Hodnoty jsou zkresleny skutečností, že rodiče podávají více žádostí. V lokalitách s převysokou poptávkou nad nabídkou může být žádostí ještě více, neboť rodiče, kteří si chtějí místo pro dítě zajistit a obávají se neúspěchu, podávají zpravidla více žádostí.

Existující data nám bohužel neumožňují systematicky zmapovat využívání dalších služeb, typicky dětských skupin, chův, center předškolních dětí nebo adaptačních kroužků organizovaných v rámci rodinných center.

3.3.3 Faktory ovlivňující poptávku po předškolním vzdělávání a péči

V této části uvádíme faktory strukturující poptávku po PVP. Vycházíme z časově velmi úzce ohraničeného kvalitativního šetření (sběr i analýza dat proběhly v lednu 2024, podrobněji viz Příloha 2), které je z důvodu rozsahu jenom vstupní sondou a přináší omezený vhled do problematiky. Poznatky z kvalitativního šetření doplňujeme poznatky z dalších dostupných studií.

Převládající kultura zajištění péče o dítě

I když se česká společnost stále více diverzifikuje, pokud jde o péči o dítě, převládá v ní model, ve kterém je primárním pečovatelem matka věnující se péči o dítě do věku cca tří let. Řada matek, které chtějí umístit do zařízení dítě mladší 3 let, musí překonávat velký odpor okolí. Nesouhlasí manželé, rodiče, rodiče manžela, prarodiče. Argumentují tím, že primární povinností matky je starat se o dítě, a to je na docházku do předškolního zařízení příliš malé. Občas je touhu vrátit se zpět do práce obtížné uhájit i před přítelkyněmi.

Pro řadu žen jsou ovšem umístění dítěte a návrat k pracovní aktivitě velmi důležité. Nejen z ekonomických důvodů, ale také proto, že se jim na rodičovské dovolené věnované celodenní péči o dítě nedaří dobře. Některé ženy při péči o dítě trpí velkou samotou nebo určitou ztrátou vlastní hodnoty, a výlučná péče o dítě je nenaplnuje.

V podstatě, když to řeknu v jedné větě, já se snažím vrátit od té doby, co se mi narodilo první dítě. Kdy během prvního roku jsem, kdy jsem během prvního roku zjistila, že fakt nedokážu být jenom doma a řešit plíny atd. (FG M04)

Stávající převládající kultura péče o dítě také implicitně a často i explicitně předpokládá, že rodiče se mají v době, kdy je dítě v péči v zařízení PVP, věnovat ekonomickým aktivitám – pracovat v zaměstnání, podnikat, případně se na tyto aktivity připravovat formou studia. Docházka do DS je ostatně přímo podmíněna zaměstnaností rodičů. Preventivní péče o fyzické a duševní zdraví a well-being (včetně „pouhého“ odpočinku), péče o partnerské, pracovní či přátelské vztahy, péče o domácnost a organizace rodinného života, rekreace a další aspekty mimopracovní sféry zatím nejsou považovány za dostatečný důvod pro podporu docházky dětí do zařízení PVP, zvláště pokud jde o děti mladší tří let, stejně jako potenciální přínos pro dítě a jeho rozvoj.

Formy rodinného soužití

Do poptávky po zařízeních PVP se promítá také forma rodinného soužití. Rodiče, kteří sdílejí společnou domácnost, si mohou péči o dítě či děti rozdělit, zatímco zajištění péče o děti rodičů samoživitelů bývá pro rodiče daleko větší finanční i logistickou výzvou. Rodiny se také liší v dostupnosti prarodičů pro zajištění pravidelné či příležitostné péče.

Kulturní a sociální kapitál rodiny

Část rodičů, kteří neznají institucionální prostředí mateřských škol z vlastní zkušenosti (například rodiče vyrůstající v sociokulturně znevýhodněném prostředí), z něho mají obavy. Tyto obavy bývají oprávněné, protože je pro ně často náročné přizpůsobit se očekáváním instituce, pokud jde o rodičovské kompetence, i pokud jde o kompetence dítěte, jehož psychomotorický vývoj někdy neodpovídá věkové normě (Greger et al., 2021). Velké obavy jsou také spojeny s možnou šikanou, protože například pro romské rodiče je velmi důležité, aby byly děti v mateřské škole šťastné a spokojené, o své děti se bojí. Rodiče své negativní zkušenosti přenášejí i na děti, které do institucionálního prostředí také vstupují s obavami, čímž vzniká začarovaný kruh, který komplikuje adaptaci na zařízení. V některých případech rodiče odsouvají institucionální péči na co nejpozdější období a zahajují předškolní vzdělávání svého dítěte až v době, kdy je pro dítě povinné.

Pro rodiče cizince a cizinky (typicky např. ukrajinské matky) bývá obtížné se zorientovat v nabídce, v systémech zápisu i v požadavcích institucí.

Někteří rodiče nepovažují za vhodné umístit dítě do veřejné mateřské školy, protože mají obavy, že ve velkém kolektivu a s rigidními pravidly bude jejich dítě trpět a nebude mu poskytnuta patřičná péče. Zpravidla se obávají demotivovaných nebo přísných učitelek, které dítě nebudou dostatečně rozvíjet nebo budou omezovat jeho svobodu. V posilování obav z veřejné mateřské školy hraje velkou roli zkušenost rodičů z vlastního dětství, aktuální zkušenosti dalších rodičů, ale i sociální sítě. Kvůli přetíženosti kapacit anebo potřebě se vrátit do práce dříve, než je dítě přijato do mateřské školy, část rodičů získá přímou zkušenost se zařízeními, kde je dětem poskytována individuálnější péče než ve veřejné mateřské škole (typicky dětské skupiny). Vůči mateřské škole tak mají díky možnosti srovnávat vyšší očekávání. Kvůli lepší finanční dostupnosti a větší blízkosti spojené s očekáváním, že dítě získá kamarády z okolí (ze stejné spádové oblasti), nakonec veřejnou mateřskou školu stejně často volí minimálně na povinný předškolní ročník. U rodičů z velkých měst nebo jejich okolí bývá zvažovanou alternativou veřejné mateřské školy soukromá mateřská škola, která nabízí i předškolní vzdělávání. Hlavními faktory výběru bývá očekávání respektujícího prostředí, ale i výuka angličtiny. Rodiče v některých případech připouštějí, že kvůli platbám za předškolní zařízení se musejí uskrovnit jinde, ale považují to za potřebné. U výběru alternativ veřejných mateřských škol často hraje roli sociální kapitál rodičů – přátelé, známí, sousedé, kteří už podobnou situaci řešili.

Typ ekonomické aktivity primární pečující osoby

V českých domácnostech jsou stále primárními pečujícími osobami zpravidla matky, přičemž na otce bývá pohlíženo jako na „živitele rodiny“ (Křečková Tůmová et al., 2023). Český pracovní trh ani nastavení péče o děti matkám ve většině profesí neumožňuje, aby práci a péči o dítě mohly skloubit dohromady, nebo aby se rodiče v obou rolích více střídali. Nejsou dostupné zkrácené a flexibilní úvazky ani péče o děti do dvou let. Do některých profesí je návrat po rodičovské velmi komplikovaný, ne-li nemožný.

Nastoupila jsem do práce, ale ne do té práce, co bych chtěla... Dělal jsem servírku a jsem i vyučená servírka a hrozně mě ta práce bavila, ale po mateřské jsem začala dělat v Albertu, protože všude chtějí dvanáctky... (IR, M12)

Pro sebe bych si vlastně přála, aby to nebyl takový boj. Aby se dala udržet i ta kariéra, i samozřejmě s nějakým omezením. Ale aby to nebylo tak, jako že vypadnout na tři roky a pak nic, pak zase jako postarej se. (FG, M01)

Matky, které po rodičovské dovolené nastupují na plný pracovní úvazek, často oceňují celodenní péči. Ocenily by ale i jiné možnosti péče o děti než předškolní zařízení v případě, že dítě onemocní. Zejména ve větších kolektivech předškolních zařízení jsou opakované nemoci dětí velmi časté, což matkám výrazně komplikuje návrat do zaměstnání. Pouze část z nich může, případně chce plně využívat pomoc rodiny, například prarodičů.

Celou dobu bojuju v podstatě s tím, jak pořešit děti, když jsou nemocné. To je (...) opravdu od samotného počátku jeden z hlavních problémů – nemocnost, hlídání při nemoci dítěte. (FG, M04)

Matky, jejichž povolání umožňuje flexibilní nebo snížené pracovní úvazky, by často naopak uvítaly zajištění péče jenom na vybrané dny v týdnu.

Část matek se po rodičovské dovolené z různých důvodů už nevrací na původní pozici, v těchto případech by v některých případech ocenily možnost dalšího vzdělávání spojenou s péčí o děti nebo jinou podporu.

Upřímně se už bojím toho, co bude od září, musím bohužel ustoupit a musím najít nějakou práci, která se dá dělat z domova. S mým vzděláním je to dost divočina, prostě všichni chtějí nějaké grafiky z domova nebo účetní a podobně, takže je to divoký. Netušila jsem, když jsem šla na mateřskou, že je to tak strašný se pak vrátit do nějakého pracovního procesu. (FG, M04)

Rodinná politika státu

Poptávka po zařízeních PVP je formována také rodinnou politikou státu, konkrétně parametry poskytování rodičovského příspěvku. Dá se tedy očekávat, že nedávná změna v poskytování rodičovského příspěvku, která od 1. 1. 2024 zavádí zkrácení čerpání příspěvku na maximálně tři roky⁷⁹, povede ke zvýšené poptávce po zařízeních PVP.

Zastřešující organizace pracující s rodinami (Rodinný svaz ČR, z.s., Síť pro rodinu, z.s., a Unie center pro rodinu a komunitu, z.s.) s krácením rodičovské dovolené nesouhlasily⁸⁰. Dle jejich vyjádření v ČR nejsou vytvořeny základní podmínky: dostatečná nabídka flexibilních, zejména zkrácených, úvazků pro ženy i muže (v porovnání s průměrem EU je v ČR pouze cca čtvrtinová nabídka⁸¹) a dostatečná kapacita mateřských škol a dětských skupin, zejména v některých regionech, pro dřívější návrat rodičů na trh práce. Navíc upozorňovaly, že stát tímto opatřením neušetří, neboť objem finančních prostředků na čerpání rodičovského příspěvku je daný (300 tisíc Kč pro jedno dítě, 450 tisíc Kč pro dvojčata) a rodiče si jej mohou vybrat v různých variantách. Jejich návrat na trh práce ale závisí na existujících nabídkách, jejichž nedostatečnost je popsána výše.

Výchovný styl rodičů

Někteří rodiče kladou při výběru zařízení velký důraz na výchovnou koncepci zařízení, není pro ně důležitá jenom fyzická či finanční dostupnost, ale také individuální přístup, vzájemná komunikace a sdílení moderních výchovných prvků. Někteří rodiče více dětí by také ocenili zajištění péče takovým způsobem, aby jedno dítě už mohlo trávit čas se svými vrstevníky a vrstevnicemi, zatímco oni by mohli poskytnout soustředěnou pozornost jednomu dítěti.

Řada romských matek velmi obtížně snáší, když jejich dítě do mateřské školy nechce jít, nebo v mateřské škole pláče. Je pro ně velmi důležité, aby jejich děti byly šťastné. Z toho důvodu někdy na docházku dítěte rezignují. Překážkou docházky dítěte může rovněž být pravidelný režim mateřské školy (který s sebou nese povinnost ranního vstávání). Některé matky ale naopak pravidelný režim oceňují.

⁷⁹ Poskytování rodičovského příspěvku je ukotveno v zákoně č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117/zneni-20240201>)

⁸⁰ <https://www.rodiny.cz/nesouhlasne-vyjadreni-k-navrhu-na-zkraceni-rodicovske-dovolene/>

⁸¹ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00159/default/table?lang=en&category=t_labour.t_employ.t_lfsi.t_lfsi_employ

Sestřenice dávala dceru do školky, jí se tam nechtělo, tak ji tam přestala dávat, totéž bylo u druhé kamarádky.... Ony ty romský matky jsou takový, že chtějí, aby byly ty jejich děti šťastný, a když vidí trošičku neštěstí nebo něco takovýho, tak hnedka se stáhnou... (romská matka)

Specifické vzdělávací potřeby dítěte

Rodiče dětí se SVP využívají mateřské školy, DS, stacionáře a přípravný stupeň ZŠ speciální. Rodiče dětí s těžším zdravotním postižením někdy vzhledem k velké zranitelnosti dítěte (například kvůli krmení sondou) dávají přednost péči v domácnosti, zvláště u mladších dětí.

Problematická je informovanost rodičů dětí se SVP o možnostech docházky do zařízení PVP a poskytování související podpory, rovněž rozsah provozních hodin není vždy zcela vyhovující. V případě dětských skupin je problematická i finanční dostupnost, bez grantových schémat jsou DS se zaměřením na děti se SVP pro část rodičů nedostupné. Rodičům v DS naopak vyhovuje možnost docházky jenom na některé dny v týdnu (např. pondělí, středa, pátek).

Při výběru zařízení je pro rodiče dětí se SVP důležitá především dostupnost zařízení a dostupnost dalších služeb, které jsou v péči o dítě se SVP důležité, například dostupnost asistenční služby, způsob poskytování individuální péče (například možnosti podávání medikace), možnosti úpravy stravování (například bezlepková dieta) či dostupnost kompenzačních pomůcek.

Rodiče části dětí se SVP volí specializovanou péči především jako nutný předpoklad pro zahájení docházky do běžné ZŠ, umístit dítě do ZŠ dle § 16 odst. 9 školského zákona není jejich cílem. Snaží se dítě umístit primárně do běžné MŠ, v případě, že to není možné, hledají speciální „logopedickou“ MŠ (MŠ zřizovanou dle § 16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb. pro děti s vadou řeči), případně DS zaměřenou na děti s vývojovými poruchami. Ve specializovaných zařízeních rodiče oceňují, když jsou děti vedeny k samostatnosti. Oceňují i osvětu týkající se vývojových poruch prostřednictvím sociálních sítí.

V některých případech vnímají rodiče jako problematický přístup personálu předškolních zařízení. Setkávají se s nedostatkem podpory, nebo přímo s nálepkováním dítěte, a to i před ostatními dětmi a rodiči. Negativní zkušenosti jsou uváděny i v případě veřejných mateřských škol. Co je jinak vnímáno jako výhoda, tedy blízkost předškolního zařízení, se může v takovém případě obrátit v nevýhodu a dítěti může hrozit i dlouhodobější stigmatizace. Zařazení dítěte s vyšší potřebou podpůrných opatření do MŠ může vést ke snížení kapacity MŠ, a být tak nelibě vnímáno dalšími rodiči. Někdy je také problematické získání asistenta pedagoga. Dětské skupiny a soukromé mateřské školy jsou ve většině případů vnímány jako otevřenější k potřebám dětí i jejich rodičů. To je přičítáno jednak menšímu počtu dětí na pečující osoby, ale také méně konzervativnímu režimu, který umožňuje větší flexibilitu.

Finanční dostupnost služeb

Pro řadu rodičů je klíčová výše úhrady za péči a vzdělávání. Pokud je to možné, volí péči a vzdělávání, která je ekonomicky nezatěžuje. Pro rodiny s velmi nízkými příjmy to může znamenat primárně péči o dítě ve své domácnosti (zvláště v případě, že čerpají rodičovský příspěvek na mladší dítě), či péči příbuznými. U rodin se středními a vyššími příjmy jsou zpravidla finanční náklady porovnávány s vnímanou kvalitou služeb a jejich vzdáleností od bydliště, případně pracoviště. Cena tedy není hlavním kritériem výběru. Přesto bývají některé možnosti v systému zpravidla považovány za finančně nedostupné (například celodenní péče chůvy, celotýdenní docházka do dětské skupiny). U dětí mladších 3 let jsou

preferována řešení, která nepřesáhnou měsíční náklady cca 3 000–7 000 Kč za jedno dítě. V případě dražších služeb dochází k jejich využívání v menším rozsahu. Matky zpravidla volí celodenní péči až u dětí starších 3 let. Hlavní volbou jsou v takovém případě veřejné mateřské školy. Do tohoto nastavení se může promítat jednak výše rodičovského příspěvku a jednak to, že u veřejných mateřských škol je školkovně spíše symbolické. Pokud by matky měly na péči o dítě jinou osobou vynaložit větší část svého příjmu, ve většině případů by ji pak raději poskytly samy. Existuje však skupina rodičů, která je připravena za předškolní vzdělávání platit vysoké poplatky, i když objektivně vzato přesahují finanční možnosti rodiny. Tito rodiče mají na předškolní péči specifické nároky, o kterých se domnívají, že je může naplnit pouze nestátní zařízení.

Prostorová dostupnost služeb

Dalším důležitým faktorem je vzdálenost služeb, aby bylo možné skloubit pracovní i jiné povinnosti rodičů a provozní dobu předškolního zařízení.

V některých případech nedostatečná fyzická dostupnost zařízení vede až ke změně profesní dráhy, a to bez ohledu na ekonomický status – rodiče (zvláště pak matky) hledají práci v okolí zařízení, které má kapacity pro přijetí jejich dítěte. Pokud tam nenajdou práci odpovídající jejich kvalifikaci a dosavadním zkušenostem, volí práci takovou, která jim umožní umístit dítě do zařízení předškolní péče a vzdělávání.

Rodiče jsou ochotni kvůli péči a vzdělávání dojíždět, jako limit však uvádějí, aby celková doba na přesun nepřesahovala 20–30 minut. Zvláště u rodičů žijících v menších obcích to většinou vyžaduje, aby dítě do předškolního zařízení vozili autem, protože je v jiném městě a hromadná doprava nejedí přímo nebo dostatečně často.

Vedle přizpůsobení práce dostupnému zařízení je další variantou reakce na fyzickou dostupnost služeb, že se do vodění a vyzvedávání dětí zapojí oba rodiče, případně i další rodinní příslušníci, nebo se matky vodící děti do stejného zařízení ve vyzvedávání dětí střídají. V případě, že rodiče nenašli zařízení v obci, často jde pouze o dočasné řešení (např. dokud oba rodiče pracují ve stejném městě nebo mají zařízení „po cestě“). Rodinnou situaci může komplikovat i to, pokud je v rodině dětí více a nepodaří se je umístit do jednoho zařízení, nebo spolu mohou do zařízení docházet jen omezenou dobu. V případech s potřebou dojíždění tak často dochází ke změně zařízení, i když dítě i rodiče s ním byli spokojeni (změna práce, těhotenství s dalším dítětem).

Význam dostupnosti služeb na jednom místě je zmiňován i v souvislosti s předškolním vzděláváním romských dětí. Ředitelka segregované školy s převahou romských žáků zdůvodňovala vysokou návštěvnost přípravných tříd v jejich škole právě skutečností, že pro rodiče je přirozené umístit mladší dítě v přípravné třídě, když už vodí starší děti do školy do té samé budovy.

Časová dostupnost služeb

Pro rodiče je důležitá dostupnost daná provozní dobou zařízení. Pro pracující matky je důležité, aby provozní doba zařízení korespondovala s jejich pracovní dobou (plus doba na dojezd na/z pracoviště), čehož je mnohdy obtížné docílit. Kdyby zařízení mělo sloužit pro děti rodičů, kterým pracovní doba začíná mezi 7. a 9. hodinou, znamenalo by to rozsah provozních hodin 6:30–18:00 hodin. Nedostatečná časová dostupnost pak matky odrazuje od zahájení nebo rozšíření ekonomických aktivit a v případě, že ekonomické aktivity zahájit nebo rozšířit musí, jim pak značně komplikuje logistiku a v konečném důsledku i jejich well-being, který má ovšem zpětné dopady jak na jejich pracovní aktivity, tak na výchovu dítěte a osobní život.

Zvláště u mateřských škol rodiče popisovali určitý psychologický tlak, aby jejich dítě nezůstávalo v MŠ poslední. V jednom případě byl popsán jako funkční model, kdy se děti, které ještě čekají na rodiče, od 15 do 17 hodin spojují ze dvou tříd do jedné.

Demografický vývoj

Jedním ze základních faktorů ovlivňujících poptávku po PVP je demografický vývoj. Prognózy demografického vývoje naznačují pokračování aktuálních trendů, tedy stálý tlak na místa v zařízeních PVP ve velkých městech a jejich okolí a postupné snižování poptávky zejména v okrajových regionech (Kováčová, 2023).

Počet dětí v rodině

V případě, že je dítě v rodině jedno, často je více vnímána potřeba postupně ho zvykat na další děti. Najdou-li rodiče zařízení, které jim vyhovuje, zpravidla oceňují, pokud tam dítě může chodit až do zahájení školní docházky. V případě jednoho dítěte je snazší finančně zajistit i soukromé zařízení po celou dobu, a to i v případě, že se platby zvýší poté, co dítě již nespadá do kategorie do 3 let.

Zvláště pokud jsou v rodině dvě či více dětí, které spadají do různých věkových kategorií, a nemohou tedy navštěvovat jeden typ zařízení, by rodiče ocenili, pokud by zařízení byla alespoň v blízkosti, nebo kdyby např. dětská skupina mohla být spojená s mateřskou školou. To je v současném nastavení velmi ojedinělé. Hustota a kapacita mateřských škol je výrazně vyšší, než je tomu u ostatních typů PVP.

Status uprchlíků z Ukrajiny

Specifická je situace cizinců a cizinek. Rozhovory s ukrajinskými matkami ukázaly, že dostupnost je zásadně komplikována nedostatkem informací. Matky nevědí, jakým způsobem o místo v mateřské škole žádat, kdy žádat, a zejména jak si počínat, pokud žádosti o umístění dítěte není vyhověno. Dle výpovědi respondentek mateřské školy v mnoha případech nejsou schopné ani ochotné poskytnout informace, ukrajinské matky používají způsoby, které uplatňovaly doma, ale ty v ČR nefungují. Výsledkem je často rezignace na docházku dítěte do MŠ i v situaci, kdy by bylo možno dítě do MŠ umístit. Pro ukrajinské matky připadají ve většině případů v úvahu pouze veřejné mateřské školy, neboť nemají finance na úhradu školkového v soukromých zařízeních. Dále by potřebovaly, aby zařízení fungovala dlouho, neboť často pracují ve směnném provozu.

Ukrajinské matky zpravidla nemají specifické požadavky na kvalitu poskytované péče, chtějí, aby se jejich dítě naučilo česky a aby je mateřská škola připravila na školu, protože ony to kvůli vytížení a špatné znalosti češtiny nedokáží. Ne protestují, i když se jejich dítěti v MŠ nevede dobře, neboť na sebe nechtějí upozorňovat. Zkušenost, že dítě ve škole strádá, neboť se nedorozumí a je kvůli tomu vyčleňováno ze společných aktivit, nicméně není ojedinělá. Emancipovanější matky se špatnou zkušeností se poohlížejí po mateřských školách, které mají zkušenosti s dětmi cizinci a které se jich nebojí.

Jsem spokojená s tím, jak vypadá vzdělávání tady v Česku, připravuje děti na školu. To mi připadá důležité v mé situaci, protože on je cizinec a já mu nemohu dát tu češtinu. Důležité je, že to je předškolní vzdělávání, a proto jsem taky změnila školu, protože jsem věděla, že v té škole, kde jsme byli, mu nebudou věnovat čas, a dávat tu češtinu tak kvalitně jako v této škole, kde mají zkušenost s cizinci. (ukrajinská matka)

Zcela specifická je situace v případě dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami. Zde je pro matky, které se neorientují v českém prostředí a mají omezenou znalost jazyka, obrovským problémem zajistit potřebná vyšetření (PPP, SPC), zároveň narážejí na nedostatek míst ve speciálních mateřských školách. Podle informace pracovnice z organizace META matky s postiženým dítětem nejčastěji volí návrat zpět na Ukrajinu, neboť zde nejsou schopny pro dítě zorganizovat potřebnou péči. Pokud se péči podaří zorganizovat (umístit dítě do speciální mateřské školy, zajistit potřebnou lékařskou péči), jsou naopak matky dětí s postižením motivovány zůstat, neboť péči považují za velmi kvalitní a společnost vstřícnou vůči dětem se SVP. K tomu ovšem zpravidla potřebují pomoc podpůrných NNO.

Problém nedostatku informací se netýká pouze ukrajinských rodin, ale cizinců a cizinek obecně. Platí, že získávají informace ze sociálních sítí, které posilují některé škodlivé stereotypy a podporují je ve volbě rozmanitých nákladných privátních zařízení i v situaci, kdy by jejich dětem nejlépe prospěla standardní veřejná služba.

Vnímání výhod a nevýhod jednotlivých typů zařízení z pohledu rodičů

Mateřské školy

U MŠ je oceňována finanční dostupnost, hustota sítě mateřských škol, a to, že se děti dostanou do kontaktu s místními dětmi.

Zaprvé dětská skupina by byla už poměrně dost drahá a museli bychom ho vozit do toho X. Já jsem v tu chvíli měla to mimino ještě druhý, jo, takže to pro nás bylo mnohem praktičtější ho dát sem [do MŠ v obci]. (IDI, D1)

Mateřské školy zároveň zpravidla mají k dispozici větší budovy a zahrady než dětské skupiny.

Rodiče, kteří měli zkušenost s dětskými skupinami nebo dalšími formami předškolního vzdělání a péče, většinou vnímali mateřské školy jako méně vyhovující, a to v první řadě kvůli velkému počtu dětí ve třídě a nedostatku individuální péče a komunikace.

Byla jsem na nějakých dnech otevřených dveří těch státních školek. Tak něco mě trochu vyděsilo, jako množství těch dětí a tak. V tom je dětská skupina lepší. Ale samozřejmě finančně, obzvlášť, když má třeba člověk těch dětí víc, tak je to hodně drahé takovéhle soukromé zařízení a ani to není až tak blízko. A když pak třeba budu chodit do práce, tak nevím, jestli je úplně praktické vozit to dítě někam, pak spěchat do práce (FG M02, respondentka čekající druhé dítě).

V některých případech se do vnímání problematických charakteristik mateřských škol promítají také vlastní vzpomínky „já si pamatuju MŠ, to byla hrozná bojovka“.

Rodiče by ocenili intenzivnější poskytování informací o dění v MŠ.

Jako z tý státní školky, tam nevidíte fotku dítěte za celý rok, nebo co dělali v té školce. (IDI, D1)

Při začlenění romských dětí do MŠ by mohla pomoci rovněž větší flexibilita při adaptaci.

Možná víc s těma maminkama, aby tam ty děti mohly být. Mne to taky docela mrzelo, že tam ten třetí den už s ním nemůžu být... (IR, M12)

Dětské skupiny

Rodiče v některých případech nevědí, že jejich dítě navštěvuje dětskou skupinu, hovoří o ní jako o soukromé školce nebo soukromých jeslích. Část dříve založených dětských skupin ještě nemá sousloví „dětská skupina“ v názvu⁸². Matky, které využívají služby dětských skupin, do nich dítě zpravidla umístily mezi jeho 2. a 3. rokem, někdy i dříve. Většinou pro takto staré děti upřednostňují kolektivní zařízení před individuální péčí (chůvy), ale rozhodují se podle konkrétní potřeby a možností. Často mají pocit, že dětem už mezi 2. až 3. rokem spíše prospívá přítomnost jiných dětí. Péče v dětských skupinách o děti do 3 let je i díky podpoře státu také finančně přece jen dostupnější než péče chův a je pro rodiny předvídatelnější. Zvláště ve větších městech a jejich okolí je o DS snadnější získat potřebné informace, zpravidla od přátel, známých nebo od sousedů, než je tomu u chův. O umístění na kratší dobu lze podle rodičů uvažovat od 1 roku dítěte. Záleží pak na věkové skladbě a počtu dětí ve zvažovaných dětských skupinách. Bariérou není, pokud dítě ještě má pleny a nemluví, ale bariérou může být, pokud nechodí.

V řadě případů jsou dětské skupiny využívány také krátkodobě před nástupem dítěte do mateřské školy, a to zejména v případech, kdy dítě dosáhlo 3 let později než v srpnu a do veřejné mateřské školy se v daném školním roce nedostalo. Děti většinou chodí buď na dopoledne několik dní v týdnu, případně celý týden, nebo na několik dní v týdnu včetně spaní a odpoledního programu. Matky pak pracují podle možností na zkrácené úvazky, případně i využívají možnost home office, nebo pečují o mladší dítě.

Podle výpovědí matek dětí se SVP využívají DS také rodiče dětí se SVP v situaci, kdy je DS schopna zohlednit specifické potřeby jejich dítěte, což v běžných MŠ někdy není možné.

Žádná z matek, která uvažovala o umístění dítěte do dětské skupiny nebo jejich služby přímo využívala, neuvedla, že by se o nabídce v okolí dozvěděla přes evidenci MPSV.

Většina z nich volí služby zařízení tak, aby platby příliš nezatížily jejich rodinný rozpočet (3 000–7 000 Kč měsíčně u mimopražských respondentů a respondentek).

Rodiče oceňují, že dětské skupiny umožňují vedle každodenní docházky také docházku jenom na část dne, na některé dny v týdnu, nebo omezenou na některé týdny nebo měsíce. Není neobvyklé, že dítě do dětské skupiny nechodí celý rok, nebo chodí například na podzim a pak se zase vrátí na jaře. Důvody přerušované docházky jsou různé (nevyhovující dětská skupina, překlenutí období, než je dítě přijato do veřejné mateřské školy, skončení souběhu, kdy do dětské skupiny mohlo chodit více sourozenců společně, narození dalšího dítěte, vysoká nemocnost dítěte). V některých případech je možné docházku plánovat formou rezervačního systému nebo je potřeba zakoupit balíček vstupů na následující období.

82 Pro evidované poskytovatele je stanovena povinnost užívat v názvu označení „dětská skupina“. Zároveň název dětská skupina nesmí být používán neevidovanou službou. Poskytovatelé, jimž oprávnění vzniklo před 30. 9. 2021, musí dát název své dětské skupiny do souladu do 1. 10. 2024.

Rodiče dále oceňovali, že na rozdíl od běžných MŠ fungují dětské skupiny plně i v létě. Například v případě dětské skupiny, zřízené zaměstnavatelem, byla tato skupina v létě otevřena i starším dětem, které během školního roku chodily do mateřských škol (docházku starších dětí bylo nutné si dopředu rezervovat).

Rodiče také oceňují příznivější poměr dospělých a dětí. Navíc se vyšší počet pečujícího personálu a menší počet dětí zpravidla také promítá do mnohem individualizovanější komunikace s rodiči (komunikace při přijetí a vyzvedávání dítěte, uzavřené skupiny na sociálních sítích, např. WhatsApp nebo Facebook, zasílání fotografií spokojeného dítěte v průběhu dne).

Dětské skupiny mají zpravidla poměrně jasně nastavené postupy, a to jak ohledně postupného zvykání dítěte na cizí prostředí a kolektiv, tak ohledně docházky.

Většina dětských skupin má nastavené postupné zvykání dítěte na docházku (první návštěva například na 1 hodinu), s tím, že se docházka dítěte postupně navyšuje (adaptační období cca jeden až dva týdny).

Pro řadu rodin je celodenní péče v dětských skupinách finančně nedostupná, a to i když DS žádá o příspěvek, a tudíž musí dodržovat pro děti mladší tří let strop v předepsané výši. Zvýšení plateb pro děti starší tří let je pak vedle nepraktického dojíždění často důvodem přehlášení dítěte do mateřské školy i v případě, že rodiče byli se zvolenou dětskou skupinou a jejím režimem spokojeni. Členky pracovní skupiny upozorňují na skutečnost, že finanční nedostupnost je zapříčiněna i dalšími finančními požadavky, které se vyskytují nad rámec předepsaného stropu u dětí mladších tří let.

Někteří rodiče považují za bariéru vstupu nutnost zaměstnanosti rodičů, další odrazuje i náročná administrativa.

Adaptační kroužky působící při rodinných centrech

Velkou výhodou adaptačních kroužků je právě skutečnost, že jsou zřizovány při rodinných centrech, která jsou navštěvována matkami s dětmi již od jejich útlého dětství (například využívají herny), tedy adaptace na samostatný pobyt bývá snadnější než ve zcela novém prostředí. Rodinná centra jsou navíc přirozeně připravena zohledňovat individuální potřeby dětí i rodičů. Matky oceňují postupnou adaptaci ve známém přívětivém prostředí i komunitní rozměr zařízení, který péči o děti přirozeně propojuje s dalšími komunitními aktivitami.

Lesní kluby/LMŠ

Mnozí z rodičů, kteří mají své děti v lesní mateřské škole, ale zejména v lesním klubu, mají na vzdělávání svých dětí specifické nároky. Chtějí, aby dítě trávilo hodně času v přírodě, aby mu byla poskytována svoboda, aby bylo v mateřské škole spokojené a vyrovnané. Někteří rodiče si cení pěstování fyzické odolnosti a fyzické zdatnosti, to ovšem nejsou zdaleka všichni rodiče, kteří mají své děti v lesních klubech. Pro mnohé z těchto rodičů je veřejná mateřská škola a priori vyloučena a hledají mezi soukromými, případně alternativními mateřskými školami, přičemž někteří experimentují s pedagogikou Montessori, ale shledávají ji příliš svazující a zaměřenou na výkon. Pro některé z těchto rodičů je pak lesní klub jedinou možností, přestože zvyšování fyzické odolnosti někdy považují za přetěžování dítěte. Motivací pro volbu lesního klubu je často rovněž odmítání očkování. Tito rodiče jsou zpravidla připraveni překonávat překážky v podobě velké dojezdové vzdálenosti a vysokých poplatků. Rodiče považují docházku dětí do lesního zařízení za natolik důležitou, že jí přizpůsobují provoz rodiny i vlastní pracovní režim. Pokud jsou poplatky za zařízení příliš vysoké, umístí dítě do klubu jen na několik dnů v týdu a v ostatní dny zůstávají s dítětem doma.

Když už se hledá nová průvodkyně, tak se hledá někdo, kdo opravdu těm dětem má co předat. Ale upřímně řečeno, nekouká se úplně tolik na nějaký papír, jakožto spíš na přístup. Oni tam většinou do lesního klubu nejdou rodiče, kteří by se nějakým způsobem nesnažili o nějaký respektující přístup atd. (FG M02, maminka 3 dětí, která je zároveň průvodkyní v lesním klubu)

Centra pro předškolní děti

Rodiče často docházejí do DDM/střediska volného času na cvičení s dětmi a děti potom přirozeně přejdou do programu, ve kterém již fungují samostatně. Rodiče zároveň mají k zařízení důvěru, protože sami využívají jeho služeb.

Nevýhodou CPD je skutečnost, že nenabízí stravování (děti si musí nosit svačiny z domova) a jejich provoz je omezený. Pro děti ve věku 2–3 roky zpravidla 8,30–12,30 hodin 3x týdně, pro děti starší každý den od 8 do 13 hodin každý pracovní den. To znamená, že CPD nepokryje potřebu denní péče pro rodiče pracující na plný pracovní úvazek.

Chůvy

Využívání chův bývá omezené na specifické situace, například občasnou výpomoc s péčí, občasné hlídání. Obvykle jsou osloveny chůvy, na které rodina dostane doporučení, nebo se přímo znají. V některých případech jde o neformální vzájemnou výpomoc kamarádek, jindy se služba profesionalizuje. Přesto nebývá obvyklé, aby domácnosti s chůvou uzavíraly smlouvy nebo chůva své služby fakturovala. Oficiálnější podobu má až rozsáhlejší a/nebo dlouhodobější spolupráce, která je ale extrémně řídká. V jednom případě respondentka uvedla, že jejich chůvou byla na doporučení rodinná známá, která si po výpomoci v rodinách při studiu udělala profesní kvalifikaci chůvy a začala pracovat v dětské skupině.

V případě krátkodobé výpomoci chův na ně většinou rodiče nekladou vysoké nároky, dítěti má být s chůvou dobře a má ve zdraví přežít, v takové situaci rodiče nepotřebují profesionální chůvu, ale jednoduše spolehlivého prověřeného člověka.

Pro větší využívání chův by matky upřednostnily, pokud by služba byla systémově podchycená, garantovaná a podporovaná obdobně, jako je tomu u mateřských škol. V současném systému je problémem věčná i finanční nedostupnost této služby, zvláště v podobě celodenní péče o dítě v domácnosti. Chybějící podpora státu profesionální chůvy buď vytlačuje do šedé ekonomiky, nebo nakonec samy volí jinou profesi (např. právě chůvy v dětské skupině). Pokud by chůva příjem ještě danila, sjednání by se nevyplatilo ani jedné straně. Pracující rodiče se domnívají, že při dotování PVP státem by neměl hrát roli věk dítěte, protože rodiče pracují a platí daně stejně, bez ohledu na věk dítěte. Dobře představitelná taxa pro objednatele služby je přibližně 150–200 Kč/hod. Z finančních důvodů někdy sami rodiče nehledají služby chův, ale hlídajících osob.

No, a co se týká těch hlídaček, to jsem taky zkoušela hledat. Naštěstí jsem tam teda objevila jednu známou [...]. Takhle jsem ty hlídačky využila, ale tak, že jsem ji vlastně oslovila soukromě, a ne přes ten web hlídaček. Tam jsem objevila její fotografii, takže jsem věděla, kdo to je, a takhle jsem ji oslovila. Ty hlídačky jsou dobrý, ale jsou to cizí lidi. (FG M01)

Jednatelka společnosti Domestica Eva Kopečná a členka Sektorové rady a vedoucí pracovní skupiny pro přípravu hodnotícího standardu Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky a Chůva pro děti v dětské skupině připomněla, že samotná profesní kvalifikace chůvy v Národní soustavě kvalifikací byla původně vymezená jako pečující osoba v rodině „chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky“. Z této profesní kvalifikace byla následně odvozena profesní kvalifikace „chůva pro děti v dětské skupině“, která se stala klíčovou profesí pečujících osob v dětských skupinách. Méně pozornosti je ale věnováno původní profesi. Přestože jde o specificky kvalifikované lidi, rodiny je většinou potřebují nárazově, často obdobně, jako když využívají péči příbuzných (například dítě je nemocné a nemůže do školky a rodič musí jít do práce). Systematičtější péči o dítě profesionální chůvou si ve většině případů kvůli chybějícím daňovým úlevám nebo jiným nástrojům podpory nemohou dovolit.

3.3.4 Shrnutí

Systematický sběr dat o poptávce po různých formách předškolního vzdělávání a péče v České republice chybí. Poslední kvantitativní data o poptávce jsou dostupná z roku 2018, postrádáme tedy komplexní informaci o tom, jak poptávku změnila pandemie covid-19 a příchod velkého počtu uprchlíků z Ukrajiny a také údaje o tom, zda se změnila požadavky na pravidelnost péče.

Poptávka vzhledem k využití různých režimů docházky do zařízení PVP se dle dostupných analýz s nabídkou principiálně nepotkává. Jak uvádějí Barvíková et al. (2018), již v období do prvního roku věku dítěte by zhruba 10 % rodičů uvažovalo o péči v zařízení PVP, byť cca polovina z nich pouze příležitostně. Mezi prvním a druhým rokem dítěte je podíl skupiny rodičů se zájmem o pravidelnou péči vyšší o cca 5 p. b., zájem rodičů se pak prudce zvyšuje mezi druhým a třetím rokem dítěte, kdy by více než třetina rodičů stála o pravidelnou péči a další pětina o péči příležitostnou. Od tří let pak pravidelnou péči preferuje téměř 90 % rodičů, od čtyř let pak prakticky všichni rodiče. Z dostupných dat je přitom patrné, že poptávka po zařízeních PVP není uspokojena ani pro děti tříleté a starší, které mají na docházku

do MŠ dle platné legislativy nárok.

Jak ukazují indikátory realizované poptávky, poptávka je regionálně rozložena velmi nerovnoměrně. V některých lokalitách (zejména v okolí Prahy) panuje velká nejistota ohledně umístění dítěte – zda se podaří dítě umístit v MŠ, dětské skupině či jiném zařízení. Matky nemohou svůj život plánovat, nevědí, zda budou moci nastoupit do práce, či nikoli, některé se ocitají ve velmi obtížné situaci.

Poptávku po zařízeních PVP ovlivňuje celá řada faktorů. Kromě věku dítěte a jeho specifických potřeb je to přesvědčení matky a jejího nejbližšího okolí týkající se žádoucí péče o dítě a výchovný styl rodičů, rodinná situace (včetně ekonomického zajištění), touha matky vrátit se do zaměstnání a její profese, rodinná politika státu, cizinecký nebo uprchlický status a fyzická a finanční dostupnost služeb PVP.

Aktuální nastavení systému je velmi problematické vzhledem k postupné adaptaci dětí na zařízení PVP, a především k postupnému zapojování matek do ekonomických aktivit. Na jedné straně systém předpokládá, že naprostá většina dětí do tří let bude výhradně v péči matky, na druhou stranu očekává, že dítě k 1. září po třetích narozeninách nastoupí do celodenní institucionální péče po 5 dnů v týdnu a matka zahájí práci na plný úvazek. Zároveň systematicky nezajišťuje péči na dobu od dosažení 3 let dítěte do zahájení docházky do MŠ, která v extrémních případech může trvat prakticky celý rok (pro děti narozené v září).

V řadě případů by rodiče jak kvůli sobě, tak kvůli dítěti upřednostnili pozvolnější přechod do institucionální péče a s tím související pozvolnější přechod do plného pracovního zatížení. V této souvislosti rodiče zmiňují větší potřebu nabídky zkrácených úvazků a možností home office na jedné straně a adaptačních kroužků, chův, hlídacích služeb a dětských skupin na straně druhé.

V některých případech by matky kvůli větší blízkosti i ceně upřednostnily spádovou mateřskou školu před DS, ale bariérou může být, že potřebují dítě umístit v jiný termín než od září, což je v řadě MŠ obtížné, nebo dítě k 1. září nedosáhne 3 let věku. V některých případech rodiče odrazuje velký počet dětí ve třídách nebo má spádová mateřská škola špatnou pověst (například nerespektující prostředí, přetažený personál).

Rodiče by rozhodně upřednostnili, kdyby si děti nemusely tak často zvykat na další zařízení, čemuž ale brání nastavení jak dětských skupin, tak mateřských škol. Považují za dobré, že v některých případech dochází k propojování dětských skupin a mateřských škol nebo předškolních ročníků a základních škol.

Z regionálního hlediska by do budoucna bylo užitečné soustředit cílené úsilí zejména na oblasti, ve kterých poptávka převyšuje nabídku. Ze systémového hlediska lze doporučit především vytvoření datových podkladů pro systematické mapování, monitoring a evaluaci nabídky a poptávky (viz také kapitola 4).

3.4 Analýza rozdílů mezi nabídkou a poptávkou

3.4.1 Evropský kontext

Dle 11. zásady Evropského pilíře sociálních práv mají všechny děti právo na dostupné a kvalitní vzdělávání a péči v raném věku. V roce 2002 byly Evropskou radou v Barceloně poprvé stanoveny cíle pro účast nejmladších dětí na vzdělávání a jako téma dotýkající se politiky zaměstnanosti, politiky rovnosti žen a mužů i politiky sociální inkluze zůstává předškolní vzdělávání a péče jednou z priorit Evropské unie (Rada EU, 2019).

Původní Barcelonské cíle (zařízení PVP dostupná pro 90 % dětí od tří let do zahájení povinné školní docházky a 33 % dětí do 3 let) byly splněny z pohledu celounijního průměru. V roce 2022 byly Barcelonské cíle pro celou Evropskou unii revidovány tak, aby byl vytvořen nový impuls pro podporování účasti na předškolním vzdělávání a péči. Do roku 2030 je tak cílovou hodnotou účast 45 % dětí mladších 3 let a 96 % dětí starších tří let na PVP (Rada EU, 2022). Zatímco průměr za celou Evropskou unii se již v dnešní době blíží alespoň pro skupinu starších dětí k cílové hodnotě, stav předškolního vzdělávání a péče v jednotlivých členských státech je značně rozdílný.

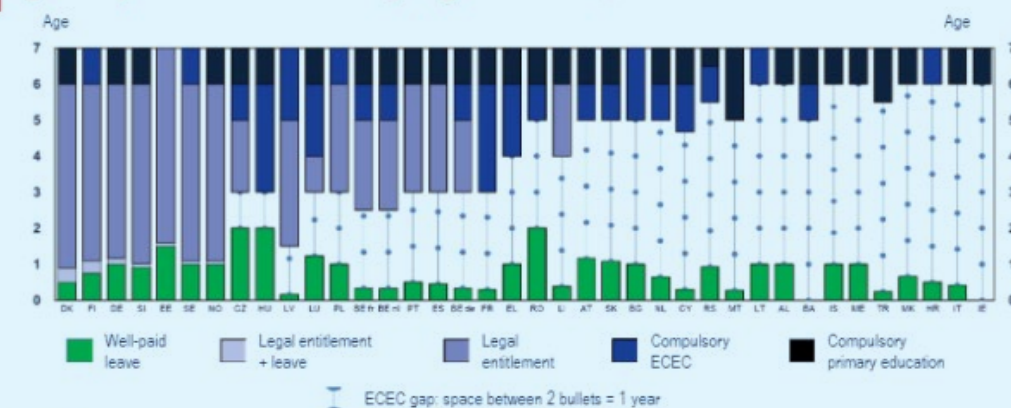
Pro ilustraci můžeme uvést, že účast na PVP dosahovala v 17 členských státech pro skupinu 3+ původní cílové hodnoty 90 % a více, pro 6 států EU dokonce i nové cílové hodnoty 96 % (Eurostat, 2023). Účast pro tuto skupinu přesahuje ve všech členských státech 80 %. Pro skupinu dětí mladších tří let je rozpětí hodnot mnohem větší a vysoká míra účasti v některých členských státech výrazně přispívá k zvýšení celoevropského průměru (Evropská komise, 2018).

Česká republika patří ke státům, jejichž hodnoty účasti na PVP zůstávají nejen daleko od dosažení cílových hodnot Barcelonských cílů, ale i pod průměrem EU. Konkrétně byla v roce 2021 účast dětí ve starší věkové skupině (3+) v celé EU 92,5 %, zatímco účast pro stejnou věkovou skupinu v České republice patřila s 84,2 % mezi jednu z nejnižších (nižší hodnoty účasti byly sledovány pouze v Bulharsku, Chorvatsku, Slovensku a Rumunsku) (Eurostat, 2023). Co se týče účasti mladší skupiny dětí na PVP, patří Česká republika s 6,8 % dětí navštěvujících zařízení PVP k zemím pod celkovým průměrem EU (Evropská komise, 2023)⁸³. Nízká účast v PVP je jistě zapříčiněna i skutečností, že v ČR mají rodiče možnost čerpat placenou rodičovskou dovolenou do 3 let dítěte.

Graf 8 ilustruje návaznost mezi rodičovskou dovolenou a nástupem dítěte do zařízení PVP. Ukazuje, že v řadě zemí EU neexistuje nárok na umístění dítěte do zařízení PVP.

83 Podklady pro indikátory týkající se dětí tříletých a starších pocházejí z tzv. sběru UOE (UNESCO-UIS/OECD/Eurostat) a jsou poskytovány Ministerstvem školství ze školských statistik. Zahrnují tedy pouze děti navštěvující mateřské školy, případně přípravné třídy. Data pro indikátory týkající se dětí mladších 3 let pocházejí z výběrového šetření EU Survey on income and living conditions (EU-SILC), které je každoročně realizováno v členských zemích. Základní populaci pro EU-SILC tvoří všechny samostatně hospodařící domácnosti v členské zemi. Do výzkumu jsou zahrnuti všichni členové domácnosti, dotazováni jsou však pouze členové starší 16 let. Jako každé výběrové šetření, je i šetření EU-SILC zatíženo statistickou chybou, metodika sběru však zaručuje dostatečně spolehlivý obrázek o využívání PVP v mladší věkové skupině (EU, 2022).

Figure 2: Gap between childcare leave and place guarantee in ECEC, 2022/2023

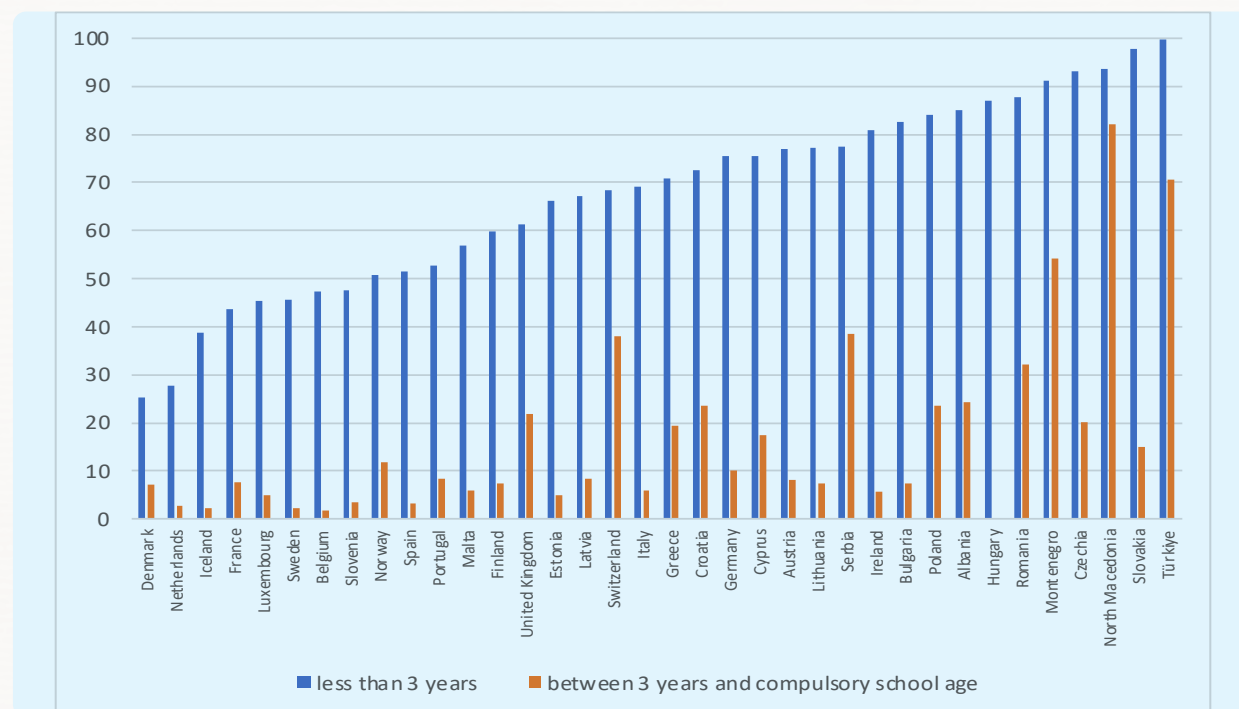
Source: Eurydice.

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
Leave	0.3	0.3	0.3	1	2	0.9	1.2	1.6	-	1	0.5	0.3	0.5	0.4	0.3	0.2	1	1.2	2
Legal entitlement	2.5	3	2.5	-	3	0.5	1	1.5	-	-	3	-	-	-	-	1.5	-	3	-
Compulsory ECEC	5	5	5	5	5	-	-	-	-	4	-	3	6	-	4.7	5	6	4	3
Compulsory primary	6	6	6	7	6	6	6	7	6	6	6	6	7	6	6	7	7	6	6

	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	AL	BA	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Leave	0.3	0.7	1.2	1	0.5	2	1	1.1	1.1	1.1	1	-	1	0.4	1	0.7	1.1	0.9	0.3
Legal entitlement	-	-	-	3	3	-	0.9	-	0.8	1	-	-	-	4	-	-	1	-	-
Compulsory ECEC	-	5	5	6	-	5	-	5	6	6	-	5	-	-	-	-	-	5.5	-
Compulsory primary	5	6	6	7	6	6	6	6	7	7	6	6	6	6	6	6	6	6.5	5.5

Graf 8 Prodleva mezi koncem rodičovské dovolené a nárokem na místo v zařízení PVP

V grafu 9 uvádíme podíl dětí mladších tří let a dětí mezi třemi lety a zahájením povinné školní docházky, které v roce 2022 nenavštěvovaly žádné formální zařízení PVP (u několika zemí, které neuvedly data za rok 2022, byly použity poslední uvedené hodnoty)⁸⁴.

Graf 9 Podíl dětí mladších 3 let a mezi 3 lety a zahájením povinného vzdělávání, které nenavštěvují žádné formální zařízení PVP, evropské srovnání. Zdroj dat: Eurostat, 2022

84 https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uoe_enrp02/default/table?lang=en&category=educ.educ_part.educ_uoe_enrp.educ_uoe_enrp

3.4.2 Indikátory rozdílů mezi nabídkou a poptávkou a jejich grafické znázornění

O vztahu mezi nabídkou a poptávkou si můžeme učinit přibližnou představu v případě zařízení formálního PVP pouze u mateřských škol a v případě neformálních zařízení v případě lesních klubů evidovaných v asociaci LMŠ. Jak bylo uvedeno výše, data o dětských skupinách nerozlišují mezi kapacitou a skutečnou obsazeností a data o ostatních zařízeních nejsou k dispozici.

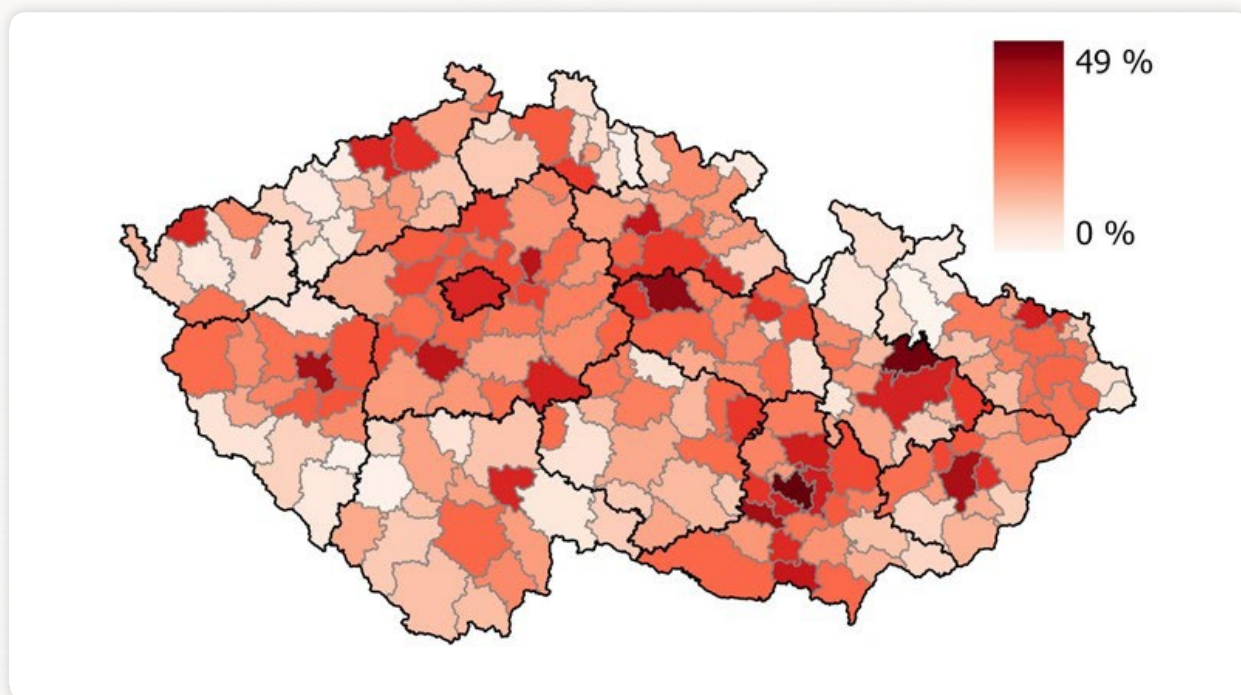
Co se týče lesních klubů, byl podíl počtu dětí, které docházely do klubů ku kapacitám klubů k březnu 2023 ve všech krajích s výjimkou Ústeckého kraje větší než jedna. Je to způsobeno tím, že děti často nedocházejí do klubu každý den – jedno místo sdílí více dětí. Nicméně je zřejmé, že o lesní kluby je ve většině krajů zájem.

Nabídku a poptávku v případě mateřských škol posuzujeme pomocí 5 indikátorů v členění na obce s rozšířenou působností.

Indikátor R1 „Podíl zamítnutých žádostí“

R1 = počet zamítnutých žádostí / počet podaných žádostí celkem

Prvním indikátorem je podíl zamítnutých žádostí o přijetí k celkovému počtu podaných žádostí. Tato informace je zkreslena skutečností, že rodiče podávají více přihlášek. Přesto se domníváme, že celkový podíl zamítnutých žádostí ku podaným přihláškám může posloužit k základní představě o převisu v jednotlivých lokalitách.

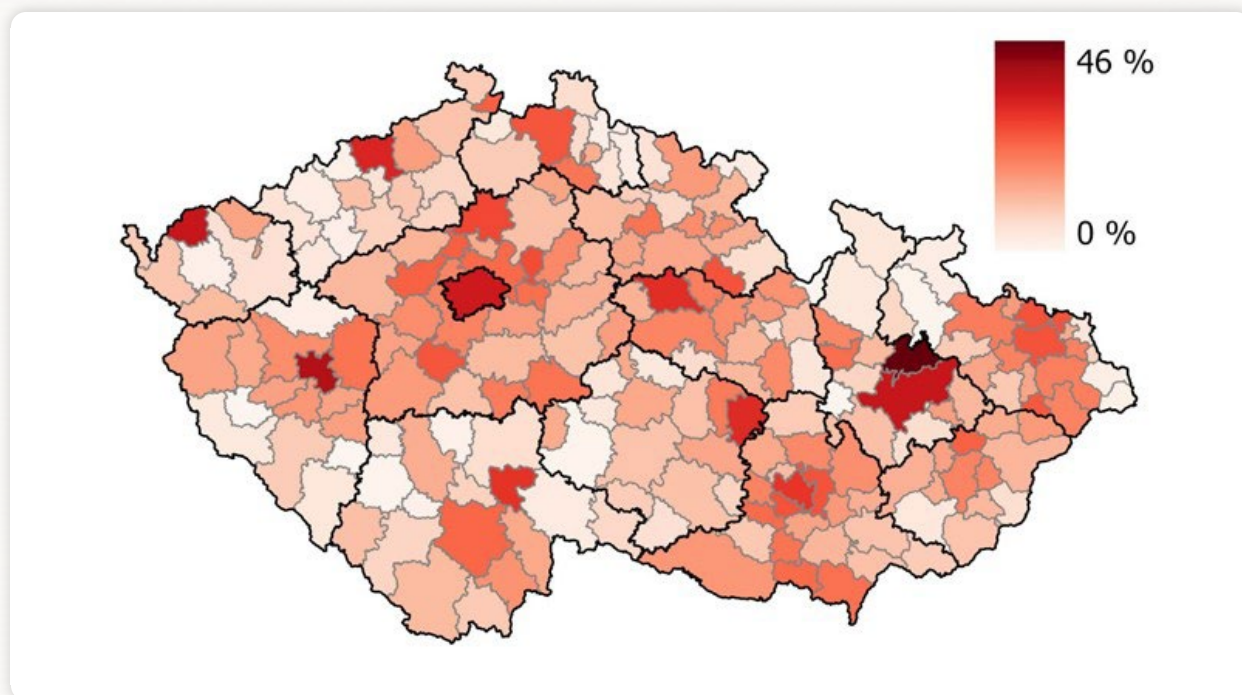

Mapa 11 Indikátor R1 – Podíl zamítnutých žádostí o přijetí do MŠ na úrovni SO ORP k 30. 9. 2023. Zdroj dat: MŠMT

Z kartogramu 11 je patrné, že vysoký podíl zamítnutých žádostí se netýká jenom velkých měst, vykazují ho i ORP s menšími sídly, například Kraslice, Soběslav, Dobříš, Lysá nad Labem, Kostelec nad Orlicí, Bystřice nad Pernštejnem a Šternberk. Zároveň světlá místa na kartogramu ukazují místa, kde se podíl zamítnutých žádostí blíží nule, a kde tedy nabídka odpovídá poptávce. Tato místa by byla vhodnými cíli pro další analýzy.

Indikátor R2 „Podíl zamítnutých žádostí ze spádového obvodu“

R2. Podíl zamítnutých spádových žádostí = počet zamítnutých spádových žádostí / počet podaných spádových žádostí celkem

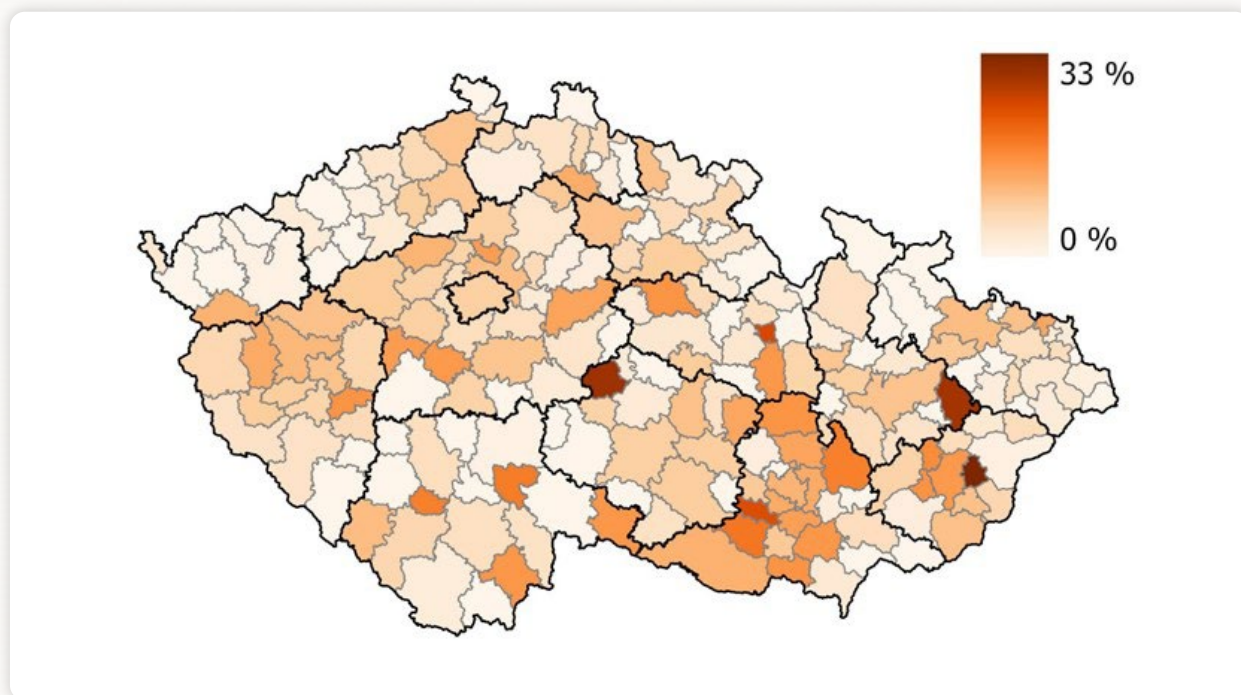
Mapa 12 Indikátor R2 – Podíl zamítnutých žádostí o přijetí do MŠ ze spádového obvodu na úrovni SO ORP k 30. 9. 2023. Zdroj dat: MŠMT

Indikátor R2 soustřeďuje pozornost na žádosti, které se týkají dětí ze spádového obvodu MŠ. Tato informace může být zkreslena skutečností, že řada sídel stanovuje společný spádový obvod pro všechny své MŠ. To tedy znamená, že ať je dítě přijaté do kterékoliv MŠ na území obce, vždy je přijato na základě tzv. spádové žádosti. Je zřejmé, že asi v polovině SO ORP k odmítnutí žádostí ze spádového obvodu nedochází. V některých lokalitách je však podíl odmítnutých spádových žádostí relativně vysoký.

Indikátor R3 „Podíl zamítnutých žádostí dětí ve věku povinného předškolního vzdělávání“

R3 = počet zamítnutých žádostí dětí narozených před zářím 2018 / počet podaných žádostí dětí narozených před zářím 2018

Indikátor R3 vypovídá o zamítnutých žádostech dětí, které kromě toho, že mají nárok na předškolní vzdělávání, ale také mají povinnost předškolního vzdělávání.

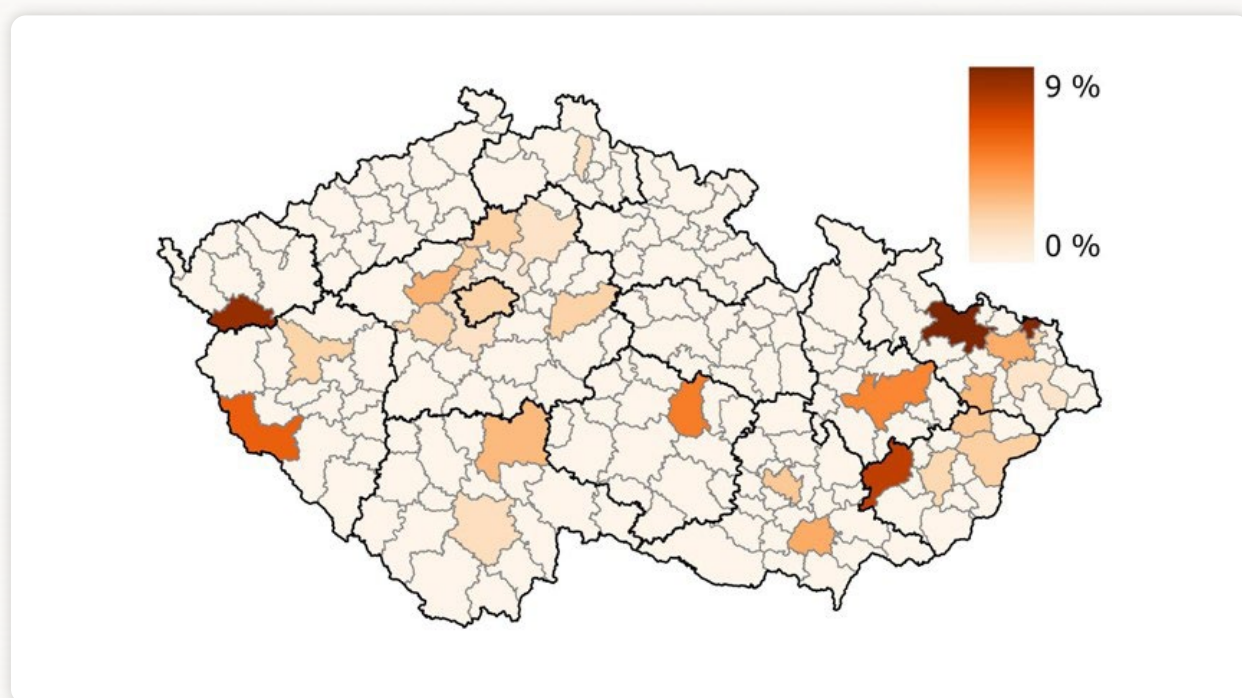
Mapa 13 Indikátor R3 – Podíl zamítnutých žádostí dětí ve věku povinného předškolního vzdělávání o přijetí do MŠ na úrovni SO ORP k 30. 9. 2023. Zdroj dat: MŠMT

Vzhledem k povinnosti předškolního vzdělávání je důležitá informace o tom, jakým obtížím čelí při přijímání k předškolnímu vzdělávání děti, jejichž věk odpovídá povinnému předškolnímu vzdělávání. V prvním kartogramu uvádíme podíl zamítnutých žádostí týkajících se dětí, které dosáhly k 1. 9. 2023 věku 5 let a ucházely se o přijetí do mateřské školy. Tato informace je zkrácena odklady školní docházky i skutečností, že rodiče mohou hlásit děti do více mateřských škol. V 89,2 % mateřských škol vůbec nedošlo k odmítnutí dětí pětiletých a starších. Pouze v 72 mateřských školách došlo k odmítnutí spádových dětí ve věku odpovídajícím povinnému předškolnímu ročníku. Podíl odmítnutých žádostí ze spádového obvodu z celkového počtu žádostí uvádíme v následujícím kartogramu.

Indikátor R4 „Podíl zamítnutých žádostí dětí ve věku povinného předškolního vzdělávání ze spádového obvodu“

R4 = počet zamítnutých žádostí dětí narozených před zářím 2018 ze spádového obvodu/ počet podaných žádostí dětí narozených před zářím 2018 ze spádového obvodu

Indikátor R4 má obdobný význam jako indikátor R3, ale týká se pouze dětí ze spádového obvodu MŠ. Jak už bylo zmíněno, jeho hodnoty i interpretace mohou být ovlivněny faktem, že řada obcí vyhláší pro všechny své MŠ jediný společný spádový obvod.

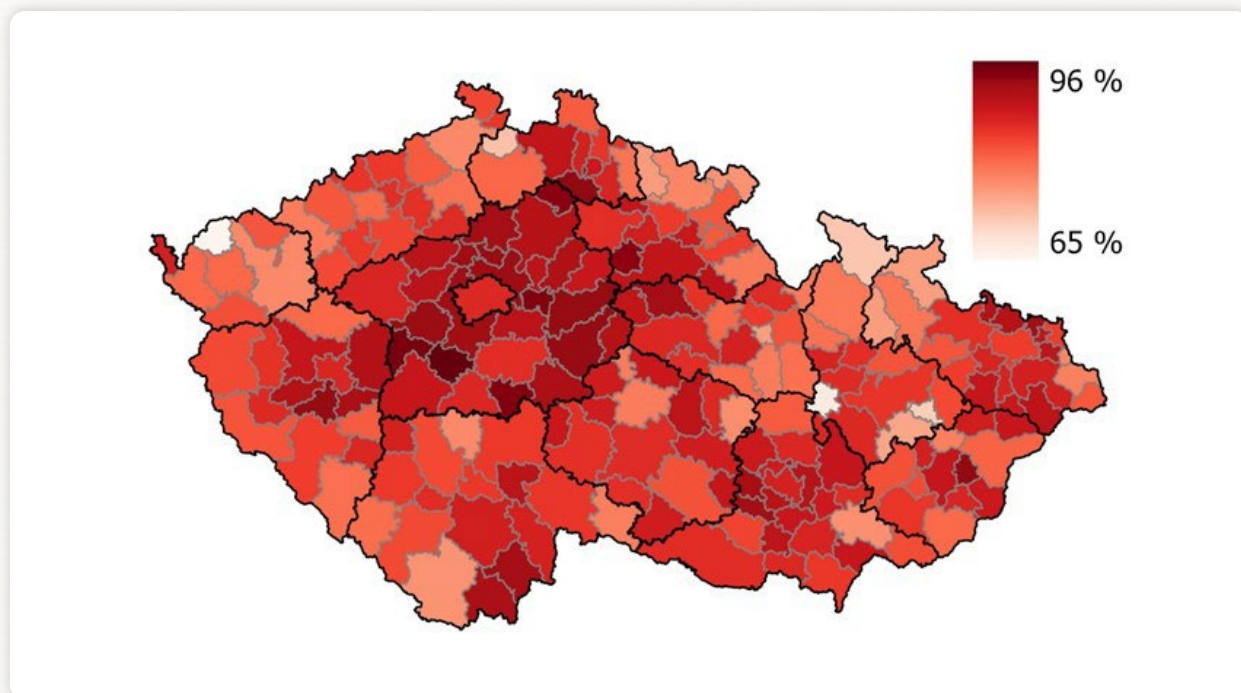
Mapa 14 Indikátor R4 – Podíl zamítnutých žádostí dětí ve věku povinného předškolního vzdělávání ze spádového obvodu o přijetí do MŠ na úrovni SO ORP k 30. 9. 2023. Zdroj dat: MŠMT

I když v naprosté většině ORP se podíl zamítnutých žádostí dětí starších 5 let pohybuje na minimálních úrovních, v části ORP se tento podíl blíží k 10 %, a není tedy zcela zanedbatelný.

Indikátor R5 „Naplněnost MŠ“

R5 = děti docházející do MŠ / evidovaná kapacita

Poslední indikátor vypovídá o podílu dětí docházejících do MŠ k evidované kapacitě. I tuto informaci však musíme chápat jako velmi přibližnou, neboť v řadě případů je uvedena kapacita nižší než počet dětí, které mateřské školy ukazují. Data – pravděpodobně evidované kapacity – tak zjevně obsahují chyby. Kapacity byly buď chybně stanoveny, nebo nejsou dostatečně aktualizovány.

Mapa 15 Indikátor R5 – Naplněnost MŠ k 30. 9. 2023. Zdroj dat: MŠMT

Kartogram ukazuje to, co bylo zřejmé již z dříve prezentovaných údajů – na úrovni krajů je nejvyšší naplněnost mateřských škol ve Středočeském kraji, v prstenci okolo Prahy. Relativně vysokou zaplněnost má rovněž okolí Brna a Plzně.

3.4.3 Shrnutí

Vzhledem k absenci aktuálních kvantitativních dat o poptávce není možné přímo vyhodnotit rozdíly mezi nabídkou a poptávkou. Pro ilustraci situace mohou sloužit data o podílu zamítnutých žádostí, která máme k dispozici pouze u MŠ. Tato data jsou ovšem zkreslena skutečností, že rodiče mohou podat žádosti do libovolného počtu zařízení a také faktem, že řada obcí s více MŠ zřizuje pro všechny MŠ společný spádový obvod.

3.5 Silné stránky a výzvy systému předškolního vzdělávání a péče

V této kapitole předkládáme posouzení silných stránek a výzev systému předškolního vzdělávání a péče. Při jeho posuzování jsme vycházeli jak z dostupné literatury a výpovědí informátorů a informátorek zapojených do kvalitativního šetření, tak z expertní znalosti jednotlivých autorek. Kapitolu jsme pro usnadnění následujících analýz strukturovali dle standardů Rámce kvality EU pro předškolní vzdělávání a péči (viz příloha 3).

3.5.1 Poskytování služeb, které jsou dosažitelné a cenově dostupné všem rodinám a jejich dětem.

Silné stránky

- vysoká dostupnost zařízení pro děti ve věku 3–6 let s výjimkou velkých měst a jejich aglomerací a malých obcí, v nichž není žádné zařízení
- rozmanitá nabídka služeb různých poskytovatelů
- finanční úlevy pro rodiny pobírající vybrané typy dávek sociální podpory

Výzvy

- nízká dostupnost PVP pro děti ve věku 0–3 roky pro všechny rodiny
- nízká finanční dostupnost PVP pro děti ve věku 0–3 roky pro rodiny s nižšími a středními příjmy
- nízká kapacitní dostupnost zařízení pro děti ve věku 3–6 let pro rodiny, které nemají v souladu trvalý pobyt a místo bydliště
- nízká kapacitní dostupnost zařízení pro děti ve věku 3–6 let pro rodiny, které mají místo bydliště ve velkých městech a jejich aglomeracích
- nízká kulturní a finanční dostupnost zařízení pro děti ve věku 3–6 let pro rodiny ohrožené sociálním vyloučením a rodiny s nižším ekonomickým statusem
- omezená provozní doba řady zařízení, která rodičům neumožňuje práci na plný úvazek
- nízká dostupnost informací o systému i o jednotlivých zařízeních pro rodiny cizinců a také pro některé rodiče se sociálním znevýhodněním
- problematické určení spádovosti v některých lokalitách
- výrazné rozdíly v možnostech jednotlivých typů poskytovatelů

3.5.2 Poskytování služeb, které podporují účast, posilují sociální začleňování a přijímají různorodost.

Silné stránky

- existence cílených iniciativ pro zapojení rodičů do rozhodovacích procesů v některých zařízeních PVP
- vytvoření předpokladů pro kontinuální profesní rozvoj personálu mateřských škol a dětských skupin v oblasti poskytování podpory bilingvním dětem
- vysoce individuální přístup k dětem a jejich rodičům zohledňující jejich potřeby v některých zařízeních PVP
- Integrace dětí se SVP v MŠ

Výzvy

- absence formálně ustanovené struktury, která by umožňovala a podporovala systematické zapojení rodičů do rozhodovacích procesů
- vysoká očekávání podmiňující zařazení dětí do předškolního vzdělávání v části MŠ (například vysoká úroveň sebeobsluhy)
- omezená podpora dětem s odlišným sociokulturním zázemím (např. ukrajinské děti, děti z vyloučených lokalit) ze strany řady zařízení PVP, včetně veřejných MŠ
- segregovaný charakter přípravných tříd a přípravného stupně základní školy speciální v některých lokalitách
- nízké zastoupení personálu z marginalizovaných skupin v personálním zajištění zařízení PVP
- nízká míra proškolení personálu PVP v oblasti poskytování podpory bilingvním dětem
- legislativní a finanční uchopení asistenta/ky pečující osoby v DS
- velmi tradiční pojetí některých mateřských škol a výjimečně i dětských skupin, nízká míra flexibility a ochoty zohledňovat potřeby dětí a rodičů

3.5.3 Personál s dobrou kvalifikací a s úvodní i další odbornou přípravou, která jim umožňuje plnit svou profesní úlohu.

Silné stránky

- systematická snaha o posílení profesního statusu pedagogických pracovníků MŠ
- vysoce kvalifikovaný personál v MŠ
- otevřenost systému různým kvalifikacím a odbornostem
- široké spektrum možností dalšího profesního růstu využívané řadou organizací PVP
- možnost upravit další vzdělávání individuálním potřebám jednotlivých pracovníků a pracovnínic
- zastřešující organizace vytvářející podmínky pro vzdělávání personálu vybraných typů PVP (výměny zkušeností, připravovaná série webinářů)
- vysoká motivovanost mnohých poskytovatelů, kteří dbají o vysokou kvalitu personálu

Výzvy

- velmi různorodé přístupy k zajištění možností profesního rozvoje zaměstnanců a zaměstnankyň v různých typech zařízení PVP
- relativně nízká požadovaná kvalifikace pedagogických pracovníků zajišťujících péči o děti starší tří let v DS (postačuje kvalifikace asistenta pedagoga), včetně vedoucích pracovníků a pracovníc
- relativně nízké či absentující vymezení kvalifikace pečujících osob v některých typech zařízení či služeb
- nízká připravenost personálu pro procesy monitorování a hodnocení cílů předškolního vzdělávání a péče jak na úrovni celého zařízení, tak jednotlivých dětí a také skupin dětí dle různých kritérií (například gender, socioekonomický status, SVP aj.)
- nízká připravenost personálu na individualizované vzdělávání na základě potenciálu, potřeb a zájmů jednotlivých dětí
- nízká přístupnost DS pro děti z rodin se sociálním znevýhodněním

3.5.4 Vstřícné pracovní podmínky, včetně profesního vedení, které vytváří příležitosti pro pozorování, reflexi, plánování, týmovou práci a spolupráci s rodiči.

Silné stránky

- zvýšení mezd pedagogických pracovníků v MŠ
- změna financování, PH max umožňuje delší dobu, ve které jsou v MŠ přítomni dva pedagogičtí pracovníci
- příznivý poměr počtu dospělých a dětí v DS, v lesních MŠ a lesních klubech

Výzvy

- nejasná perspektiva ohledně zvyšování mezd u personálu zařízení PVP kromě MŠ
- velké rozdíly v poměru počtu dětí a dospělých v jednotlivých typech zařízení PVP (v MŠ po část provozní doby je možný poměr až 1 : 24, výjimečně až 1 : 28⁸⁵)
- velmi různorodé nastavení pracovních podmínek zaměstnanců a zaměstnankyň v zařízeních PVP podle poskytovatele, skladby personálu a poměru pečujících osob a svěřených dětí
- nízký důraz na vytváření profesních vzdělávacích společenství, včetně omezené možnosti pro vzájemné obohacení dlouholetých pracovníků a pracovníc a nově příchozích
- relativně nízká dostupnost mentorství a supervize v řadě zařízení PVP
- nízké povědomí o výhodách profesionálně poskytované supervize v některých typech zařízení PVP
- výrazně odlišné styly řízení v různých zařízeních (v některých případech je MŠ a ZŠ jeden subjekt, nebo je několik mateřských škol sdruženo do jedné, naopak existují i velmi malá zařízení)

3.5.5 Vzdělávací program založený na pedagogických cílech, hodnotách a přístupech, které umožňují dětem plně dosáhnout svého potenciálu a zabývají se jejich sociálním, emočním, kognitivním a fyzickým rozvojem a jejich pohodou.

Silné stránky

- kvalitní RVP PV zacílený na komplexní rozvoj dítěte a individualizované vzdělávání, kterým se řídí nejen MŠ, ale rovněž CPD
- vhodně koncipovaný program přípravných tříd, který umožňuje zlepšit znalosti a dovednosti zejména těch dětí, které nenavštěvovaly žádné zařízení PVP
- vysoká motivovanost mnohých poskytovatelů, kteří se snaží poskytovat služby v maximální kvalitě a nabízejí promyšlený program

Výzvy

- nízká propracovanost plánů výchovy a péče v některých dětských skupinách
- různorodé pojetí vzdělávacích programů pro děti stejného věku v různých typech zařízení PVP
- kvalita vzdělávání v přípravných třídách se velmi liší, většinou není na tak dobré úrovni jako v MŠ
- nízký důraz vzdělávacích programů na začleňování imigrantských a uprchlických dětí a dětí ze sociokulturně odlišného prostředí
- různorodá vybavenost zařízení knihami a dalšími tištěnými materiály
- různá očekávání rodičů, která jsou v řadě případů protichůdná

3.5.6 Vzdělávací program, který vyžaduje, aby personál spolupracoval s dětmi, kolegy a rodiči a zamýšleli se nad svou vlastní praxí.

Silné stránky

- snaha o zapojování rodičů zejména ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí v některých typech zařízení
- snaha maximálně vyjít vstříc potřebám rodičů v některých zařízeních

Výzvy

- různorodý důraz vzdělávacích programů řady zařízení PVP na možnosti zapojení rodičů, kolegů a kolegyně působících v jiných službách pro děti (včetně zdravotnictví a sociální péče) a dalších aktérů
- různorodý důraz vzdělávacích programů na spolupráci s personálem škol, pokud jde o přechod dětí na základní nebo mateřské školy
- přetrvávající nízká motivace, předsudky a nízká ochota k intenzivnímu zapojování rodičů zejména ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí v některých typech zařízení

3.5.7 Monitorování a hodnocení poskytuje informace na příslušné místní, regionální a/nebo celostátní úrovni, které podporují neustálé zlepšování v kvalitě politiky a praxe.

Silné stránky

- hodnocení MŠ ze strany ČŠI s cílem poskytnutí zpětné vazby založené na kritériích popisujících podmínky, průběh a výsledky vzdělávání na úrovni školy, vzdělávacího programu a vedení pedagogického procesu, které umožňuje sledovat dosahování cílů vzdělávání a vyhodnotit pokrok škol v čase
- hodnocení ČŠI pro účely získání informací pro monitorování a hodnocení systému, přičemž agregované údaje jsou podkladem pro hodnocení efektivity vzdělávací soustavy a jejích částí prezentovaných ve výroční zprávě a tematických zprávách
- propracovaný systém indikátorů a sběru dat v resortu MŠMT
- zahájení prací na informačním systému vzdělávání eEdu

Výzvy

- absence debaty a z ní vyplývající shody na hlavních principech monitorování kvality a efektivity napříč jednotlivými typy zařízení PVP
- absence shody na sadě indikátorů monitorujících celý systém PVP
- velmi různorodá dostupnost informací týkajících se jednotlivých typů zařízení, vzdělávacího programu, který nabízejí, a kvalifikace jejich personálu na celostátní, regionální i místní úrovni
- velké nepravidelnosti v poskytování informační zpětné vazby ohledně efektivity poskytovaných služeb
- velmi různorodá dostupnost relevantních údajů pro zlepšování kvality služeb a profesní rozvoj personálu PVP

3.5.8 Monitorování a hodnocení, které jsou v nejvlastnějším zájmu dítěte.

Silné stránky

- hodnocení MŠ ČŠI - pravidelná činnost založená na promyšlených kritériích (včetně kritéria zaměřeného na to, zda škola umožňuje každému dítěti maximální rozvoj odpovídající jeho možnostem), souhrnné informace přinášejí výroční zprávy

Výzvy

- různorodé začlenění politik zaměřených na ochranu a bezpečnost dětí v jednotlivých typech zařízení PVP
- postupy monitorování a hodnocení jenom do malé míry napomáhají spolupráci mezi všemi zúčastněnými stranami
- absence / nedostatek nástrojů zabývajících se zjišťováním dopadu vzdělávání a péče na rozvoj dítěte
- různorodá dostupnost informací o míře využívání různých metod monitorování pokroku dítěte v různých typech zařízení PVP
- nedostatečné informace o míře využívání participativních hodnotících postupů, které do monitorování a hodnocení zapojují děti

3.5.9 Zúčastněné strany mají jasné a společné chápání své role a úkolů a vědí, že se očekává, že budou spolupracovat s partnerskými organizacemi.

Silné stránky

- řada iniciativ, které vytvářejí prostředí pro sdílené chápání role a úkolů jednotlivých aktérů (například MAPy⁸⁶, projekt TSI)
- úsilí orgánů EU věnované podpoře vytváření platform pro sdílení

Výzvy

- nízká míra spolupráce mezi jednotlivým službami poskytujícími podporu dětem, včetně sociálních a zdravotnických služeb, škol a místních aktérů na lokální i národní úrovni
- nízký důraz na zapojování různých typů aktérů na lokální i národní úrovni
- nízká míra koordinace aktérů odpovědných za jednotlivé předpisy upravující předškolní vzdělávání a péči

3.5.10 Právní předpisy, regulace a/nebo financování podporují pokrok na cestě k všeobecnému nároku na veřejně subvencované nebo financované předškolní vzdělávání a péči a pokrok je pravidelně oznamován všem zúčastněným stranám.

Silné stránky

- postupné vytváření všeobecného právního nároku na účast dětí v PVP
- dostatek informací o nerovném přístupu k tržně orientovaným službám předškolního vzdělávání a péče pro znevýhodněné děti
- využívání alespoň části škály opatření, která míří na snižování nerovností, byť implementace není dostatečná⁸⁷

⁸⁶ Místní akční plán rozvoje vzdělávání (MAP) je produktem spolupráce partnerů v území, stanovuje priority a jednotlivé kroky nutné k dosažení cílů vzdělávací politiky v území na základě místní potřeby a naléhavosti, lokálních přínosů a podloženosti reálnými daty a analýzami z území. Cílem MAPů je zvýšit kvalitu předškolního a základního vzdělávání prostřednictvím systematického přístupu, akčního plánování, inovativních a inhibičních metod, ale především formou spolupráce zřizovatelů, škol a ostatních aktérů. Více zde: <https://opvv.msmt.cz/download/file3010.pdf>

⁸⁷ Například zavedení povinného předškolního vzdělávání.

Výzvy

- postupné vytváření všeobecného právního nároku není zcela naplňováno a automaticky nevede ke zlepšování kvality zařízení PVP
- nedostatečná provázanost různých systémů předškolního vzdělávání a péče, včetně péče v rodině, která vyústí do konceptu, kdy dítě do 3 let má být v soustavné péči matky a k 1. 9. po dovršení třetího roku věku má být zároveň připravené na celodenní institucionální péči, do které je zapojeno s dalšími až 27 cizími dětmi
- nedostatečně propracovaný koncept postupné adaptace dítěte
- nedostatečná škála opatření, která míří na snižování nerovností, například účinná opatření zabraňující účelovému vytváření spádových obvodů, nebo opatření odstraňující různé přístupy k diagnostice lehkého mentálního postižení (LMP) u dětí v jednotlivých zařízeních
- nedostatečné propojení vzdělávací politiky s politikami v oblasti zaměstnanosti a zdraví a sociálními politikami

4. Doporučení pro veřejnou politiku týkající se mapování nabídky a poptávky v sektoru předškolního vzdělávání a péče

Na základě provedených analýz přinášíme doporučení zaměřená na zlepšení situace v oblasti mapování nabídky a poptávky týkající se zařízení PVP. Konkrétnější náměty a sada indikátorů pro národní a regionální úroveň a úroveň jednotlivých center bude součástí výstupu „Návrh komplexního integrovaného rámce pro monitorování a evaluaci předškolního vzdělávání a péče (děti ve věku 0–6 let). „Návrh komplexního integrovaného rámce pro monitorování a evaluaci předškolního vzdělávání a péče (děti ve věku 0–6 let).“

Participativní proces definice indikátorů

Participativní proces zahrnuje aktivní zapojení všech relevantních aktérů, jako jsou pedagogové a pedagožky, rodiče, zřizovatelé a další zúčastněné strany, do vytváření sady indikátorů. Tato sada indikátorů by měla reflektovat nabídku a poptávku v sektoru předškolního vzdělávání a péče, dále by měla zahrnovat národní, regionální a lokální úroveň. Sada indikátorů bude součástí celkového rámce monitoringu a evaluace, který bude obsažen v dokumentu „Návrh komplexního integrovaného rámce pro monitorování a evaluaci předškolního vzdělávání a péče (děti ve věku 0–6 let).“

Přihlížení ke krátkodobým i dlouhodobým cílům

Při výběru indikátorů je důležité zohlednit jak krátkodobé, tak dlouhodobé cíle vzdělávací politiky a sociálních politik na národní i mezinárodní úrovni. Je třeba brát v úvahu hlavní strategické dokumenty pro sektor předškolního vzdělávání a péče, včetně mezinárodních závazků⁸⁸, ke kterým se Česká republika přihlásila.

88

Jedná se zejména o žádoucí podíl účasti v předškolním vzdělávání a péči. V rámci závazků souvisejících s členstvím v EU se v rámci iniciativy Evropského vzdělávacího prostoru členské státy prostřednictvím Rady EU dohodly na cíli, aby se do roku 2030 alespoň 96 % dětí ve věku od 3 let do počátečního věku pro povinné základní vzdělávání účastnilo vzdělávání a péče v raném dětství. V rámci závazků spojených s OSN (Cíle udržitelného rozvoje) se ČR přihlásila k cíli „Do roku 2030 zajistit, aby všechny dívky a chlapci měli možnost kvalitního rozvoje v raném dětství, aby měli přístup k předškolní péči a vzdělání tak, že budou připraveni pro základní vzdělávání“ s indikátorem „podíl dětí zapojených do organizovaného učení rok před zahájením povinného školního vzdělávání“.

Stanovení gesce pro sběr dat

Bude nutné definovat, které úřady nebo instituce budou mít odpovědnost za sběr dat o předškolním vzdělávání a péči. Rozhodnutí o tom, které úřady budou mít odpovědnost za sběr dat, je klíčové pro zajištění efektivního a koordinovaného procesu monitoringu. Toto rozhodnutí musí zohledňovat kompetence a možnosti jednotlivých institucí, aby byly schopny účinně a spolehlivě shromažďovat potřebná data. Zároveň je důležité zajistit transparentní spolupráci mezi těmito institucemi, aby bylo možné dosáhnout co nejvyšší kvality získaných dat.

Vymezení subjektů poskytujících data

Do monitorování a evidence předškolního vzdělávání a péče je třeba zahrnout všechny subjekty poskytující služby v tomto sektoru, bez ohledu na jejich typ. Rozsah subjektů, které budou poskytovat data, by tedy měl být co nejúplnější, aby bylo možné získat komplexní obraz o stavu předškolního vzdělávání a péče, tedy by měl zahrnovat veškeré organizace, které poskytují služby v oblasti předškolního vzdělávání a péče, bez ohledu na to, zda jsou veřejné, soukromé nebo neziskové. Zahrnutí všech typů služeb zajistí, že se data neomezí pouze na určitý segment populace.

Vymezení metodik a nástrojů pro sběr dat

Je nutné vymezit nástroje pro sběr dat a pečlivě popsat metodiky pro jejich získávání, včetně stanovení časového rámce a technických aspektů sběru dat. Metodiky a nástroje pro sběr dat by měly být pečlivě vybrány tak, aby byly schopny získat co nejpresnější a relevantní informace. To zahrnuje stanovení jasných postupů pro sběr dat, včetně časového harmonogramu a frekvence sběru, a zajištění, že použité nástroje jsou vhodné pro sledování potřebných informací.

Zajištění sběru, managementu a archivace dat

Zabezpečení procesů sběru, správy a archivace dat je klíčové pro efektivní vyhodnocení indikátorů mapujících nabídku a poptávku v sektoru předškolního vzdělávání a péče. Proces sběru, managementu a archivace dat musí být řádně organizován a zabezpečen tak, aby bylo možné zaručit jejich integritu a dostupnost pro další analýzu a vyhodnocování. To zahrnuje zajištění kvality dat během sběru, správné zpracování a ukládání dat a implementaci bezpečnostních opatření pro ochranu citlivých informací.

Vytvoření platformy pro sdílení dat

Vytvoření centrální platformy pro sdílení dat umožní efektivní výměnu informací mezi různými aktéry v oblasti předškolního vzdělávání a péče. Tato platforma by měla být navržena tak, aby byla uživatelsky přívětivá a poskytovala přístup k relevantním datům a informacím pro ty, kteří je potřebují.

Zavedení mechanismů pro analýzu a interpretaci dat

Pro efektivní využití získaných dat je nezbytné zavést mechanismy pro jejich analýzu a interpretaci. To zahrnuje použití statistických metod a nástrojů pro identifikaci trendů a vzorců v datech, stejně jako schopnost efektivně interpretovat výsledky analýzy a odvodit z nich relevantní závěry.

Zavedení mechanismů pro reflexi efektivity dat

Kromě samotné analýzy dat je důležité zavést mechanismy pro reflexi efektivity získaných informací. To může zahrnovat pravidelné hodnocení a revizi monitorovacího systému a jeho přizpůsobení potřebám a změnám v prostředí předškolního vzdělávání a péče.

Zpřístupnění informací o předškolním vzdělávání a péči

Učinit informace o možnostech a kapacitách jednotlivých typů předškolního vzdělávání a péče dostupné distančně pro široké spektrum aktérů, včetně rodičů, zřizovatelů a zařízení PVP.

Je vhodné, aby informace o možnostech a kapacitách jednotlivých typů zařízení předškolního vzdělávání a péče byly distančně dostupné pro široké spektrum aktérů. Tato dostupnost následně může přispět k lepší informovanosti a daty podloženému rozhodování rodičů, zřizovatelů, provozovatelů a dalších zúčastněných aktérů. Zároveň je nutné stanovit pravidla pro sdílení tak, aby byla zajištěna ochrana soukromí a důvěrnost dat. To může zahrnovat určení úrovně anonymizace dat při jejich sdílení, stanovení oprávněných příjemců dat a nastavení postupů pro žádosti o přístup k datům.

5. Závěry

Zpráva přinesla přehled typů formálního a neformálního vzdělávání a péče včetně jejich základních charakteristik. Z přehledu je patrné, že nabídka typů formálních i neformálních zařízení předškolního vzdělávání a péče je poměrně široká. Do budoucna je potřeba zvážit, zda je vhodné podporovat všechny typy škol a zařízení, případně v jaké míře, a zohlednit potřeby různých typů rodičů.

Na pestrost nabídky, i když není důsledkem promyšlené politiky, ale spíše živelného vývoje, je možno pohlížet jako na přednost. Různá zařízení vycházejí vstříc potřebám různých dětí a potřebám různých rodičů. Dětské skupiny zamýšlené zejména pro děti ve věku 0,5 až 3 roky svojí menší velikostí umožňují více individualizovat péči, cíleně rozvíjet jednotlivé děti, poskytnout potřebnou podporu dětem se speciálními potřebami a rovněž saturovat potřeby rodičů tím, že je pravidelně informují (například zasíláním fotografií), jak se jejich dítěti daří. Adaptační kroužky, poskytované rodinnými a mateřskými centry, umožňují socializaci dítěte v bezpečném a známém prostředí se zapojením rodičů. Lesní kluby mohou lépe rozvíjet fyzickou odolnost a obratnost dětí, neboť jim menší počet dětí na jednu pečující osobu a přítomnost dvou dospělých osob umožňuje zajistit při fyzických aktivitách dohled a bezpečnost a také značně individualizovaný přístup, díky čemuž mají lepší podmínky pro práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. Personál předškolních klubů pro děti se socioekonomickým znevýhodněním disponují výbornou znalostí potřeb těchto dětí a umějí si získat důvěru jejich rodičů. Velkou výhodou mateřských škol a do značné míry i center předškolních dětí provozovaných středisky volného času je standardizovaná péče poskytovaná kvalifikovanými pedagogy a pedagožkami.

Existuje tedy řada dobrých důvodů pro zachování pestrosti předškolní nabídky a pro obohacování nabídky veřejných mateřských škol díky velké motivaci řady neveřejných zřizovatelů. Nabídka by se však měla stát pro rodiče daleko přehlednější, než je tomu nyní, aby bylo zajištěno, že všichni rodiče budou moci z nabízené pestrosti profitovat. Zároveň by měly být vytvořeny všem poskytovatelům srovnatelné podmínky a měly by být vyžadovány srovnatelné standardy kvality. Ke standardizaci je však nutno přistupovat velmi promyšleně, aby nevedla k demotivaci soukromých poskytovatelů, jejichž vysoké nasazení a motivace jsou nezpochybnitelnou devízou současného stavu.

Zpráva přinesla přehled dostupných informací o nabídce v jednotlivých typech zařízení PVP. Dle aktuálně dostupných dat jsou možnosti kvantitativního vyhodnocení nabídky velmi omezené, důvodem je kvalita dostupných dat, a to jak dat o populaci, tak dat o kapacitách zařízení.

Pro sledování nabídky jsme navrhli sadu indikátorů, které udávají poměr kapacity příslušného typu zařízení k počtu dětí příslušné věkové kohorty. Praktickou využitelnost těchto indikátorů bude ještě nutné ověřit na modelových příkladech zohledňujících potřeby jednotlivých typů aktérů.

Kvalitativní šetření mezi poskytovateli početně nejvíce zastoupených typů služeb potvrdilo problémy identifikované v předchozích šetřeních – nedostatečné finanční, prostorové a personální kapacity. Řada problémů je zároveň důsledkem omezené kvality dostupných

dat, nastavení procesů jejich vyhodnocování a absence systematického společného strategického plánování sousedících a zároveň dopravně vhodně propojených obcí.

Systém sběru dat o poptávce po různých formách předškolního vzdělávání a péče v České republice chybí. Dle dostupných dat nabídka v mnoha ORP neodpovídá poptávce, poptávka i nabídka je z regionálního hlediska rozložena velmi nerovnoměrně. Vzhledem k absenci aktuálních kvantitativních dat o poptávce není možné přímo vyhodnotit rozdíly mezi nabídkou a poptávkou. Pro ilustraci situace mohou sloužit data o podílu zamítnutých žádostí, která jsou ovšem zkreslena skutečností, že rodiče mohou podat žádosti do libovolného počtu zařízení a také faktem, že řada obcí s více MŠ zřizuje pro všechny MŠ společný spádový obvod.

Kvantitativní mapování ukázalo, že poptávka po předškolním vzdělávání v mateřských školách převyšuje nabídku zejména v prstenci okolí Prahy a dalších velkých měst. Kapacita dětských skupin pokrývá populaci 1,5–3 roky, pro kterou je primárně určena, ve většině ORP nejvýše z 10 % (viz mapa 3).

Z analýzy silných a slabých stránek systému PVP vyplývá, že systém předškolního vzdělávání a péče čelí čtyřem hlavním výzvám.

První výzvou je absence dostatečně kvalitních dat o nabídce a poptávce, která komplikuje monitorování a vyhodnocování, ale také přístup občanů k informacím, na základě kterých by mohli činit informovaná rozhodnutí.

Druhou výzvou je chybějící shoda na představě, jaké mají být primární cíle systému předškolního vzdělávání a péče, jak má být tento systém organizován a řízen, zda má podléhat společným standardům a případně jaký má být charakter těchto standardů.

Třetí výzvou je velmi různorodé nastavení jednotlivých typů zařízení PVP. Zatímco PVP zřizovaná v gesci MŠMT v mnoha ohledech těží z dlouhodobé tradice, ale do relativně malé míry zohledňují potřeby a přání rodičů, zařízení zřizovaná v gesci MPSV přinášejí nová pojetí a individualizovanější nabídku péče a vzdělávání, nicméně kladou na rodiče nesrovnatelně vyšší finanční nároky než MŠ. V nejasně vymezené zóně mezi nimi leží relativně široká škála zařízení, která vznikla především kvůli potřebě reagovat na poptávku neuspokojenou státní vzdělávací politikou a politikou zaměstnanosti. Tato zařízení „šedé zóny“ fungují jako specifický typ inovátorského inkubátoru, který se ve fluidním systému pohybuje na dynamicky se měnícím rozhraní definovaném na jedné straně měnícími se potřebami různých skupin rodičů a na straně druhé rovněž se měnícími možnostmi poskytovatelů danými legislativou a dalšími podmínkami.

Čtvrtou výzvou je skutečnost, že ač v systému PVP existuje řada opatření, které se snaží podporovat zapojení dětí s různými typy znevýhodnění, chybí společný rámec, který by dal této podpoře sdílené zacílení a dostatečnou podporu.

V závěrečné části zpráva přináší doporučení pro veřejnou politiku, je zaměřena specificky na oblast mapování nabídky a poptávky, která přináší řadu návrhů, jak procesy mapování zefektivnit.

Literatura

- Asociace lesních MŠ. Obsah Standardů kvality. <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/standardy-kvality/obsah-standardu-kvality.html> (navštíveno 22. 1. 2024)
- Asociace provozovatelů dětských skupin. (2020). Průzkum mezi členy asociace provozovatelů dětských skupin a mikrojeslí.
- Barvíková, J., Hohne, S., Paloncyová, J., Svobodová, K. (2018). Průzkum veřejného mínění na vybudování tzv. mikrojeslí a umisťování dětí mladších tří let do takového zařízení služeb péče o děti.
- Česká školní inspekce. (2023). Kvalita vzdělávání v České republice. Výroční zpráva 2022/2023. Praha: ČŠI [online], dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2023_p%C5%99%C3%ADlohy/Dokumenty/VZ_2023_e-verze_final.pdf (cit. 26. 1. 2024)
- Člověk v tísni, o.p.s. (2023). Výroční zpráva 2022. Praha: Člověk v tísni o.p.s. [online], dostupné z: https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/2043/file/cvt_vz2022_web.pdf (cit. 27. 1. 2024)
- European Union. (2022). Indicators for early childhood education and care. Reconsidering some aspects of the Barcelona target for younger children. Dostupné z <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC130350> (cit. 5. 5. 2024)
- Greger, D., Simonová, J., Holečková, P., & Seidlová Málková, G. (2021). Ověření dopadů zavedení povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání. Závěrečná zpráva. Praha: ÚVRV PedF UK.
- Grůzová, L., Jarkovská, L., Kampichler, M., Slezáková, K. (2022). Svět pro děti do tří let, Brno: Masarykova univerzita.
- Hohne, S., Paloncyová, J., Žáčková, L. (2021). Metodika indikátorů komplexního výzkumu o situaci rodin s dětmi. Praha: RILSA.
- Charita Česká republika. (2023). Výroční zpráva 2022. Praha: Charita Česká republika [online]., dostupné z: <https://www.charita.cz/res/archive/044/005392.pdf?seek=1690554841> (cit. 27. 1. 2024)
- Křečková Tůmová, N., Nešporová, O., Svobodová, K. (2023). Rodiny s dětmi v letech 2018–2022. Praha: RILSA.
- Lánská, K., Ranglová, K., Sedláčková, P. a kol. (2015). Průvodce nízkoprahovými předškolními kluby. Předškolní vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí a spolupráce s jejich rodinami. Praha: Člověk v tísni, o. p. s., [online]. dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/451/file/1433496417-predskoly-web.pdf> (cit. 27. 1. 2024)
- Kováčková, V. (2023). Analýza demografického vývoje na úrovni ORP.
- Median, s.r.o. (2023a). Realizace a vyhodnocení fokusních skupin, Tematická oblast 2, 3. dílčí zpráva: Odložené nástupy dětí do MŠ ve vybraných regionech.
- Median, s.r.o. (2023b). Realizace a vyhodnocení fokusních skupin, Tematická oblast 3, 6. dílčí zpráva: Obce a jejich vztah k dětským skupinám.
- MPSV. (2022). Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí. Praha: MPSV.
- MŠMT. (2021). Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: MŠMT. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-rvp-pz/>
- Paloncyová, J., Barvíková, J., Kuchařová, V., Psychlová, K. (2014). Nové formy denní péče o děti v České republice. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_381.pdf
- Paloncyová, J., Hohne, S. (2023). Dětské skupiny a rodinná centra – jejich fungování a přístup dětí se specifickými potřebami k těmto službám, Praha: RILSA.
- Platforma pro včasnou péči (PVP). (2021). Dotazníkové šetření u 30 členských organizací v přímé péči s rodinami ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.
- Prokop, D., Kavanová, M., Škvrňák, M., Kunc, M., Gargulák, K., Levinský, M., Bicanová, J. (2023). Hlas Ukrajinců: vzdělávání dětí. PAQ Research. Dostupné z: <https://www.paqresearch.cz/post/vzdelavani-ukrajina-nova-vlna>.
- Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. (2023). Školství: nestátní školy; pluralita a právo rodičů na alternativu ve vzdělávání; kapacitní důvody jako kritérium regulace vzdělávací soustavy. <https://sbirka.nssoud.cz/cz/skolstvi-nestatni-skoly-pluralita-a-pravo-rodicu-na-alternativu-ve-vzdelavani-kapacitni-duvody-jako-kriterium-regulace-vzdelavaci-soustavy.p4559.html>

Sirovátka, T., Jahoda, R., Malý, I. (2023). Access for children in need to the key services covered by the European Child Guarantee: Czechia. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Sít pro rodinu. (2023). Výroční zpráva Sítě pro rodinu 2022, Praha: Sít pro rodinu, dostupné z: <https://sitprorodinu.cz/o-nas/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-2022.html>

Syslová, Z., Borkovcová, I., Průcha, J. (2014). Péče a vzdělávání dětí v raném věku.

Syslová, Z., Najvarová, V. (2021). Přehledová studie výzkumů předškolního vzdělávání v České republice v letech 2011–2020.

Šafářová, K., Kavanová, M., Ostrý, M., Kořínek, A., Škvrňák, M., Kunc, M. (2023a). Vzdělávání dětí uprchlíků v Česku, 6. vlna výzkumu Hlas Ukrajinců: červen 2023. Praha: PAQ Research. <https://www.paqresearch.cz/post/vzdelavani-uprchlici-leto-2023/>

Šafářová, K., Škvrňák, M., Prokop, P., Kunc, M. (2023b). Vzdělávání a učení dětí ukrajinských uprchlíků v Česku, 7. vlna výzkumu Hlas Ukrajinců: listopad 2023. Praha: PAQ Research. <https://www.paqresearch.cz/post/jazyk-skolni-dochazka-uprchlici-listopad2023-2/>

Zykanová, T. a Janhubová, K. (2020). Analýza dostupnosti zařízení péče o děti v předškolním věku. Praha: MPSV.

ÚZIS. (2020). Zdravotnictví ČR: Stručný přehled činnosti oboru krizové centrum, komunitní psychiatrická sestra, dětský stacionář, další dětská zařízení, stacionář pro dospělé, psychoterapeutický stacionář za období 2007–2020. Praha: ÚZIS.

ÚZIS. (2021). Zdravotnická ročenka České republiky. Praha: ÚZIS.

Příloha 1 Přehled zdrojů informací pro mapování nabídky a poptávky

Název	Vypracoval	Typ	Týká se	Zdroj dat	Od	Z roku
Dětské skupiny a rodinná centra – jejich fungování a přístup dětí se specifickými potřebami k těmto službám	RILSA	Studie/ výstup projektu	DS, MC	Vlastní dotazníkové šetření, FS		2023
			Obecné	Životní podmínky ČR (EU-SILC)	ČSÚ	2022
			Obecné - EU	Formal child care by duration and age group	EUROSTAT	2022
			Obecné	Demografická ročenka ČR	ČSÚ	2021 (nyní dostupná i 2022)
			Obecné	Statistika v souvislosti s válkou na Ukrajině	MVČR	2022 (aktualizováno měsíčně, aktuální data dostupná)
			MŠ, DS	Hlas Ukrajinců: vzdělávání dětí	PAQ	2022
Realizace a vyhodnocení fokusních skupin, Tematická oblast 3, 6. dílčí zpráva: Obce a jejich vztah k dětským skupinám	Median, s. r. o. pro MPSV	Dílčí zpráva projektu	DS	Vlastní FS		2023

Analýza dostupnosti zařízení péče o děti v předškolním věku	MPSV	Analýza	MŠ, DS, Živnosti	Rejstřík MŠMT – statistický výkaz S 1-01 o MŠ	MŠMT	2018
			Živnosti	Sestava podnikatelů a jejich provozoven	MPO	2018
			Obecné	Počet obyvatel v obcích	ČSÚ	2018 (data aktualizována, dostupná k 1. 1. 2023)
			DS	Evaluační zpráva výzev 35 a 36 Operačního programu Zaměstnanost (evaluace dětských skupin)	MPSV	2017
Analýza demografického vývoje na úrovni ORP	MPSV	Analýza	Obecné	Demografické statistiky, Sčítání lidu, domů a bytů	ČSÚ	2022, 2021
			MŠ	Rejstřík škol a školských zařízení	MŠMT	2022
Realizace a vyhodnocení fokusních skupin, Tematická oblast 2, 3. dílčí zpráva: Odložené nástupy dětí do MŠ ve vybraných regionech	Median, s.r.o pro MPSV	Dílčí zpráva projektu	MŠ	Vlastní data – FS		2023
Nové formy denní péče o děti v České republice	Paloncyová pro MPSV	Monografie projektu	MŠ, Živnosti, Poptávka	Vlastní data – výzkum v ČR, spolupráce s FR		2013
				Demografická data	ČSÚ	
				Situace rodičů s dětmi do sedmi let na trhu práce podle výsledků výběrových šetření pracovních sil	Hora, O. (Gender, rovné příležitosti, výzkum)	2009
				Češky: nevyužitý potenciál země	Kalíšková, Munich (CERGE)	2012
				Kvalifikovanost učitelů – hlavní výsledky dotazníkového šetření	MŠMT	2009
				Analýza podmínek a možností zařazení dětí od dvou let věku do mateřských škol a vyhodnocení dalšího řešení rozšíření péče o děti do tří let.	MŠMT	2011

				České školství v mezinárodním srovnání 2013	MŠMT	2013
				Rodina, zaměstnání, vzdělání. Série výzkumných sond rodin v různých fázích rodinného cyklu	RILSA	2006 (možný ekvivalent Rodiny 2018–2022?)
Regionální potřebnost	MPSV	Interní dokument	DS	Statistika obyvatel	ČSÚ	2021
				Informativní počty obyvatel v obcích	MVCR	2021
				Zápisy do předškolního vzdělávání	MŠMT	2022
				Analýza dostupnosti zařízení péče o děti v předškolním věku	MPSV	2022
Vyplatí se částečný úvazek při rodičovské dovolené?	MPSV	Model	Poptávka		ČSÚ, EU-ROSTAT, MPSV, ÚP ČR	
Průzkum veřejného mínění na vybudování tzv. mikrojeslí a umístování dětí mladších tří let do takového zařízení služeb péče o děti	RILSA		DS	Nové formy denní péče o děti v České republice	Paloncyová a kol.	2014
			Živnosti	Počty vázaných živností	MPO	2017
			Poptávka	Výzkum veřejného mínění zaměřený na sladění pracovního a rodinného života a rovnost žen a mužů v oblasti rodinné politiky a trhu práce (pro MPSV)	SocioFaktor	2016
			Výdělečná činnost matek	OECD Family Database	OECD	2018
Systém denní péče o děti do 6 let ve Francii a v České republice	RILSA	Studie v rámci projektu Nové formy denní péče	MŠ, Živnosti, Poptávka, Nabídka	Harmonizace rodiny a zaměstnání	RILSA a STEM MARK	2005
				Série empirických sond rodin v různých fázích rodinného cyklu v rámci projektu „Komplexní analýza sociálně-ekonomické situace rodin v České republice a návrhy na prorodinná opatření“	Sociologický ústav AV ČR, STEM	2002
				Výběrové šetření pracovních sil	ČSÚ	2010

				Zaměstnání a péče o děti. Dotazníkové šetření v rámci projektu „Zaměstnání a péče o malé děti z perspektivy rodičů a zaměstnavatelů“	RILSA, STEMMARK	2005
Metodika indikátorů komplexního výzkumu o situaci rodin s dětmi	RILSA	Metodika				
				European Values Study	Masarykova univerzita	1991, 1999, 2008, 2017/18
Access for children in need to the key services covered by the European Child Guarantee: Czechia	Masarykova univerzita pro ESPAN	Zpráva	MŠ, DS, zaměření na znevýhodněné děti	Analytická zpráva výzkumu šetření o dětských skupinách, jejich nastavení a vnímání poskytovateli a rodiči.	MPSV	2019
				Náklady na provoz dětských skupin. Zpráva z dotazníkového šetření	Zamykalová, Vojtíšková pro MPSV	2020
				Net childcare costs for parents using childcare facilities	OECD	2023
				Zpráva o stavu romské menšiny	Úřad vlády	2021
				Statistická ročenka školství	MŠMT	2022
				Analýza dostupnosti zařízení péče o děti v předškolním věku. Aktualizace pro rok 2020 se zaměřením na strategie rodičů.	MPSV	2022
				Veřejná podpora míst ve školách se vyplatí: analýza výnosů a nákladů	Kalíšková et al. (CERGE)	2016
Péče a vzdělávání v raném věku	Syslová, Borkovová, Průcha	Publikace	MŠ, DS, Přípravné třídy	Key data on Education in Europe	EURYDICE	2012
				Analýza podmínek a možností zařazení dětí od dvou let věku do mateřských škol a vyhodnocení dalšího řešení rozšíření péče o děti do tří let	MŠMT	2013
				Reviews of Evaluation and Assessment in Education: Czech Republic	Santiago, P. pro OECD	2012
				Monitorování realizace kurikulární reformy v mateřských školách – zpráva	VÚP	2011

Přehledová studie výzkumů předškolního vzdělávání v České republice v letech 2011–2020	Syslová, Najvarová	Přehledová studie	MŠ	75 studií v odborných publikacích		
Průzkum mezi členy asociace provozovatelů dětských skupin a mikrojeslí	Asociace provozovatelů dětských skupin	Výsledky průzkumu	DS	Vlastní dotazníkové šetření		2020
Platforma pro včasnou péči – analytická skupina	Platforma pro včasnou péči	Výstupy šetření	Předškolní kluby, MŠ	Vlastní dotazníkové šetření		
Zápisy do MŠ	Platforma pro včasnou péči	Evaluace kampaně	MŠ	Vlastní data		
Hodnocení ČŠI a materiální podpora MŠ	PAQ	Výsledky výpočtů	MŠ	Přesný zdroj nejasný, vlastní výpočet	ČŠI	2022
Účast, dvouletí, odklady, nedokončování	PAQ	Výsledky výpočtů	MŠ	Přesný zdroj nejasný, vlastní výpočet		2020–2023
Sladování práce a rodiny formou pomoci s péčí o děti v domácnosti rodičů aneb proč stát podporuje práci chův „načerno“?	Kopečná, E.	Odborné pojednání, shrnutí vlastní dlouholeté praxe	Chůvy	Východiskem je dlouholeté sledování problematiky, poskytování rekvalifikačních kurzů chův, zprostředkování chův do domácností		

Příloha 2

Podrobný popis metodiky

Sběr dat

Data byla sbírána v několika postupných krocích.

Fáze I – výzva ke sdílení dat

Na prvním setkání pracovní skupiny projektu dne 20. září 2023 byli členové a členky skupiny požádáni o jakékoli materiály, analýzy, výzkumy, data či nástroje, které se týkají nabídky a poptávky ohledně formálních i neformálních služeb předškolního vzdělávání a péče a současného systému a praxe monitorování a evaluace v oblasti předškolního vzdělávání a péče v České republice. Poptávány byly materiály jednotlivých aktérů i materiály z jiných zdrojů, se kterými se ve vlastní praxi setkali.

Fáze II – shromáždění informací o dostupných zdrojích dat

V další fázi došlo na jednání 23. října 2023 k upřesnění dostupných zdrojů dat ze strany institucí státní správy (MPSV, MŠMT, ČŠI) a RILSA. V návaznosti na tuto schůzku byla stanovena struktura dat pro následující analýzy.

Fáze III – utřídění získaných dat

Materiály shromážděné v průběhu Fáze I byly rozděleny do dvou kategorií: Zdroje dat a Analýzy dat.

Fáze IV – vytvoření plánu pro dodatečné sběry dat

Dne 1. prosince 2023 byl aktuální plán přípravy zprávy představen členkám a členům pracovní skupiny projektu, kteří doplnili další zdroje dat a navrhli účastnice a účastníky rozhovorů a skupinových rozhovorů. Následně byl sestaven seznam informátorů a vytvořen plán rozhovorů. Zároveň vznikla první verze osnov rozhovorů a skupinových rozhovorů.

Fáze V – získání dalších primárních dat

Kvantitativní data

Kvantitativní data byla získávána z evidencí ministerstev, ČSÚ a poskytovatelů předškolní péče s cílem zmapovat míru využívání různých typů zařízení a jejich dostupnost v jednotlivých obcích s rozšířenou působností (ORP). Níže popisujeme datové zdroje, které byly k mapování využity.

Evidence mateřských škol, přípravných tříd a přípravného stupně ZŠ speciální (MŠMT)

Pro mapování byla využita data ze statistického sběru dat, který proběhl na podzim 2023. Konkrétně byly využity tyto statistické výkazy: S1-01 (Výkaz o mateřské škole),

S 51-01 (Výkaz o zápisu k předškolnímu vzdělávání v mateřské škole) a S 4c-01 (Výkaz o přípravné třídě základní školy a o přípravném stupni základní školy speciální). Dále byla využita data o kapacitě mateřských škol z rejstříku škol a školských zařízení, která byla poskytnuta MŠMT 11. 12. 2023. Bylo by ještě možno využít výkaz S 4-01 (Výkaz o mateřské – základní škole při zdravotnickém zařízení), ten jsme však nezpracovávali, neboť naším cílem bylo získat rámcovou informaci a dětí navštěvujících mateřskou školu při zdravotnickém zařízení bylo k 30. 9. 2023 v celé ČR pouze 858 (ve srovnání s celkovým počtem 364 491 dětí v MŠ), jejich počet se navíc v průběhu roku proměňuje. Tyto děti mívají také často svoji „kmenovou“ školu - můžou být tedy vykázány i ve výkaze S 1-01, případně S 4c-01.

Byla využita data o zápisu a docházce dětí v jednotlivých věkových kohortách do různých typů mateřských škol (běžná, lesní, zřízená podle § 16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, neveřejná) a přípravných tříd a přípravného stupně ZŠ speciální. Data MŠMT je možno zpracovávat v libovolném územním členění, neboť obsahují všechny potřebné identifikátory.

Evidence dětských skupin (MPSV)

Pro mapování byla využita data z registru dětských skupin generovaná z Žádosti o udělení oprávnění k poskytování péče o dítě v dětské skupině a Oznámení o změně v evidenci poskytovatelů služby péče o dítě v dětské skupině a z povinných příloh doručených k těmto žádostem, která nám byla poskytnuta MPSV k 6. 12. 2023 z Evidence poskytovatelů služby péče o dítě v dětské skupině, vedené MPSV dle zákona č. 247/2014 Sb. k 6. 12. 2023.

Datový soubor bohužel obsahuje pouze informace o kapacitě dětských skupin, nikoli o počtu dětí, které do nich skutečně docházejí. Informace o počtu dětí, které do dětských skupin docházejí, by teoreticky bylo možno získat z žádostí o poskytnutí dotace. Financování je ovšem hrazeno z různých zdrojů, tedy na MPSV žádá pouze část poskytovatelů. Informace o počtu dětí, které do dětských skupin docházejí, by teoreticky bylo možné získat z údajů ze smluv pro účely poskytnutí státního příspěvku na provoz. Část poskytovatelů však hradí výdaje na provoz z jiných zdrojů. Centrální evidence žádostí o poskytnutí dotace příspěvku neexistuje. Data tím pádem neobsahují ani informace o věku dětí, které je navštěvují, jejich využitelnost je tedy značně limitovaná.

Evidence středisek volného času (MŠMT)

Výkaz Z-15-1 obsahuje informaci o počtu předškolních dětí, které pravidelně docházejí do středisek volného času. Výkaz bohužel neumožňuje odlišit děti, které docházejí do nějakého kroužku a děti, které docházejí do center předškolních dětí, která mnohde fungují jako polodenní mateřská škola pro děti od 2 do 6 let (podrobněji viz kapitola Centra pro předškolní děti (CPD) na straně 26).

Informace o lesních klubech (Asociace lesních MŠ)

Asociace lesních MŠ sdružuje lesní mateřské školy (LMŠ), které jsou zapsány ve školském rejstříku (a tudíž se nacházejí v evidenci MŠMT a jsou obsaženy ve výkazu S 1-01 pod kódem A15), a lesní kluby (LK) které nejsou jinde evidovány, pokud nefungují v režimu dětské skupiny. Pro účely této zprávy byla Asociací lesních MŠ poskytnuta data o lesních klubech, které jsou členy asociace, ovšem pouze s identifikací kraje. V datech je informace o kapacitě klubu, o počtu dětí, které jej navštěvují a o počtu

dospělých, kteří o děti pečují. Jedná se o informaci pouze o části lesních klubů působících v ČR, neboť všechny kluby nejsou členy asociace. Informace o celkovém počtu LK na území ČR není dostupná.

Data o počtu dětí v jednotlivých věkových skupinách (ČSÚ)

Český statistický úřad poskytl databázi s počty dětí narozených od roku 2015 do roku 2022 v jednotlivých měsících podle ORP. Informace o měsíci narození byla potřebná k tomu, aby bylo možno vztahovat údaje o docházce dětí do mateřských škol, přípravných tříd a přípravného stupně ZŠ speciální k příslušným věkovým skupinám. Dle informací ČSÚ však data nemusejí obsahovat aktuální informaci, neboť v nich není zohledněno stěhování obyvatelstva. Velikosti jednotlivých věkových skupin budou tedy pravděpodobně podhodnoceny, neboť nebudou zahrnovat ukrajinské děti, které se do ČR přistěhovaly v reakci na ruskou invazi v letech 2022 a 2023.

Kvalitativní data

V průběhu prosince byly připraveny osnovy rozhovorů, které byly předloženy k připomínkám vedoucí oddělení rodinné politiky RILSA Mgr. Janě Paloncyové, Ph.D. Osnovy byly upraveny na základě poskytnutých připomínek. V průběhu ledna pak proběhly rozhovory a skupinové rozhovory s jednotlivými aktéry na straně poptávky i nabídky. Při výběru informátorů bylo zohledněno zastoupení jednotlivých typů zařízení, zřizovatelů i uživatelů a uživatelů. Aktéři, kteří poskytli informace o nabídce, byli voleni postupně tak, aby poskytli chybějící informace a zodpověděli otázky, které se postupně vynořovaly, tedy přispívali k nasycení dat.

Přehled aktérů na straně nabídky, kteří byli zapojeni do rozhovorů a skupinových rozhovorů:

- zástupce Sdružení místních samospráv,
- zástupkyně Platformy pro včasnou péči,
- provozní ředitelka Asociace dětských skupin,
- zřizovatelka lesního klubu v Praze 4,
- zaměstnankyně organizace META, o.p.s., která poskytuje asistenci týkající se vzdělávacích služeb ukrajinským matkám,
- dvě zaměstnankyně DDM v Praze 4, které mají na starosti centra pro předškolní děti (CPD),
- vedoucí oddělení volného času z odboru školství, mládeže a sportu Magistrátu hl. m. Prahy,
- předseda Sdružení pracovníků domů dětí a mládeže v České republice,
- výkonná ředitelka komunitního rodinného centra,
- jednatelka společnosti Domestica,
- tři ředitelky ZŠ vzdělávajících romské žáky.

Na straně poptávky proběhl rozhovor se zástupcem ostravské organizace Awen Amenca, která pečuje o vzdělávání romských dětí, a individuální a skupinové rozhovory s 45 matkami a pěstounkami z celé ČR. Respondentky byly vybrány tak, aby se jejich děti nacházely v různých rodinných situacích, využívaly různých typů služeb PVP, žily v různých částech ČR, a pocházely ze sídel různé velikosti a měly různé specifické potřeby. Ve všech případech se jednalo o ženy, což je v souladu s tím, že téměř ve

všech případech péči o děti před jejich docházkou do PVP zajišťují ženy, a ženy tak intenzivněji řeší skloubení péče o dítě a svého studia a/nebo pracovní činnosti. Dotazovali jsme se například následující skupiny matek:

- ukrajinské matky, držitelky dočasné ochrany,
- matky cizinky,
- romské matky/pěstounky,
- matky samoživitelky a matky s dětmi ve střídavé péči,
- matky dětí se zdravotním postižením/speciálními vzdělávacími potřebami,
- matky dětí navštěvujících dětské skupiny,
- matky dětí navštěvujících lesní kluby,
- matky dětí navštěvujících centra pro předškolní děti při DDM,
- matky dětí navštěvujících veřejné mateřské školy,
- matky dětí navštěvujících soukromé mateřské školy,
- matky dětí navštěvujících adaptační kroužky při mateřském centru.

Analýza dat

Výše uvedená data byla použita pro výpočet 15 indikátorů charakterizujících nabídku a poptávku a rozdíly mezi nimi. Možnosti kvantitativních analýz jsou velmi limitované, neboť pro většinu zařízení (vyjma mateřských škol) neexistují žádné evidence, nebo tyto evidence poskytují pouze základní informaci bez podrobnějšího členění (případ dětských skupin). Postup výpočtu a informace týkající se limitů dostupných dat jsou uvedeny u jednotlivých indikátorů.

Data z rozhovorů a skupinových rozhovorů byla opakovaně analyzována a kódována otevřeným kódováním. Z kódů pak byly vytvořeny kategorie, které byly detailněji popsány v částech věnovaných výsledkům z kvalitativního sběru dat. Vzhledem k omezenému časovému období pro sběr kvalitativních dat proběhlo pouze první kolo analýzy kvalitativních dat. Data budou rovněž intenzivněji analyzována a vytěžena v následujících zprávách o současném systému a praxi monitorování a evaluace předškolního vzdělávání a péče a využita při formulaci doporučení.

Příloha 3

Rámec kvality pro předškolní vzdělávání a péči

Děti mají právo na cenově dostupné a kvalitní vzdělávání a péči v raném věku⁸⁹.

Evropský pilíř sociálních práv

Učení a vzdělávání začínají narozením a předškolní věk má největší vliv v životě dětí, protože vytváří základy pro jejich celoživotní rozvoj. Tento rámec kvality poskytuje hlavní zásady a zajišťuje evropský přístup k vysoce kvalitním systémům předškolního vzdělávání a péče na základě osvědčených postupů v členských státech EU a nejnovějšího výzkumu. Zahrnuje deset prohlášení o kvalitě, která jsou strukturována v pěti širších oblastech kvality: přístup, zaměstnanci, vzdělávací program, monitorování a hodnocení, jakož i správa a financování. Deset prohlášení o kvalitě popisuje hlavní črty vysoce kvalitních služeb, jak byly určeny v praxi. Rámec kvality je nástroj správy zaměřený na poskytování orientace pro vytváření a podporu systémů předškolních a vzdělávacích systémů. Aby byly možné sebehodnocení a další úvahy, rámec uvádí i seznam ukazatelů, které lze použít na celostátní, regionální a místní úrovni.

Hlavním účelem rámce je poskytovat kvalitní předškolní vzdělávání a péči pro všechny děti a jeho vytváření se řídí těmito zásadami:

- vysoce kvalitní služby mají zásadní význam při podpoře rozvoje dětí a jejich učení a z dlouhodobého hlediska při posilování jejich šancí na vzdělávání,
- zásadní význam má účast rodičů jako partnerů těchto služeb – rodina je nejdůležitějším místem pro růst a rozvoj dětí a rodiče a opatrovníci jsou zodpovědní za dobré životní podmínky, zdraví a rozvoj každého dítěte,
- služby předškolního vzdělávání a péče musí být zaměřeny na děti, musí aktivně děti zapojovat a oceňovat názory dětí.

Rámec kvality EU pro předškolní vzdělávání a péči⁹⁰

PŘÍSTUP ke kvalitním službám předškolního vzdělávání a péče **pro všechny děti** přispívá k jejich zdravému rozvoji a úspěchu ve vzdělávání, pomáhá zmenšovat sociální nerovnost a rozdíly mezi dětmi z různých socioekonomických prostředí. Spravedlivý přístup má také zásadní význam pro to, aby se rodiče, zejména ženy, pružně (znovu) začleňovali do trhu práce.

Prohlášení o kvalitě:

1. Poskytování služeb, které jsou dosažitelné a cenově dostupné všem rodinám a jejich dětem.

Všeobecný právní nárok na služby předškolního vzdělávání a péče představuje pevný základ pro oslovení všech dětí. Jako základ pro odhad dalších potřeb a úpravu kapacity mohou sloužit údaje o obyvatelstvu a průzkumy mezi rodiči, pokud jde o poptávku po místech v zařízeních předškolního vzdělávání a péče.

Poskytování služeb může řešit překážky, které mohou bránit rodinám a dětem v účasti. To může zahrnovat úpravu požadovaných poplatků za předškolní vzdělávání a péči, aby byl umožněn přístup i domácnostím s nízkými příjmy. Existují i důkazy o tom, že pružnost v provozní době a dalších opatřeních může umožnit účast zejména dětí pracujících matek a dětí z menšinových nebo znevýhodněných skupin.

Poskytování služeb, které jsou rovnoměrně rozloženy v městských a venkovských oblastech, blahobytných a chudých čtvrtích a v regionech, může rozšířit přístup pro znevýhodněné skupiny ve společnosti. Dosažitelnost a cenová dostupnost vysoce kvalitních služeb ve čtvrtích, v nichž bydlí chudé rodiny, etnické menšiny nebo rodiny migrantů, má údajně největší dopad na podporu spravedlnosti a sociálního začleňování.

2. Poskytování služeb, které podporuje účast, posiluje sociální začleňování a přijímá různorodost.

Zařízení předškolního vzdělávání a péče mohou aktivně podporovat účast zapojením rodičů, rodin a pečovatelů do rozhodovacích procesů (např. do rodičovských výborů). Oslovení rodin – zejména žen a znevýhodněných nebo menšinových či migrantských rodin – cílenými iniciativami jim umožňuje, aby vyjadřovaly své potřeby a aby byly zohledňovány při přizpůsobování služeb požadavkům místních komunit.

Lze podporovat nábor pracovníků z marginalizovaných, migrantských nebo menšinových skupin, protože bylo prokázáno, že je výhodné, když složení personálu v zařízeních předškolního vzdělávání a péče odráží různorodost v komunitě.

Vytváření prostředí, které je vůči dětem vstřícné a které si cení jejich jazyky a původ, přispívá k rozvoji jejich pocitu sounáležitosti. K vstřícnému postoji a podpoře bilingvních dětí připravuje pracovníky i soustavný profesní rozvoj.

Zařízení předškolního vzdělávání a péče mohou rozvíjet osvědčené postupy v rodinách pro hladký přechod z domácího prostředí do uvedených zařízení i podporovat vysokou úroveň účasti rodičů prostřednictvím organizování konkrétních iniciativ.

PRACOVNÍCI jsou nejvýznamnějším faktorem pro pohodu dětí, jejich učení a výsledky z hlediska rozvoje. Proto jsou pracovní podmínky a profesní rozvoj pracovníků považovány za zásadní složku kvality.

Prohlášení o kvalitě:

3. Pracovníci s dobrou kvalifikací a s úvodní i další odbornou přípravou, která jim umožňuje plnit svou profesní úlohu.

Efektivní systémy předškolního vzdělávání a péče zohledňují posilování profesního statusu pracovníků, který je široce uznáván jako klíčový faktor kvality, prostřednictvím zvyšování kvalifikační úrovně, pružných perspektiv profesní dráhy a alternativních cest pro asistenty. To lze podporovat zaměřením se na pedagogické pracovní síly, složené z odborníků s úplnou profesní kvalifikací specializovanou na předškolní vzdělávání na úrovni ISCED 6, jakož i pomocného personálu.

Nejmodernější programy počátečního vzdělávání jsou sestavovány společně s odborníky z praxe a zajišťují dobrou vyváženost mezi teorií a praxí. Přínosem je i to, když vzdělávací programy lépe připravují pracovníky na kolektivní práci a posilují jejich reflexivní kompetence. Pro takové programy může být užitečná odborná příprava pracovníků na práci s jazykově a kulturně různorodými skupinami, počínaje menšinovými a migrantskými rodinami i rodinami s nízkými příjmy.

Pracovníci, kteří jsou vybaveni k tomu, aby se řídili potřebami rozvoje malých dětí a byli schopni zjistit potenciální problémy v jejich rozvoji, mohou aktivněji podporovat rozvoj dětí. Pravidelné, individuálně uzpůsobené a soustavné příležitosti profesního rozvoje jsou užitečné všem pracovníkům, včetně asistentů a pomocných zaměstnanců.

Pokud jde o nezbytné prvky rozvoje a psychologie dětí, kompetence pro pracovníky by měly zahrnovat modul aplikované ochrany dítěte a obecněji práv dítěte.

4. Vstřícné pracovní podmínky, včetně profesního vedení, které vytvářejí příležitosti pro pozorování, reflexi, plánování, týmovou práci a spolupráci s rodiči.

Systémy předškolního vzdělávání a péče, které se zaměřují na zlepšení pracovních podmínek, včetně přiměřenější úrovně mezd, mohou učinit zaměstnání v předškolním vzdělávání přitažlivějším pro lépe kvalifikované pracovníky, kteří hledají vhodnou profesní dráhu.

Počet dospělých ve vztahu k počtu dětí a velikosti skupin jsou nejpřiměřenější, když jsou navrhovány přiměřeně věku a složení skupiny dětí, jelikož menší děti vyžadují větší pozornost.

Oborová vzdělávací společenství tam, kde existují v rámci zařízení a nad jejich rámec, mají pozitivní dopad tím, že přidělují čas a prostor pro kolegiální postupy a společnou práci.

Mentorství u nově přijatých pracovníků a dohled nad nimi během zaškolení jim mohou pomoci rychle začít uplatňovat profesní pravidla.

VZDĚLÁVACÍ PROGRAM je účinným nástrojem ke zlepšení pohody, rozvoje a vzdělávacích zkušeností dětí. Obecný pedagogický rámec stanoví zásady pro podporu rozvoje dětí prostřednictvím postupů vzdělávání a péče, které odpovídají zájmům, potřebám a možnostem dětí.

Prohlášení o kvalitě:

5. Vzdělávací program založený na pedagogických cílech, hodnotách a přístupech, které umožňují dětem plně dosáhnout svého potenciálu a zabývají se jejich sociálním, emociálním, kognitivním a fyzickým rozvojem a jejich pohodou.

Pedagogické přístupy, které se soustřeďují na dítě, mohou lépe napomáhat celkovému rozvoji dětí, podporovat jejich učební strategie a jejich kognitivní i nekognitivní rozvoj tím, že budou systematičtěji stavět na učení ze zkušeností, hře a sociálních interakcích.

Existují pádné důkazy, že explicitní vzdělávací program je přínosem, protože zajišťuje konzistentní rámec pro péči, vzdělávání a socializaci jako nedílné součásti předškolního vzdělávání a péče. Takový rámec v ideálním případě vymezuje učební cíle podle věku a zároveň umožňuje pedagogům přizpůsobit svůj přístup individuálním potřebám dětí a může poskytnout pokyny pro dosažení vysoce kvalitního učebního prostředí. Náležitě zohledňuje zajištění dostupnosti knih a dalších tištěných materiálů, které napomáhají rozvoji gramotnosti dětí.

Tím, že efektivní rámec vzdělávacího programu podporuje různorodost, rovnost a jazykovou vnímavost, napomáhá začleňování migrantů. Může pečovat o rozvoj jak jejich mateřského, tak vzdělávacího jazyka.

6. Vzdělávací program, který vyžaduje, aby pracovníci spolupracovali s dětmi, kolegy a rodiči a zamýšleli se nad svou vlastní praxí.

Vzdělávací program může pomoci lépe zapojit rodiče, zúčastněné strany a pracovníky a zajistit, aby přiměřeněji odpovídal potřebám, zájmům a možnostem dětí.

Vzdělávací program může vymezit úlohy a postupy pro pravidelnou spolupráci s rodiči i kolegy v jiných službách pro děti (včetně zdravotnictví, sociální péče a vzdělávání).

Kdykoli je to možné, vzdělávací program může poskytnout pokyny, aby pracovníci předškolního vzdělávání a péče úzce spolupracovali s pracovníky škol, pokud jde o přechod dětí na základní a/nebo mateřské školy.

MONITOROVÁNÍ A HODNOCENÍ jsou předpoklady trvalé kvality. Tím, že poukazují na silné a slabé stránky, mohou být jejich postupy důležitými součástmi posilování kvality v systémech předškolního vzdělávání. Mohou podporovat zúčastněné strany a tvůrce politiky při provádění iniciativ, které odpovídají potřebám dětí, rodičů a místních komunit.

Prohlášení o kvalitě:

7. Monitorování a hodnocení poskytuje informace na příslušné místní, regionální a/nebo celostátní úrovni, které podporují neustálé zlepšování v kvalitě politiky a praxe.

Transparentní informace o službě a pracovnících nebo o provádění vzdělávacího programu na vhodné – celostátní, regionální nebo místní – úrovni může pomoci zlepšit kvalitu.

Pravidelná informační zpětná vazba může usnadnit postup hodnocení politiky, a to také tím, že umožní analyzovat využití veřejných finančních prostředků, a to, co je v jakých souvislostech efektivní.

Pro určení učebních potřeb pracovníků a pro přijetí správných rozhodnutí o tom, jak nejlépe zlepšit kvalitu služeb, je užitečné, aby vedoucí pracovníci v předškolním vzdělávání včas shromažďovali příslušné údaje.

8. Monitorování a hodnocení, které jsou v nejvlastnějším zájmu dítěte.

V zájmu ochrany práv dětí by do systému předškolního vzdělávání a péče měly být začleněny spolehlivé politiky ochrany a bezpečnosti dětí s cílem pomoci chránit děti před všemi formami násilí. Politiky ochrany dětí by měly zahrnovat čtyři rozsáhlé oblasti: 1) politika; 2) lidé; 3) postupy a 4) odpovědnost. Další informace o těchto oblastech lze najít v dokumentu „Child safeguarding standards and how to implement them“ vydaném sítí Keeping Children Safe⁹¹.

Postupy monitorování a hodnocení mohou napomáhat aktivnímu zapojování a spolupráci mezi všemi zúčastněnými stranami. K postupům monitorování a hodnocení může přispět – a mít z nich prospěch – každý, komu jde o rozvoj kvality.

Z dostupných důkazů vyplývá, že kombinace monitorovacích metod (např. pozorování, dokumentace, slovní posouzení kompetencí dětí) může poskytnout užitečné informace a popsat zkušenosti dětí a jejich rozvoj a může také napomoci k hladkému přechodu na základní školu.

Lze vytvořit monitorovací nástroje a participativní hodnotící postupy, aby bylo dětem umožněno vyjádřit se a aby se vyjadřovaly otevřeně o svých zkušenostech s učením a socializací v zařízeních.

91 http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/rights_child/standards_child_protection_kcsc_en.pdf

SPRÁVA A FINANCOVÁNÍ mají zásadní význam pro to, aby předškolní vzdělávání a péče plnily svou úlohu v osobním rozvoji dětí, při omezování rozdílů v dosažených výsledcích a podpoře sociální soudržnosti. Správa musí být součástí komplexního systému konzistentních veřejných politik, které propojují předškolní vzdělávání a péči s dalšími službami týkajícími se dobrých životních podmínek malých dětí a jejich rodin.

Prohlášení o kvalitě:

9. Zúčastněné strany mají jasné a společné chápání své role a úkolů a vědí, že se očekává, že budou spolupracovat s partnerskými organizacemi.

Poskytování služeb předškolního vzdělávání a péče by se v ideálním případě mělo uskutečňovat v úzké spolupráci se všemi službami činnými v zájmu dětí, včetně sociálních a zdravotnických služeb, škol a místních zúčastněných stran. Taková meziresortní spojení se ukázala efektivnějšími tehdy, když se řídila konzistentním rámcem politiky, který může aktivně podporovat spolupráci a dlouhodobé investice v místních komunitách.

Bylo prokázáno, že pro navržení a provádění služeb předškolního vzdělávání a péče má zásadní význam zapojení zúčastněných stran.

Odpovědnost za všechny předpisy týkající se předškolního vzdělávání a péče a za financování může v ideálním případě nést stejný resort.

10. Právní předpisy, regulace a/nebo financování podporují pokrok na cestě k všeobecnému nároku na veřejně subvencované nebo financované předškolní vzdělávání a péči a pokrok je pravidelně oznamován všem zúčastněným stranám.

Lepší kvality v poskytování služeb pro všechny děti by mohlo být lépe dosaženo postupným vytvářením všeobecného právního nároku. Mohlo by být užitečné zhodnotit, zda tržně založené služby předškolního vzdělávání a péče vytvářejí nerovný přístup nebo nižší kvalitu pro znevýhodněné děti, a v případě nutnosti naplánovat nápravná opatření.

Přínosem by očividně bylo úzké propojení s pracovní, zdravotní a sociální politikou, protože může podpořit efektivnější přerozdělení zdrojů zacílením dalších finančních prostředků na znevýhodněné skupiny a čtvrti.

Regionální kancelář UNICEF pro Evropu a střední Asii

Routes des Morillons 4, CH-1211, Ženeva

Facebook: /unicefecae

Instagram: /unicefecaro

Twitter: @UNICEF_ECA

Website: www.unicef.org/eca

© Dětský fond Organizace spojených národů (UNICEF)
Únor 2024